

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
MINISTRIA E FINANCAVE DHE EKONOMISË
DREJTORIA E PËRGJITHSHME E HARMONIZIMIT TË KONTROLLIT
TË BRENDSHËM FINANCIAR PUBLIK

Raport mbi Funksonimin e Sistemit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme për vitin 2021

*Ky raport është përgatitur nga:
Drejtoria e Përgjithshme e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar
Publik pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë*

Tiranë, Maj 2022

PËRMBAJTJA

LISTA E SHKURTIMEVE	2
LISTA E TABELAVE.....	3
LISTA E GRAFIKËVE.....	3
LISTA E FIGURAVE.....	3
PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	4
KAPITULLI I- VLERËSIMI I MONITORIMIT TË PERFORMANCËS SË NJËSIVE TË QEVERISJES SË PËRGJITHSHME.....	11
1.1 ANALIZA PËR TREGUESIT E PERFORMANCËS:	17
KAPITULLI II- MENAXHIMI FINANCIAR DHE KONTROLLI.....	24
2.1 ANALIZA E SISTEMIT SIPAS 17 PARIMEVE TË MFK BAZUAR NË VETËVLERËSIMIN E NJËSIVE PUBLIKE	25
2.2 VLERËSIMI I SISTEMIT TË MENAXHIMIT FINANCIAR DHE KONTROLLIT NË BASHKITË E PËRZGJEDHURA PËR ASISTENCË TEKNIKE NGA PROJKETI I FINANCEVE LOKALE	37
KAPITULLI III- VLERËSIMI I CILËSISË SË SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM.....	40
KAPITULLI IV- MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E SISTEMEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM	43
3.1 MBËSHTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E MENAXHIMIT FINANCIAR DHE KONTROLLIT... 	43
3.2 IMPAKTI PËR VITIN 2021	45
KAPITULLI V- ZHVILLIMI I SISTEMIT TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK	46
5.1 STRUKTURAT E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	46
<i>5.1.1 Strukturat e auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore</i>	<i>48</i>
5.2 FUNKSIONIMI KOMITETEVE TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM.....	48
5.3 ANALIZË E VEPRIMTARISË SË AUDITIMIT TË BRENDSHËM	50
<i>5.3.1 Realizimi i Planit të Angazhimeve të Auditimit.....</i>	<i>50</i>
<i>5.1.1 Strukturat e auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore</i>	<i>53</i>
5.4 VLERËSIMI I RISKUT TË SISTEMEVE , GJETJET DHE REKOMANDIMET E AUDITIMIT	54
<i>5.4.1 Vlerësimi i sistemeve me risk.....</i>	<i>54</i>
5.5 GJETJET E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	56
5.6 REKOMANDIMET E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	63
5.7 AUDITIMET E DETYRIMEVE TË PRAPAMBETURA TË NJËSIVE PUBLIKE	69
5.8 MBËSHTETJA PËR ZHVILLIMIN E AUDITIMIT TË BRENDSHËM	71
5.9 VLERËSIMI I JASHTËM I CILËSISË SË VEPRIMTARISË SË AUDITIMIT TË BRENDSHËM.....	73
5.10 ZHVILLIMI AFTËSIVE PROFESIONALE TË AUDITUESVE TË BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK	78
PYETËSORI I VETËVLERËSIMIT TË NJAB	82
5.11 FUNKSIONIMIN E NJAB SIPAS AKTEVE LIGJORE.	82
ANEKSI I. VLERËSIMI I PERFORMANCËS SË SISTEMIT TË MFK-SË NË NJËSITË SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH.....	86
SHTOJCA I. LISTA E NJËSIVE PËR TË CILAT NUK KA TË DHËNA PËR DISA TREGUES PERFORMANCE.....	91
SHTOJCA II. IMPAKTI I COVID-19 NË VEPRIMTARINË AUDITUESE.....	97

LISTA E SHKURTIMEVE

AB	Auditimi i Brendshëm
ASPA	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike
BE	Bashkimi European
DH/AB	Drejtoria e Harmonizimit për Auditimin e Brendshëm
DH/MFKK	Drejtoria e Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin
GMKR	Grupi i Menaxhimit dhe Koordinimit të Riskut
GMS	Grupi për Menaxhimin Strategjik
KAB	Komiteti i Auditimit të Brendshëm
KBFP	Kontrolli i Brendshëm Financiar Publik
KB	Kontrolli i Brendshëm
KLSH	Kontrolli i Lartë i Shtetit
MFE	Ministria e Financave dhe Ekonomisë
MFK	Menaxhimi Financiar dhe Kontrolli
NA	Nëpunës Autorizues
NPA	Nëpunës i Parë Autorizues
NZ	Nëpunës Zbatues
NJAB	Njësi e Auditimit të Brendshëm
NJQP	Njësi e Qeverisjes së Përgjithshme
NJQQ	Njësi e Qeverisjes Qendrore
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
RSH	Republika e Shqipërisë

LISTA E TABELAVE

TABELA 1. TREGUESIT E PERFORMANCËS DHE BURIMET E TË DHËNAVE SIPAS DREJTORIVE NË MINISTRINË E FINANCEVE DHE EKONOMISË.....	11
TABELA 2. RANKIMI I MINISTRIVE TË LINJËS SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2020.....	12
TABELA 3. RANKIMI I NJËSIVE SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2020.....	13
TABELA 4. RANKIMI I BASHKIVE, SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2020.....	14
TABELA 5. RANKIMI I BASHKIVE TË TJERA SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021.....	14
TABELA 6. RANKIMI I KËSHILLAVE TË QARKUT SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2020.....	15
TABELA 7. RANKIMI I INSTITUCIONEVE TË PAVARURA SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2020.....	16
TABELA 8. RANKIMI I INSTITUCIONEVE TË GRUPIT 87 NË VARËSI TË KRYEMINISTRISË SIPAS TREGUESVE TË PERFORMANCËS PËR VITIN 2021 DHE KRAHASIMI ME VITIN 2020.....	17
TABELA 9. TË DHËNA PËR AUDITUESIT E BRENDSHËM.....	46
TABELA 10. ANGAZHIME AUDITIMI TË REALIZUARA PËR VITIN 2021.....	51
TABELA 11. GJETJET ME EFEKT FINANCIAR NEGATIV SIPAS SISTEMEVE PËR VITIN 2021.....	56
TABELA 12. REKOMANDIME SIPAS LLOJIT PËR VITIN 2021.....	65
TABELA 13. REKOMANDIMET SIPAS SISTEMEVE DHE NËNSISTEMEVE PËR VITIN 2021.....	65
TABELA 14. LISTA E INSTITUCIONEVE PËR TË CILAT MUNGOJNË TË DHËNAT PËR TREGUESIT E PERFORMANCËS.....	91

LISTA E GRAFIKËVE

GRAFIKU 1. NUMRI I NJQP-VE QË KANË PLOTËSUAR PYETËSORIN E VETËVLERËSIMIT PËR VITIN 2021.....	25
GRAFIKU 2. PËRBËRJA PROFESIONALE E AUDITUESVE TË BRENDSHËM.....	47
GRAFIKU 3. AUDITUESIT E BRENDSHËM SIPAS VJETËRSISË NË AUDITIM.....	47
GRAFIKU 4. AUDITIME TË PLANIFIKUARA DHE TË REALIZUARA NË VITE.....	51
GRAFIKU 5. REALIZIMI I AUDITIMEVE TË PLANIFIKUARA SIPAS LLOJIT PËR VITIN 2021.....	52
GRAFIKU 6. AUDITIME TË KRYERA SIPAS LLOJIT PËR VITIN 2021.....	53
GRAFIKU 7. STRUKTURA E SHKELJEVE FINANCIARE SIPAS SISTEMEVE KRYESORE.....	57
GRAFIKU 8. REKOMANDIME TË PRANUARA DHE ZBATUARA NË VITE.....	64
GRAFIKU 9. VLERËSIME TË JASHTME TË CILËSISË 2018-2021.....	73
GRAFIKU 10. OPINIONET E VJC NË VITE.....	74
GRAFIKU 11. PËRPUTHSHMËRIA E NJAB ME KËRKESAT E AKTEVE LIGJORE.....	83
GRAFIKU 12. IDENTIFIKIMI, VLERËSIMI DHE MENAXHIMI I RISQEVE.....	83
GRAFIKU 13. VLERËSIMI PËR KONTROLLET E VENDOSURA DHE FUNKSIONIMI I TYRE.....	84
GRAFIKU 14. VLERËSIMI I BRENDSHËM I CILËSISË SË VEPRIMTARISË AUDITUESE.....	85

LISTA E FIGURAVE

FIGURA 1. SHTYLLAT E VEPRIMTARISË SË DH/AB.....	71
---	----

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Raporti Vjetor për Funksonimin e Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Republikën e Shqipërisë depozitohet çdo vit pranë Qeverisë nga ministri përgjegjës për financat, në përputhje me nenin 18, pika 3 të Ligjit për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin, bazuar në raportet vjetore të konsoliduara të përfituesve të fondeve publike mbi statusin e menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe auditimit të brendshëm.

Qëllimi i Raportit Vjetor për Funksonimin e Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik për vitin 2021, është të prezantojë informacionin e mbledhur dhe të informojë palët e interesuara për progresin dhe rezultatet e arritura nga përfituesit e fondeve publike në procesin e krijimit, zbatimit, zhvillimit dhe forcimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe funksionit të auditimit të brendshëm. Objektivi i këtij raporti është të evidentojë si pikat e forta ashtu edhe ato të dobëta të funksionimit të sistemit, por edhe të japë rekomandime për zhvillimin dhe përmirësimin e mëtejshëm të tij. Gjithashtu, pjesë e raportit është dhe informacioni lidhur me vlerësimin e performancës së njësisë të qeverisjes së përgjithshme mbi zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm duke realizuar rankimin e këtyre njësisë bazuar në 18 (tetëmbëdhjetë) tregues performance gjithëpërfshirës mbi planifikimin dhe ekzekutimin e buxhetit si dhe zbatimin e kërkesave ligjore të kontrollit të brendshëm.

Përmes miratimit të Dokumentit të Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik 2021-2022, Ministria e Financave dhe Ekonomisë ka ofruar mbështetje për zbatimin e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik. Vlen të theksohet se, ky dokument politikash lidhet me Strategjinë e Reformës së Menaxhimit të Financave Publike 2019-2022, në të cilën artikullohet vizioni dhe angazhimi i qeverisë për zbatimin e plotë të reformave të koordinuara në fushën e menaxhimit të financave publike të cilat synojnë rritjen e përgjegjshmërisë menaxheriale, sigurimin e menaxhimit të shëndoshë financiar dhe qeverisjes së mirë duke përmirësuar eficiencën dhe efektivitetin në menaxhimin e fondeve publike në vendin tonë.

Përsa i përket vlerësimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit për vitin 2021, evidentohet se, zhvillimet kryesore u fokusuan në drejtim të përmirësimit të funksionalitetit të sistemit nëpërmjet ofrimit të asistencës teknike dhe rritjes së ndërgjegjësimit mbi rëndësinë e zbatimit të instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Pavarësisht angazhimit të Drejtorisë së Harmonizimit për Menaxhimin Financiar, Kontrollin dhe Kontabilitetin për rritjen e ndërgjegjësimit të njësisë të qeverisjes së përgjithshme në lidhje me rëndësinë e zbatimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, ende ka institucione të cilat nuk kanë respektuar kërkesat ligjore të raportimit të gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë. Nga verifikimet e kryera, rezulton se, nga 154 njësi publike të cilave i'u është dërguar për plotësim pyetëtori i vetëvlerësimit mbi sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit, 138 kanë raportuar pranë Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë, ndërkohë që 3 prej tyre nuk kanë raportuar për shkak se janë institucione të krijuara rishtazi të cilat nuk kanë kryer veprimtari gjatë vitit 2021. Ky rezultat vjen si pasojë edhe i ndryshimeve të realizuara në dokumentin e pyetësit të vetëvlerësimit në fund të vitit 2021. Në këtë kontekst, pavarësisht se zbatimi i një sistemi efektiv të kontrollit të brendshëm mbetet një detyrim ligjor, ende nevojitet angazhimi i duhur për përmirësimin e zbatimit të tij.

Konkretisht, zhvillimet kryesore në fushën e kontrollit të brendshëm për vitin 2021, paraqiten si më poshtë:

- Nga analiza e 138 pyetësorëve të vetëvlerësimit të njësive të sektorit publik, rezulton se në përgjithësi, institucionet kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e zbatimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke evidentuar një qëndrueshmëri graduale të ndërgjegjësimit të institucioneve përsa i përket plotësisht me cilësi të këtij pyetësori;
- Nga analiza e përgjigjeve të dhëna në pyetësorët e vetëvlerësimit, bazuar në vlerësimin e 17 (shtatëmbëdhjetë) parimeve rezulton se 13 (trembëdhjetë) parime janë pjesërisht efektive dhe 4 (katër) prej tyre janë efektive, duke theksuar nevojën për marrjen e masave konkrete për përmirësimin e gjendjes së sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit. Vlerësim i kënaqshëm i sistemit të kontrollit të brendshëm evidentohet në ministrinë e linjës ndërkohë njësitë e vetëqeverisjes vendore vijojnë të kenë vlerësimin më të ulët;
- Referuar komponentëve të menaxhimit financiar dhe kontrollit, rezultatet më të kënaqshme janë arritur në komponentin e mjedisit të kontrollit dhe aktiviteteve të kontrollit;
- 26 punonjës janë trajnuar për konceptet e menaxhimit financiar dhe kontrollit ndërkohë që 146 punonjës e menaxherë janë trajnuar lidhur me zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut në njësitë publike si dhe kontabilitetin në sektorin publik si një ndër elementët kyç të kontrollit të brendshëm;
- 12 plane të identifikuar të riskut në lidhje me menaxhimin e aseteve u finalizuan dhe u shpërndanë në 18 bashkitë e përzgjedhura të Projektit të Financave Lokale;
- Rezultatet e ulta tregojnë se menaxhimi i riskut nuk është zbatuar ende plotësisht në sektorin publik dhe për tre vjet me radhë këto rezultate kanë qënë në nivele të ulta, gjë që çon në përfundimin se është i nevojshëm formalizimi i këtij procesi në funksion të përmirësimit të veprimtarisë së institucionit;
- Fusha e monitorimit, mbikëqyrjes dhe vlerësimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit është komponenti me vlerësimin më të ulët. Problematika evidentohen në pyetjet që trajtojnë ekzistencën e mekanizmave vetërregullues (ekzistenca e auditimit të brendshëm, procedurat e vetëvlerësimit, raportimi i mungesës së kontrolleve nga menaxherët) që do të shërbenin për përmirësimin e sistemit të kontrolleve të brendshme;
- Për vitin 2021, 109 (njëqind e nëntë) njësi publike kanë paraqitur planin e veprimit për ngritjen e sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit pranë strukturës përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit. Krahasuar me vitin e kaluar, ka një rritje në numrin e njësive që e kanë dorëzuar këtë dokument.

Në vijim, nga analiza e përgjithshme e 17 parimeve të kontrollit të brendshëm konstatohet se, sistemi i kontrollit të brendshëm për vitin 2021 paraqitet *pjesërisht efektiv*, ku ndikimin kryesor në këtë rezultat e zënë mangësitë lidhur me vlerësimin dhe raportimin në kohën e duhur të problematikave të sistemit të kontrollit të brendshëm. Këto problematika duhet të transmetohen nëpërmjet linjave të përcaktuara të raportimit tek palët përkatëse të brendshme dhe të jashtme, për t'i mundësuar njësisë publike trajtimin e menjëhershëm të tyre. Në këtë kontekst, lind nevoja e ndërmarrjes së masave efektive për ndërgjegjësimin e menaxherëve për vlerësimin e çështjeve të identifikuar përmes raportimeve dhe aktiviteteve të monitorimit.

Përmirësimet e mëtejshme në fushën e kontrollit të brendshëm financiar publik duhet të konsiderohen si hapa të rëndësishëm në procesin e integritetit në Bashkimin Evropian. Një sfidë

e madhe mbetet adresimi i rekomandimeve të dhëna ndër vite, mosadresimi i të cilave ndikon në cilësinë e funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm.

Për zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm, rekomandojmë:

- Ndërgjegjësimi i drejtuesve dhe menaxherëve për ngritjen dhe zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm përmes udhëzimeve dhe metodologjive të përmirësuara nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë dhe përfshirjes së burimeve të përshtatshme njerëzore;
- Vijimi i mëtejshëm i angazhimit në funksion të përmirësimit të procesit të menaxhimit të riskut, nëpërmjet monitorimit të zbatimit të mjeteve dhe udhëzimeve në dispozicion. Njëkohësisht, vizitat në terren për vlerësimin e cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm duhet të identifikojnë më në detaje problematikat që lidhen me këtë fushë;
- Bashkëpunimi i mëtejshëm me partnerë vendas apo të huaj për marrjen në konsideratë të përmirësimit të kuadrit rregullator dhe metodologjik në njësitë e vetëqeverisjes vendore në funksion të përmirësimit të performancës në realizimin e synimeve të përcaktuara;
- Asistenca e vazhdueshme për zbatimin e elementëve të përgjegjshmërisë menaxheriale (përcaktimi i objektivave, ndarja e përgjegjësisë, procedurat e delegimit), përmirësimit të procedurave të vlerësimit dhe monitorimit të sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit për të gjitha njësitë publike;
- Zbatimi me përparësi i planit të veprimit të Dokumentit të Politikave për Zhvillimin e Mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik në Shqipëri, për periudhën 2021-2022 dhe monitorimi periodik për përmbushjen e objektivave të planifikuara;
- Shfrytëzimi i erës së re të dixhitalizimit të ofrimit të shërbimeve në funksion të përparimit të sistemeve të teknologjisë së informacionit dhe përmirësimit të cilësisë së shpërndarjes së informacionit financiar dhe jo-financiar;
- Realizimi i trajnimeve të vijueshme mbi zbatimin e kërkesave ligjore të menaxhimit financiar dhe kontrollit si dhe forcimi i mëtejshëm i objektivitetit dhe cilësisë gjatë procesit të vetëvlerësimit.

Shërbimi i auditimit të brendshëm ka gjetur zbatim në pjesën më të madhe të njësisë të qeverisjes së përgjithshme nëpërmjet krijimit të 135 strukturave audituese (për ato organe publike të cilat përmbushin kriteret për krijimin e auditimit të brendshëm brenda vetë njësisë shpenzuese) dhe pjesa tjetër e njësisë të qeverisjes së përgjithshme, bashki dhe agjenci të nivelit të dytë të qeverisjes janë mbuluar nëpërmjet vendosjes së 12 marrëveshjeve ndërinstucionale apo kontraktimit të shërbimit, ndër të cilat 10 institucione të pavarura dhe 2 bashki.

Qëllimi i auditimit të brendshëm është të ofrojë siguri mbi njësinë publike në të cilën është krijuar dhe funksionon, për efektivitetin e politikave, zbatimin e procedurave dhe ndihmon mbikëqyrjen e menaxhimit duke verifikuar ekzistencën dhe eficientësinë e kontroleve të brendshme, menaxhimit të riskut, si dhe pajtueshmërinë me kuadrin ligjor dhe rregullator .

Audituesit e brendshëm, duke vlerësuar dhe rishikuar në mënyrë objektive zbatimin e politikave, rregullave, normave dhe procedurave japin siguri të arsyeshme se po bëhet ajo që duhet, se sistemet e kontrollit të brendshëm janë adekuate dhe adresojnë risqet, duke rritur mundësitë për arritjen e objektivave. Në vijim, audituesit e brendshëm mbështesin menaxhimin duke dhënë rekomandimet e duhura dhe cilësore kontribuojnë në forcimin e përgjegjshmërisë

menaxheriale, në mirëqeverisjen e organeve publike dhe rritjen e efektivitetit të mirëadministrimin e fondeve.

I ndërtuar mbi këto parime, shërbimi i auditimit të brendshëm duhet të udhëhiqet dhe mbështetet në kuadrin ligjor e metodologjik përkatës, Ligjin dhe Manualin e Auditimit të Brendshëm dhe duhet të zbatojë kërkesat e standardeve profesionale, të miratuara.

Analiza e veprimtarisë dhe funksionimit të auditimit të brendshëm publik ka treguar një progres të moderuar, por ende larg pritshmërive, dhe kjo e ndikuar nga faktorë të jashtëm e të brendshëm, nga probleme teknike dhe pse jo politike, nga të cilat funksioni i auditimit të brendshëm nuk është “imun”. Sfidat e funksionit të auditimit të brendshëm janë ende prezent në çështje thelbësore dhe tepër të rëndësishme në realizimin e shërbimit të auditimit në pajtueshmëri të plotë me standardet dhe parimet profesionale të fushës së auditimit.

Analiza e prezantuar në këtë raport është mbështetur në konsolidimin e të dhënave të raporteve vjetore të veprimtarisë së **128 njësive të auditimit të brendshëm** që funksionojnë në sektorin publik. Treguesit e raportuar japin informacion mbi strukturat audituese dhe kapacitetet e tyre, realizimin e planit të angazhimeve, vlerësimin e risqeve, sistemet dhe fushat ku gjetjet e auditimit kanë treguar të kenë dobësi materiale, rekomandimet e dhëna nga auditimi lidhur me to, nivelin e zbatimit të rekomandimeve të auditimit, si dhe kufizimet me të cilat janë përballur audituesit e prioritetet për të ardhmen.

Përgjithësisht, zhvillimi dhe funksionimi i auditimit të brendshëm gjatë vitit 2021, tregojnë se:

- Ekzistojnë organe/njësi publike nga të cilat: 19 institucione të pavarura, 13 agjenci dhe 10 bashki, që nuk janë mbuluar me shërbimin e auditimit të brendshëm në asnjë nga format e përcaktuara me kuadrin rregullator;
- Në strukturat e auditimit, janë të punësuar 433 auditues kundrejt 485 të nevojshëm, pra evidentohen 52 vende vakante. Gjatë vitit janë punësuar auditues të rinj, por për shkak të largimeve, kryesisht për shkaqe natyrore pozicionet vakante mbetet në të njëjtat tendenca;
- Veprimtaria e auditimit të brendshëm është realizuar në mënyrë të planifikuar sipas parashikimeve në Planin Vjetor të Veprimtarisë së çdo Njësie të Auditimit të Brendshëm i cili për shkak të ndikimeve dhe kushteve të gjendjes së jashtëzakonshme në kushtet e pandemisë globale kërkoi si domosdoshmëri rishikimin e këtyre planeve. Njëkohësisht kufizimet ndikuan ndjeshëm dhe në realizimin e angazhimeve të auditimit, të cilat rezultuan në vetëm 1061 auditime të evaduar kundrejt 1111 të planifikuara, pra **96% të Planit Vjetor të Angazhimeve**;
- Auditimet identifikuan **7660 gjetje** të shkeljeve, devijimeve dhe dobësive në sistemet e administrimit të pronës publike, prokurimit publik, pagesave, shpërblimeve, menaxhimit të asetëve, sistemi i tatim taksave, regjimi doganor, legalizimet dhe privatizimet e pronës shtetërore, koncensionet dhe Partneriteti Publik Privat si dhe sisteme të menaxhimit të burimeve njerëzore;
- Në auditimet e ushtruara gjatë vitit 2021 janë **dhënë 7887 rekomandime** për përmirësim sistemi, ndryshime të kuadrit rregullator dhe masa organizative dhe të qeverisjes, dhe janë **pranuar 7845 rekomandime**, nga të cilat **3865 janë zbatuar plotësisht** dhe **3177 janë në proces zbatimi**. Është ruajtur nivel i lartë i pranimit të rekomandimeve nga subjektet e audituara në masën **99,4%** (vetëm 42 rekomandime nuk janë pranuar) ndërkohë që niveli i zbatimit të plotë të rekomandimeve të dhëna brenda vitit 2021 nga ana e subjekteve të audituara është në masën 49.3%. Theksohet se pjesa tjetër e

rekomandimeve të dhëna, 40%, janë në proces zbatimi. Kjo lidhet me efektin e faktorit të kohës që nevojitet për zbatimin e plotë të masave dhe aktiviteteve që duhet të ndërmerren për plotësimin e rekomandimit. Duke konsideruar këtë faktor, niveli i zbatimit të rekomandimeve të dhëna në vitin 2020 dhe të zbatuara në vitin 2021 është **62%**;

- Gjetjet me efekt financiar negativ janë identifikuar në masën **593.1 milionë lekë**. Struktura e dëmit ekonomik të shkaktuar identifikon peshën specifike më të madhe në sistemin e tatim, taksave dhe doganave rreth 29%, rreth 20% administrimin e pronës shtetërore dhe 13.3% në fushën e prokurimit publik;
- Auditimi i brendshëm ka identifikuar paaftësi dhe mangësi të subjekteve për të ndërtuar, mbajtur dhe përditësuar elementët e nevojshëm të kornizës së kontrollit të brendshëm (COSO) të tillë si: hartimi dhe mbajtja e Regjistrit të riskut, zhvillimi i procedurave efektive dhe manualeve të punës, miratimi i Gjurmës së Auditimit për proceset kryesore, përditësimi i rregulloreve të brendshme deri në përcaktimin e përshkrimit të saktë të detyrave dhe përgjegjësive, mos efektiviteti i të cilave ka ndikuar dhe ndikon në përgjigjen e këtyre sistemeve në objektivat e kontrollit;
- Mangësi materiale janë identifikuar në administrimin e aseteve lidhur me: plotësinë, ekzistencën, përkatësinë, si dhe pasaktësi në hartimin e regjistrit të aseteve, ç'ka përbën një faktor rrishtje të rrezikut potencial në mirëadministrimin e pronës publike;
- Në total kanë raportuar mbi auditimin e detyrimeve të prapambetura 63 njësi shpenzuese. Sistemi i detyrimeve të prapambetura ka patur zhvillime pozitive në disa nga ministritë e linjës, por ky trend nuk është ndjekur nga njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe agjenci të tjera qeverisëse. Nga gjetjet e auditimit konstatohet se ka dobësi të theksuara në zbatimin e standardeve të kontabilitetit lidhur me regjistrimin, njohjen dhe ndjekjen e detyrimeve të prapambetura. Gjithashtu, mosmarrja e masave të nevojshme parandaluese ka ndikuar në krijimin e detyrimeve të reja;
- Nga Njësitë e Auditimit të Brendshëm janë identifikuar 6 raste të shkeljeve, të cilat në gjykimin profesional të audituesve janë dërguar për investigim të mëtejshëm tek Titullari përkatës për ndjekje nga Drejtoria e Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë dhe në institucione të tjera: 2 raste Ministria e Financave dhe Ekonomisë, 2 raste Ministria e Brendshme, 1 rast Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, 1 rast Ujësjellës Kanalizime Elbasan, sha;
- Vlerësimet e jashtme të cilësisë u rritën me rreth 30 % në krahasim me periudhat e mëparshme me qëllim që të arrihet objektivi për mbulimin e gjithë NJAB-ve me vlerësime të jashtme brenda 5 viteve. U kryen në 25 Njësi të Auditimit të Brendshëm, kryesisht në njësi të vetëqeverisjes vendore (10 Bashki), agjenci dhe qendra shërbimi publik të nivelit të dytë të qeverisjes qendrore (3 njësi të auditimit të brendshëm), shoqëritë publike (5 shoqëri aksionere), universitete publike (2 njësi të auditimit të brendshëm), institucione të pavarura (3 njësi të auditimit të brendshëm) dhe spitale rajonale (2 njësi të auditimit të brendshëm), të cilat janë identifikuar nëpërmjet monitorimit të vazhdueshëm të raportimit dhe planifikimit si subjekte në risk të lartë. Opinione të dhëna nga vlerësimet tregojnë dobësi të strukturave audituese në nivel të qeverisjes lokale dhe qendrat spitalore lidhur me përmbushjen e kriterëve të përcaktuara në Ligjin për auditimin e brendshëm, si në krijimin e njësive të auditimit të brendshëm dhe/apo forma të sigurimit të shërbimit të auditimit, në rekrutimin e audituesve të brendshëm po ashtu dhe zbatimin e standardeve të punës audituese;
- Struktura profesionale e audituesve të brendshëm konsiston në: 349 ekonomistë, 64 juristë dhe 20 me profesione të tjera specifike sipas sektorëve të ekonomisë. Kriteri i eksperiencës përmbushet nga 251 auditues të brendshëm që kanë vjetërsi pune mbi 5 vjet dhe 182 kanë vjetërsi në auditim deri në 5 vjet;

- Njëpërmjet Programit të Trajnimit të Vijueshëm Profesional për vitin 2021, 342 auditues të brendshëm të certifikuar u trajnuan në 11 tema, të cilat mbuluan: qasjen e auditimit mbi bazë rrishtu, adresimin e rrishteve të korrupsionit dhe mashtrimit financiar, sistemin buxhetor prokurimet publike dhe auditimin e detyrimeve te prapambetura, planifikimin, raportimin dhe ndjekjen e rekomandimeve të auditimit;
- Në Tetor të vitit 2021 përfundoi procesi i certifikimit të 51 audituesve të brendshëm në sektorin publik, njëpërmjet të cilit të gjithë audituesit e brendshëm ndoqën trajnimet dhe u testuan për t’u pasjitur me dëshminë profesionale, si një kusht thelbësor për ndërtimin dhe zhvillimin e aftësive dhe kapaciteteve audituese;
- Komitetet e Auditimit të Brendshëm janë ngritur dhe kanë funksionuar në 6 Ministri dhe 1 Institucion i Pavarur (Këshilli i Lartë Gjyqësor). Komitetet kanë raportuar tek Ministri përkatës dhe kanë adresuar rekomandime në drejtim të veprimtarisë së auditimit të brendshëm.
- Kuadri ligjor dhe rregullator që mbështet auditimin e brendshëm është rishikuar dhe Projekt Ligji “Për disa ndryshime në Ligjin nr.114, datë 2015 “Për auditimin e brendshëm në sektorin publik” është në procedura të miratimit, i pritshëm për t’u miratuar brenda vitit 2022. Projektligji parashikon amendime dhe ndryshime të cilat do të ndikojnë në përmirësimin e zhvillimit të veprimtarisë audituese duke shmangur disa kufizime që lidhen me zbatimin e kërkesave të ligjit në praktiken e punës;
- Tre udhëzues metodologjik: “Auditimi i detyrimeve te prapambetura”, “Vlerësimi i Riskut në auditim” dhe “Vendosja e Programit të sigurimit të brendshëm të cilësisë dhe përmirësimit” janë përgatitur dhe shpërndarë për mendim tek strukturat audituese. Aplikimi i këtyre udhëzimeve do t’i vijë në ndihmë audituesve të brendshëm për të ofruar auditime cilësore dhe në përputhje me kërkesat e standardeve.

Auditimi i brendshëm luan një rol të rëndësishëm në mirëqeverisjen e shëndetshme, dhe për këtë arsye nuk kërkohet vetëm kryerja e shërbimeve të sigurisë të ofruara njëpërmjet auditimeve të përputhshmërisë dhe auditimeve financiare, por edhe të shërbejë si partner strategjik dhe të shtojë vlerë në veprimtarinë e njësisë publike drejt përmirësimit të proceseve organizative dhe sigurimit të eficeses dhe efikasitetit të tyre.

Në këtë këndvështrim, prioritetet për të ardhmen në fushën e auditimit të brendshëm do të përfshijnë:

- Në planifikimin e veprimtarisë, auditimi i brendshëm duhet të përfshijë të gjitha sistemet dhe fushat që lidhen me dobësitë sistemike dhe rrishtet e identifikuar nga vlerësimi i sistemeve të menaxhimit financiar dhe kontrollit në subjektet publike;
- Vlerësimi i aftësisë reaguese të kontrolleve të vendosura për t’iu përgjigjur situatave të pazakonta, të ndodhura gjatë vitit 2021;
- Auditimet për vlerësimin e sistemeve të qeverisjes dhe administrimit që përfshijnë vlerësimin e proceseve të vendimmarrjes, vendimeve strategjike dhe operacionale, mbikëqyrjen e menaxhimit të rrishtit, promovimin e etikës dhe vlerave të përshtatshme brenda organizatës, sigurimin e menaxhimit efektiv organizativ të performancës dhe llogaridhënies;
- Aplikimi i qasjes së auditimit mbi bazë rrishtu për të mundësuar që auditimet të orientohen në vlerësimin e rrishteve më të rëndësishme për planifikimin dhe zbatimin e projekteve dhe programeve për arritjen e objektivave strategjike të njësisë publike, duke mundësuar kryerjen me efektivitet dhe eficesë të auditimit;

- Institucionalizimi i auditimit të detyrimeve të prapambetura, si sistem me risk të lartë të përfshihet në planin vjetor të njësive të auditimit të brendshëm për të gjithë ato njësi shpenzuese që paraqiten me të tilla detyrime, mbështetur në një analizë të hollësishme të rrenjës. Drejtoria e Harmonizimit për Auditimin e Brendshëm të koordinojë e sigurojë bashkëpunim dhe komunikim me të gjithë këto institucione duke ofruar një qasje të unifikuar auditimi për të gjitha njësitë e auditimit të brendshëm dhe auditimin e jashtëm;
- Krijimi i një rrjeti efektiv të komunikimit me/ndërmjet njësive publike dhe monitorimi i vazhdueshëm për tu siguruar që shërbimi i auditimit të brendshëm realizohet në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme dhe në përputhje me kërkesat e kuadrit ligjor, Standardeve Ndërkombëtare të pranuar dhe praktikave të mira profesionale;
- Realizimi i vlerësimeve të jashtme të cilësisë së veprimtarisë së auditimit të brendshëm në sektorin publik, për vlerësimin e përputhjes së kësaj veprimtarie me standardet ndërkombëtare të pranuar, si një mjet i rëndësishëm në identifikimin e mangësive dhe ndërmarrjen e iniciativave dhe veprimeve për ndryshim pozitiv dhe fuqizim të sistemit të auditimit të brendshëm në sektorin publik;
- Zhvillimi i një kuadri ligjor dhe metodologjik adekuat, udhëheqës për auditimin e brendshëm, i mbështetur në një analizë të thellë të realizimit të veprimtarisë audituese duke siguruar përputhshmërinë me *acquis communautaire*, kërkesat e standardeve dhe rekomandimeve të Komisionit Evropian;
- Forcimi dhe zhvillimi profesional i audituesve të brendshëm nëpërmjet programeve efektive të trajnimit dhe certifikimit, ku të ndërthuren përgjigjet efektive të nevojave individuale dhe institucional për ndërtimin dhe rritjen e kapaciteteve audituese;
- Programi i Zhvillimit Profesional të ofrojë siguri të arsyeshme që audituesit e brendshëm janë të kualifikuar për të ushtruar funksionin e audituesit me nivel të lartë të aftësive dhe kompetencave profesionale.
- Bashkëpunimi me institucione të tjera kombëtare dhe ndërkombëtare për të sjellë në sistemin e auditimit të brendshëm eksperiencat më të mira dhe praktikat bashkëkohore të profesionit të vendeve më të zhvilluara anëtare të Bashkimit Evropian;
- Krijimi dhe zyrtarizimi i rrjetit të drejtuesve dhe audituesve të brendshëm në njësitë e sektorit publik dhe vendosja e kanaleve efektive të komunikimit për të siguruar harmonizimin dhe lidhjen ngushtë ndërmjet tyre, në funksion të shtrirjes dhe shkëmbimit të njohurive dhe ekspertizës profesionale;
- Forcimi i bashkëpunimit ndërmjet auditimit të brendshëm dhe të jashtëm, duke ndarë mundësi dhe eksperiencat të përbashkëta në fushën e zhvillimit profesional, metodologjive dhe qasjeve të auditimit bazuar në marrëdhënie të ndërsjellta bashkëveprimi sipas Marrëveshjes së Bashkëpunimit Ndërinstitucional dhe nën drejtimin e Sekretariatit Teknik të Përbashkët.

KAPITULLI I- VLERËSIMI I MONITORIMIT TË PERFORMANCËS SË NJËSIVE TË QEVERISJES SË PËRGJITHSHME

Gjatë vitit 2021, Drejtoria e Përgjithshme e Harmonizimit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik (DPH/KBFP) në bashkëpunim me Drejtorinë e Përgjithshme të Buxhetit dhe Drejtorinë e Përgjithshme të Thesarit u angazhua në rishikimin e Metodologjisë për Monitorimin e Performancës së Sistemit të Kontrollit të Brendshëm në Njësitë Publike, miratuar me Urdhrin e Ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 221, datë 01.12.2021 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Urdhrin nr. 117, datë 01.04.2019 “Për miratimin e metodologjisë për monitorimin e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike”. Ndryshimet në këtë dokument konsistojnë në formatet mbi mënyrën e raportimit të treguesve të performancës si dhe rishikimi i pyetësorit të vetëvlerësimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit (MFK). Pyetësi i vetëvlerësimit u rishikua duke përfshirë pyetje që lidhen me treguesit e performancës të përcaktuar në metodologjinë e monitorimit si dhe treguesit PEFA¹ (Programi i Shpenzimeve Publike dhe Përgjegjshmërisë Financiare), me qëllim ndërgjegjësimin e institucioneve mbi bazën e vlerësimit që përdoret nga Ministria e Financave dhe Ekonomisë (MFE) dhe nga donatorët. Njëkohësisht, në pyetësor është përmirësuar rubrika e dokumentave mbështetës të cilët ndihmojnë institucionin në saktësimin dhe arsyetimin e informacionit të përfshirë. Lidhur me treguesit e performancës, nuk u parashikua krijimi i një pasaporte të re treguesish, ku edhe për këtë vit janë analizuar 18 (tetëmbëdhjetë) tregues mbi planifikimin, zbatimin dhe ekzekutimin e buxhetit si dhe treguesit për implementimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm. Konkretisht, metodologjia përmban 18 tregues performance, të cilët klasifikohen si më poshtë vijon:

Tabela 1. Treguesit e Performancës dhe burimet e të dhënave sipas Drejtorive në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë

Drejtoria e Përgjithshme e Buxhetit	Drejtoria e Përgjithshme e Thesarit	Drejtoria e Harmonizimit të MFKK	Drejtoria e Harmonizimit të AB
1. Realizimi i shpenzimeve buxhetore (në %)	1. Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit	1. Hartimi me cilësi i Planit të Veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara	1. Organizimi i NJAB-ve dhe kapacitetet e AB
2. Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik (në %)	2. Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (Ilogaria ekonomike 486)	2. Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm	2. Cilësia e përgatitjes së planifikimit strategjik dhe vjetor nga NJAB-të

¹ Programi PEFA ofron një kornizë për vlerësimin dhe raportimin mbi pikat e forta dhe të dobëta të menaxhimit të financave publike (MFP) duke përdorur tregues sasiorë për të matur performancën. PEFA është krijuar për të ofruar një fotografi të performancës së MFP-së në momente specifike në kohë duke përdorur një metodologji që mund të përsëritet në vlerësimet e njëpasnjëshme, duke dhënë një përmbledhje të ndryshimeve me kalimin e kohës.

3. Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura	3.Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit	3.Efektiviteti i mekanizmeve bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik	3.Cilësia e përgatitjes së Raportit vjetor të NJAB-ve
4.Realizimi i shpenzimeve kapitale	4.Numri i urdhër prokurimeve të paautorizuara		4.Zbatimi i rekomandimeve të AB-së
5. Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit	5.Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës		
	6.Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi		

Për vitin 2021, duke marrë në konsideratë edhe efektet e krijuara nga pandemia e Covid-19, e cila ka penguar realizimin e procesve të punës me kapacitet të plotë, si dhe njëkohësisht zhvendosjen e fokusit dhe nivelin e angazhimit të të gjitha njësiteve të qeverisjes së përgjithshme (NJQP) të marra në analizë, evidentohen disa mungesa në të dhënat e treguesve të performancës apo tregues të cilët nuk aplikohen në disa prej tyre, të referuar përgjatë analizës së performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në këto njësi si dhe janë paraqitur të detajuara në Shtojcën bashkëlidhur këtij raporti.

Bazuar në vlerësimet e treguesve të mësipërm nga drejtoritë përkatëse, është realizuar rankimi i ministrive të linjës, bashkive, institucioneve të pavarura dhe njësiteve shpenzuese me buxhet të madh për vitin 2021, duke krahasuar performancën e tyre me vitin 2020, si më poshtë vijon:

✓ *Rankimi i Ministrive të Linjës*

Tabela 2. Rankimi i Ministrive të Linjës sipas treguesve të performancës për vitin 2021 dhe krahasimi me vitin 2020.

<i>Rankimi për vitin 2021</i>	<i>Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2020(+/-)</i>	<i>Institucioni</i>	<i>Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (nga 72 pikë gjithsej)</i>
1	↑ (+1)	Ministria e Financave dhe Ekonomisë	64
2	↑ (+3)	Ministria e Turizmit dhe Mjedisit	62
3	(-)	Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë	58
4	↑ (+2)	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale	57
5	↓ (-4)	Ministria e Brendshme	56
5	↓ (-1)	Ministria e Arsimit, Sportit dhe Rinisë	56
6	↓ (-3)	Ministria e Mbrojtjes	54

6	↓ (-2)	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural	54
7	↑ (+1)	Ministria e Drejtësisë	51
8	↓ (-1)	Ministria e Kulturës	46
9	(-)	Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme	45

✓ *Rankimi i njëzive shpenzuese me buxhet të madh*

Drejtorja e Harmonizimit të Menaxhimit Financiar, Kontrollit dhe Kontabilitetit (DH/MFKK) ka vijuar procesin e vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm edhe në njësitë shpenzuese me buxhet të madh, me qëllim mbulimin e një game më të gjerë të institucioneve si dhe sigurimin e një pamje më të qartë të funksionimit dhe progresit të këtij sistemi për vitin 2021. Edhe për këtë vit, janë analizuar 13 njësi shpenzuese me buxhet të madh, duke mundësuar krahasimin në performancë përgjatë dy viteve.

Analiza e detajuar e treguesve të performancës për këto institucione paraqitet në Aneksin nr.1 të këtij raporti.

Tabela 3. Rankimi i njëzive shpenzuese me buxhet të madh sipas treguesve të performancës për vitin 2021 dhe krahasimi me vitin 2020

<i>Rankimi për vitin 2021</i>	<i>Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2020 (+/-)</i>	<i>Institucioni</i>	<i>Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (nga 72 pikë gjithsej)</i>
1	↑ (+2)	Drejtorja e Përgjithshme e Tatimeve	59
2	↓ (-1)	Garda e Republikës	56
3	↑ (+6)	Drejtorja e Përgjithshme e Doganave	51
4	↑ (+3)	Autoriteti Kombëtar i Ushqimit	49
4	↓ (-1)	Agjencia për Zhvillim Bujqësor dhe Rural	49
5	↑ (+3)	Agjencia Kombëtare e Ujësjetës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve	48
6	↓ (-1)	Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”	47
6	↓ (-4)	Drejtorja e Përgjithshme e Policisë së Shtetit	47
7	↑ (+4)	Autoriteti Rrugor Shqiptar	45
7	↓ (-3)	Spitali Universitar i Traumës	45
7	↑ (+3)	Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive	45
8	↓ (-2)	Drejtorja e Përgjithshme e Burgjeve	43
9	↓ (-2)	Agjencia e Trajtimit të Pronave	35

✓ **Rankimi i bashkive qendër qarku**

Tabela 4. Rankimi i Bashkive qendër qarku, sipas treguesve të performancës për vitin 2021 dhe krahasimi me vitin 2020

Rankimi për vitin 2021	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2020 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (68² nga 72 pikë gjithsej)
1	(-)	Bashkia Korçë	48
2	↓ (-1)	Bashkia Tiranë	42
2	(-)	Bashkia Durrës	42
3	↓ (-2)	Bashkia Shkodër	41
4	(-)	Bashkia Berat	40
5	↓ (-1)	Bashkia Gjirokastrë	38
6	↓ (-1)	Bashkia Elbasan	37
7	↓ (-4)	Bashkia Fier	33
7	↓ (-2)	Bashkia Lezhë	33
8	↓ (-6)	Bashkia Kukës	30
8	(-)	Bashkia Vlorë	30
9	↓ (-3)	Bashkia Dibër	22

Tabela 5. Rankimi i Bashkive të tjera sipas treguesve të performancës për vitin 2021

Rankimi	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (68 pikë nga 72 pikë gjithsej)
1	Bashkia Lushnje	47
2	Bashkia Dropull	45
3	Bashkia Kolonjë	42
3	Bashkia Finiq	42
4	Bashkia Bulqizë	40
5	Bashkia Librazhd	39
5	Bashkia Mirditë	39
6	Bashkia Patos	38
6	Bashkia Krujë	38
6	Bashkia Pogradec	38
6	Bashkia Kamëz	38
6	Bashkia Maliq	38
6	Bashkia Klos	38
7	Bashkia Roskovec	37
7	Bashkia Tepelenë	37
7	Bashkia Tropojë	37
8	Bashkia Devoll	36
8	Bashkia Cërrik	36

² Treguesi i performancës “Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit” nuk është vlerësuar për shkak të mungesës së të dhënave për këtë grup institucionesh

8	Bashkia Skrapar	36
8	Bashkia Divjakë	36
8	Bashkia Prrenjas	36
8	Bashkia Selenicë	36
9	Bashkia Memaliaj	35
10	Bashkia Libohovë	34
10	Bashkia Vau Dejës	34
11	Bashkia Shijak	33
11	Bashkia Has	33
11	Bashkia Kurbin	33
11	Bashkia Sarandë	33
11	Bashkia Vorë	33
11	Bashkia Dimal	33
12	Bashkia Gramsh	32
12	Bashkia Kuçovë	32
12	Bashkia Pukë	32
13	Bashkia Himarë	31
14	Bashkia Mat	30
14	Bashkia Peqin	30
14	Bashkia Poliçan	30
15	Bashkia Këlcyrë	29
16	Bashkia Malësi e Madhe	28
16	Bashkia Përmet	28
16	Bashkia Fushë-Arrëz	28
17	Bashkia Mallakastër	26
18	Bashkia Rrogozhinë	25
19	Bashkia Delvinë	23
19	Bashkia Kavajë	23
20	Bashkia Pustec	21
21	Bashkia Konispol	20
22	Bashkia Belsh	19

Tabela 6. Rankimi i Këshillave të Qarkut sipas treguesve të performancës për vitin 2021 dhe krahasimi me vitin 2020

Rankimi	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2020 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (68³ nga 72 pikë gjithsej)
1	↑ (+6)	Qarku Kukës	37
2	(-)	Qarku Fier	32
3	↑ (+1)	Qarku Tiranë	30
4	(-)	Qarku Berat	29
5	↓ (-4)	Qarku Shkodër	28

³ Treguesi i performancës “Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit” nuk është vlerësuar për shkak të mungesës së të dhënave për këtë grup institucionesh

5	↑ (+2)	Qarku Vlorë	28
6	↓ (-3)	Qarku Korçë	27
7	↓ (-1)	Qarku Dibër	26
7	↑ (+2)	Qarku Durrës	26
7	↓ (-1)	Qarku Elbasan	26
8	(-)	Qarku Gjirokastrë	25
9	↓ (-4)	Qarku Lezhë	24

✓ *Rankimi i institucioneve të pavarura dhe Grupit 87 në varësi të Kryeministrit*

Tabela 7. Rankimi i Institucioneve të pavarura sipas treguesve të performancës për vitin 2021 dhe krahasimi me vitin 2020

<i>Rankimi për vitin 2021</i>	<i>Ndryshimi në rangim krahasuar me vitin 2020 (+/-)</i>	<i>Institucioni</i>	<i>Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (nga 72 pikë gjithsej)</i>
1	↑(+3)	Shkolla e Magjistraturës	61
2	↑(+3)	Shërbimi Informativ Shtetëror	58
3	↑(+14)	Inspektoriati i Lartë i Deklarimit dhe Kontrollit të Pasurive dhe Konfliktit të Interesit	55
4	(-)	Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale	53
4	↑(+5)	Autoriteti për të Drejtën e Informimit mbi Dokumentet ish-sigurimit	53
5	↑(+8)	Këshilli i Lartë Gjyqësor	52
6	↑(+1)	Kontrolli i Lartë i Shtetit	51
7	↑(+8)	Akademia e Shkencës	50
8	(+1)	Zyra e Inspektoriati të Lartë të Drejtësisë	49
9	↓(-6)	Drejtoria e Përgjithshme e Arkivave	48
9	↑(+7)	Gjykata Kushtetuese	48
10	↓(-2)	Prokuroria e Përgjithshme	47
10	↓(-6)	Instituti i Statistikave	47
11	(-)	Këshilli Kombëtarë i Kontabilitetit	46
11	↑(+9)	Instituti i Studimeve të Krimeve të Komunizmit	46
12	↑(+6)	Kryeministria	45
12	(-)	Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil	45
12	↓(-11)	Autoriteti i Konkurrencës	45
12	↓(-1)	Kolegji i Posaçëm i Apelit	45
13	↓(-11)	Agjencia Telegrafike Shqiptare	44
14	(-)	Komisionerët Publikë	43
15	↓(-5)	Avokati i Popullit	41
16	↓(-4)	Kuvendi	40
16	↑(+8)	Komisioni Qendror i Zgjedhjeve	40
17	↑(+3)	Komisioni i Prokurimit Publik	37
18	↑(+1)	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi	36
19	↑(+4)	SPAK	34
19	↓(-5)	Komisioni i Pavarur i Kualifikimit	34
20	↓(-6)	Agjencia për Mbështetje për Shoqërinë Civile	32
20	↑(+2)	Këshilli i Lartë i Prokurorisë	32
21	↓(-14)	Qendra Kombëtare e Kinematografisë	31
22	(-)	Byroja Kombëtare e Hetimit	31
22	↑(+3)	Presidenca	25

Institucionet, të cilat nuk e kanë realizuar shërbimin e auditimit të brendshëm as me marrëveshje dhe nuk kanë as njësi auditimi, janë vlerësuar me 0 pikë, pasi realizimi i shërbimit të auditimit të brendshëm rrjedh nga detyrimi ligjor i kësaj fushe.

Tabela 8. Rankimi i institucioneve të Grupit 87 në varësi të Kryeministrisë sipas treguesve të performancës për vitin 2021 dhe krahasimi me vitin 2020

Rankimi për vitin 2021	Ndryshimi në rankim krahasuar me vitin 2020 (+/-)	Institucioni	Vlerësimi në pikë për vitin 2021 (nga 72 pikë gjithsej)
1	↑ (+1)	Autoriteti Shtetëror i Informacionit Gjeohapsinor	53
2	↑ (+2)	Departamenti i Administratës Publike	52
2	(-)	Drejtoria e Shërbimit Qeveritar	52
3	↑ (+3)	Agjencia e Ofrimit të Shërbimeve Publike të Integruara	49
3	↓ (-2)	Shkolla Shqiptare e Administratës Publike	49
4	↓ (-1)	Autoriteti Kombëtar për Certifikimin Elektronik dhe Sigurinë Kibernetike	47
5	↑ (+1)	Agjencia e Zhvillimit të Territorit	41
5	↑ (+4)	Komiteti Shtetëror i Kulteve	41
5	↑ (+3)	Avokatura e Shtetit	41
6	↑ (+1)	Agjensia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit	40
7	(-)	Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkëqeverisje	36
8	↑ (-3)	Agjencia e Prokurimit Publik	35
9	(-)	Drejtoria e Sigurimit të Informacionit të Klasifikuar	34
9	↑ (+6)	Inspektoriati Qendror	34
10	↓ (-3)	Agjencia e Menaxhimit të Burimeve Ujore	32
10	↑ (+2)	Qendra kundër Ekstremizmit të Dhunshëm	32
10	↑ (+4)	Agjencia Kombëtare e Planifikimit Territorit	32
10	↓ (-2)	Agjencia Autonome e Auditimit të Fondeve të BE	32
11	↑ (+2)	Komiteti për Pakicat Kombëtare	31
12	↑ (+1)	Agjencia Kombëtare për Diasporën	25
12	↑ (+5)	Sekretariati Teknik i KEK	21

Një vështrim i përgjithshëm për treguesit kryesorë të analizuar për njësitë e qeverisjes së përgjithshme paraqitet si vijon:

1.1 Analiza për treguesit e performancës:

1. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për buxhetin në MFE është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore”**, i cili përcakton masën në të cilën janë realizuar shpenzimet buxhetore gjatë vitit kundrejt planit të buxhetit të miratuar nga Kuvendi. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.45 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 61%), duke reflektuar një performancë mesatarisht të kënaqshme për njësitë e marra në analizë, duke evidentuar një rritje të performancës në krahasim me dy vitet paraardhëse. Rezultati evidenton faktin se, pjesa më e madhe e njërive të analizuara kanë një rritje në eficiencë dhe efektivitet lidhur me përdorimin e buxhetit dhe realizimin e shpenzimeve të planifikuara për mbarëvajtjen e veprimtarisë së institucionit. Edhe për këtë vit, performancë të ulët paraqesin njësitë e vetëqeverisjes

vendore ku, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e mosrealizimit të shpenzimeve për paga, sigurime në rastet kur nuk plotësohet struktura organizative me punonjës, nga mosrealizimi i shpenzimeve për mallra dhe shërbime apo shpenzimeve për udhëtim e dieta për jashtë, apo nënzërave të tjerë të këtij grupi shpenzimesh. Gjithashtu, shtyrja e afateve të realizimit nga procesi i prokurimit, apo edhe nga vonesat në paraqitjen e dokumentacionit teknik e financiar për lëvrimin e fondeve janë faktorë të cilët ndikojnë në mosrealizimin e këtij treguesi. Për institucione ku realizimi në fakt i fondeve paraqitet më i lartë se sa plani fillestar i miratuar në Kuvend, arsyeja është se gjatë vitit këtyre institucioneve i janë shtuar fondet e planifikuara përkatësisht me Aktet Normative të miratuara gjatë vitit 2021, si edhe me përdorimet nga Fondi Rezervë i Buxhetit të Shtetit, nga Fondi i Rindërtimit dhe fondi i veçantë. Gjithashtu, mbartja e grantit të përdorur të arsimit universitar nga viti 2020, ka ndikuar në shtesën e planit në vitin 2021, për Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë në krahasim me planin fillestar.

2. Një tregues tjetër është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik”**, i cili mat diferencën midis buxhetit të miratuar dhe buxhetit faktik në fund të vitit për çdo grup të shpenzimeve buxhetore të ndara sipas klasifikimit ekonomik. Nga vlerësimi i kryer për këtë tregues, rezultati është 1.9 pikë ose 47%, duke paraqitur një nivel mesatar të performancës së njësisive lidhur me këtë tregues por të përmirësuar krahasuar dhe me vlerësimin në dy vitet paraardhëse. Edhe për këtë tregues, njësitë e vetëqeverisjes vendore paraqiten me vlerësimin më të ulët me 0.65 pikë (16 %), ku kryesisht evidentohet se llogaritë me treguesin më të ulët janë ato të investimeve dhe subvencioneve, i cili lidhet me afatet kohore që në shumë raste tejkalohen duke vështirësuar realizimin në kohë të këtyre shpenzimeve.
3. Treguesi **“Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura”** paraqet diferencën e stokut 12 – mujour të detyrimeve të prapambetura të vitit buxhetor korrent me stokun 12-mujor të vitit paraardhës në raport me stokun 12 – mujour të vitit paraardhës. Për vitin 2021, ai është vlerësuar mesatarisht 3.33 pikë (83%), duke treguar një nivel të kënaqshëm të realizimit të këtij treguesi edhe për këtë vit. Në nivel të përgjithshëm, stoku 12-mujor i detyrimeve të prapambetura për vitin 2021 është ulur me 60% krahasuar me stokun e detyrimeve të vitit paraardhës 2020. Referuar pikëzimit të përcaktuar në matjen e treguesit të performancës për reduktimin e detyrimeve të prapambetura me 4 pikë janë vlerësuar disa prej institucioneve që kanë ulur ndjeshëm stokun e detyrimeve: Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Ministria e Brendshme dhe Ministria e Mbrojtjes, Ministria e Financave dhe Ekonomisë, Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, Kuvendi dhe Drejoria e Përgjithshme e Tatimeve e cila rezulton me shkallën më të lartë të reduktimit të detyrimeve të prapambetura nga viti 2020 në vitin 2021. Gjithashtu, situatë e përmirësuar paraqitet edhe në Ministrinë e Arsimit, Sportit dhe Rinisë ndërkohë që pavarësisht nivelit të përgjithshëm të reduktuar të stokut të detyrimeve, ende ka institucione që paraqesin rritje të nivelit të detyrimeve si: Ministria e Infrastrukturës dhe Energjisë, Ministria e Kulturës, Prokuroria e Përgjithshme dhe Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural e cila rezulton me shkallën më të lartë të rritjes së detyrimeve të prapambetura nga viti 2020 në vitin 2021. Vlen të theksohet se tashmë monitorimi i detyrimeve të prapambetura është një proces i konsoliduar në kohë dhe cilësi, përmes monitorimit periodik intesiv të të gjitha detyrimeve të pashlyera të institucioneve buxhetore. Duke nisur nga muaji Dhjetor 2020, ky monitorim dhe raportimi, i cili më parë kryhej mbi bazë tre-mujore nëpërmjet raportimit shkresor të institucioneve, gjenerohet automatikisht nga Sistemi Informatik Financiar i Qeverisë (SIFQ) sipas përcaktimeve të udhëzimit nr. 37, datë 6.10.2020 “Për Monitorimin dhe Publikimin Periodik të Stokut të Detyrimeve të Prapambetura të

Qeverisjes së Përgjithshme”. Ky format i raportimit të detyrimeve të prapambetura përveçse rrit saktësinë dhe siguron të dhënat në kohë reale, është gjithashtu një format gjithëpërfshirës duke unifikuar raportin për të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme.

4. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve kapitale”** paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 0.98 pikë (24%), duke shfaqur një performancë jo të kënaqshme të njërive publike, (pavarësisht faktit se ka pësuar një rritje të lehtë në krahasim me dy vitet paraardhëse), duke qenë se paraqet një nivel të konsiderueshëm devijimi nga fondet e planifikuara. Nga të gjitha grupet e NJQP-ve të marra në analizë, njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë devijimin më të lartë, në krahasim me ministritë e linjës dhe institucionet e pavarura. Për ato njësi, të cilat paraqesin një performancë shumë të ulët të realizimit të këtij treguesi, evidentohet se shkaktohet kryesisht nga lidhura kryesisht me problematikat dhe vonesat që ndodhin gjatë kryerjes së procedurave të prokurimit. Ajo që vlen të theksohet, nisur edhe nga efektet e situatës së krijuar nga Covid-19, është fakti se një pjesë e institucioneve nuk ka parashikuar investime për tu realizuar gjatë vitit 2021. Vëmendje e veçantë duhet t’i kushtohet realizimit të këtij treguesi pasi mungesa e injektimit të likuiditetit në ekonomi ndikon ndjeshëm në mosstimulimin e rritjes ekonomike, në hapjen e vendeve të reja të punës apo të ardhurat nga tatimet e taksat.
5. **“Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit”** është një tregues tjetër i rëndësishëm, i cili paraqet shumën totale të shpenzimeve për projektet e investimeve në periudhën e vlerësimit (një ose disavjeçare) kundrejt shumës totale të planit shumëvjeçar të parashikuar për projektet. Njësitë e vetëqeverisjes vendore (bashki dhe këshill qarku), nuk përfshihen në analizë për këtë tregues. Për periudhën analizuuese, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 3.22 pikë (ose 81 %) të nivelit referues, duke reflektuar një ulje krahasim me vitin 2020, ku ka qënë i vlerësuar me 3.95 pikë. Pavarësisht vlerësimit për vitin 2021, mund të evidentojmë faktin se pothuajse të gjitha njësitë publike të marra në analizë kanë realizuar një performancë të kënaqshme përsa i përket parashikimit të fondeve në fillim të vitit buxhetor, gjë e cila ka sjellë diferenca apo devijime më të ulëta të planeve buxhetore. Ndërkohë që, problematikat e këtij treguesi vijnë kryesisht nga rishikimi i buxhetit, i cili kryhet duke i kaluar fondet nga projektet me ecuri më të ulët në ato me ecuri më të lartë, ku ecuria e ulët mund të jetë rezultat edhe i planifikimit të gabuar dhe nuk janë mbajtur parasysh faktorët që mund të pengojnë ecurinë e projektit gjatë vitit.
6. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e faturave të dërguara në thesar për pagesë pas afatit kohor prej 30 ditësh kundrejt numrit total të faturave të dërguara për pagesë. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.1 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 52%), duke reflektuar një ulje të lehtë të performancës në krahasim me vitin 2020. Realizimi i këtij treguesi mbetet ende mjaft i luhatshëm dhe në nivele të ulta, kryesisht për njësitë e vetëqeverisjes vendore. Arsyet e mosdërgimit në kohë të faturave në thesar vijnë për shkak se furnitorët nuk paraqesin faturat në kohë në institucion, dokumentacioni mbështetës i dërguar nuk është i plotë ose i saktë si dhe ndodh që shpesh të ketë vonesa në lidhje me dërgimin e të dhënave bankare të furnitorit. Gjithashtu, ashtu sikurse është përmendur më sipër, paqëndrueshmëria e strukturave dhe mosfunksionimi i institucioneve dhe stafit përkatës me kapacitet të plotë për shkak të situatës së krijuar, ka sjellë vonesa në respektimin e afateve kohore të vendosura.

7. **“Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (llogaria ekonomike 486)”** është një tjetër tregues i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar me 1.8 pikë (ose 45%), duke pësuar një rritje të lehtë në krahasim me vitin 2020. Referuar vlerësimin për këtë vit, rezulton se 45% e faturave të detyrimeve të prapambetura nuk janë kontabilizuar brenda afatit kohor prej 30 ditësh në SIFQ. Kryesisht, kjo problematikë vjen për shkak të mungesës së fondeve buxhetore nga ana e institucioneve, të cilat ndërmarrin angazhime përtej kapaciteteve të tyre ose për shkak të mosplanifikimit të duhur mujor të arkës. Ajo që duhet të mbahet në konsideratë, është fakti se, gjatë vlerësimin të këtij treguesi, ka pasur mungesë të dhënash për pjesën më të madhe të institucioneve, kryesisht institucionet e nivelit qendror, për të cilat struktura përgjegjëse për thesarin është shprehur se nuk mund të japë një vlerësim për ekzistencën apo jo të faturave të detyrimeve të prapambetura, për aq kohë sa ato nuk janë paraqitur për regjistrim në degët përkatëse të thesarit nga ana e institucioneve.
8. Një tregues tjetër i analizuar është **“Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e kontratave të dërguara pranë degëve të thesarit pas tre ditëve nga data e nënshkrimit të tyre kundrejt numrit total të kontratave të dërguara në thesar. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 1.08 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 27%), duke reflektuar një situatë jo të kënaqshme, krahasuar edhe me dy vitet paraardhëse. Të gjitha grupet e institucioneve paraqesin mangësi në këtë fushë, kryesisht njësitë e pavarura, të cilat janë vlerësuar mesatarisht me 0.6 pikë. Ndërkohë, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e mungesës së disponibilitetit të personave, të cilët nënshkruajnë kontratën, duke shkaktuar vonesa në dërgimin e tyre. Gjithashtu, ashtu siç është kontestuar edhe nga institucionet e marra në analizë, afati ditor prej 3 ditësh për dërgimin e kontratave në thesar është praktikisht i pamundur për t’u zbatuar, kryesisht nga ato institucione të cilat nënshkruajnë dhe menaxhojnë një numër shumë të madh kontratash.
9. Treguesi **“Numri i urdhër-prokurimeve të paautorizuara”** paraqet numrin e urdhër prokurimeve të paautorizuara kundrejt shumës totale të urdhër prokurimeve të dërguara për pagesë në thesar. Për vitin 2021, ky tregues paraqet një performancë mjaft të kënaqshme për të gjitha grupet e institucioneve, duke u vlerësuar me 3.9 pikë (ose 97%), me një performancë të qëndrueshme edhe me vitin 2020. Institucionet me vlerësimin më të ulët paraqiten bashkitë, ndërkohë që grupet e tjera të institucioneve kanë një vlerësim maksimal, si rezultat i faktit se të gjitha njësitë publike kanë detyrimin të paraqesin urdhër-prokurimet në Agjencinë e Prokurimeve Publike me autorizimin e Thesarit. Kryesisht, ato raste të cilat shfaqin problematika, vijnë për shkak të mungesës ose mospërputhjes së dokumentacionit mbështetës të tyre.
10. Një tjetër tregues i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës”**, i cili përcakton vlerën e avancimeve të kryera gjatë vitit nga njësitë shpenzuese kundrejt totalit të planit vjetor të arkës. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3.94 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 98%), duke reflektuar për një situatë mjaft pozitive për këtë fushë për të gjitha institucionet e marra në analizë, e njëjtë me vitin 2020. Pavarësisht se problematikat për këtë tregues janë minimale dhe vijnë kryesisht për shkak të situatave emergjente të paparashikuara të institucioneve si dhe mungesës së parashikimit të duhur të fluksit të mjeteve monetare, evidentohet nevoja e parashikimit mujor të fluksit të mjeteve monetare nga institucionet si dhe dërgimin e këtij informacioni pranë strukturave përgjegjëse në MFE.

11. Treguesi i fundit i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi”**, i cili mat respektimin e afatit kohor, nënshkrimin, përgatitjen dhe paraqitjen e pasqyrave financiare vjetore në NJQP. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar në nivelin 3.9 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 98%), duke reflektuar një situatë mjaft pozitive në këtë fushë krahasuar dhe me dy vitet paraardhëse. Në zbatim të Udhëzimit nr. 8, datë 09.03.2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në NJQP”, i cili përcakton paraqitjen e pasqyrave financiare dhe afatet kohore ligjore për dorëzimin e pasqyrave financiare, institucionet depozitojnë pasqyrat financiare pranë degëve përkatëse të thesarit. Pavarësisht se pjesa më e madhe e institucioneve i kanë paraqitur pasqyrat financiare në kohën e duhur dhe me formatin e duhur, ende evidentohen institucione të cilat nuk kanë përbushur detyrimin për depozitim të pasqyrave financiare sipas përcaktimeve ligjore të fushës.
12. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollin dhe kontabilitetin është **“Hartimi me cilësi i planit të veprimit të menaxhimit financiar dhe kontrollit (MFK) dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara”**, i cili përcakton respektimin e afatit kohor dhe cilësinë e përmbytjes së Planit të Veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së në NJQP. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 1.9 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 48%), duke reflektuar një performancë mesatare në këtë fushë për të gjitha grupet e institucioneve, vlerësim përafërsisht i njëjtë me periudhat paraardhëse. Kryesisht, situata paraqitet problematike në ministrinë e linjës si dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore. Gjatë vitit 2021, DH/MFKK u angazhua në rishikimin e planit të veprimit për ngritjen e sistemit të MFK me qëllim detajimin dhe standardizimin e formatit të raportimit për të gjitha njësitë publike (Urdhri i Ministrisë të Financave dhe Ekonomisë nr. 224, datë 16.12.2021 “Për disa ndryshime dhe një shtesë në Urdhrin nr. 108, datë 17.11.2016 “Për miratimin e Manualit të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit””, Aneksi nr. 8). Plani i veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së ndihmon në evidentimin e masave konkrete, afateve dhe strukturave përgjegjëse për adresimin e problematikave të evidentuara gjatë vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm. Ajo që vihet re gjatë analizës së kryer, është fakti se ende ka një mungesë ndërgjegjësimit për vlerësimin dhe analizimin e mangësive të sistemit të kontrollit të brendshëm me të gjithë elementët përbërës të tij, gjë e cila rezultoi në mungesën e realizimit të procesit të evidentimit dhe monitorimit të masave konkrete për adresimin e problematikave. Në funksion të vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm për vitin 2021, është evidentuar se një pjesë e konsiderueshme e institucioneve nuk kanë hartuar një plan veprimi për vitin 2022, nuk kanë respektuar formatin e rishikuar dhe miratuar në manualin e MFK si dhe kanë ende në përdorim planin e veprimit për vitin 2021. Gjithashtu, vazhdon të mbetet problematikë vështirësia e institucioneve në konkretizimin e rekomandimeve të dhëna nga Njësitë e Auditimit të Brendshëm dhe Kontrolli i Lartë i Shtetit në një plan veprimi për nxitjen dhe përmirësimin e funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm.
13. Një tjetër tregues i analizuar nga DH/MFKK është **“Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm”**, i cili përcakton përbushjen e kriterëve ligjorë, cilësinë e raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe gjithëpërfshirjen e informacionit mbi statusin e implementimit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike (nëpërmjet pyetësorëve të vetëvlerësimit). Ashtu siç u theksua më sipër, gjatë vitit 2021 është realizuar rishikimi i pyetësorit të vetëvlerësimit të MFK, ku pyetësori i ri përmban 114 pyetje gjithëpërfshirëse për komponentët e

MFK. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 75%), duke reflektuar një performancë mesatarisht të kënaqshme në këtë fushë kryesisht për ministritë e linjës dhe institucionet e pavarura. Ndërkohë, vlerësimi për njësitë e vetëqeverisjes vendore ka pësuar një ulje në krahasim me vitin e kaluar. Pjesa më e madhe e institucioneve kanë respektuar afatin kohor të dërgimit të raportit vjetor dhe deklaratës së cilësisë si dhe i kanë paraqitur ato në formatin e duhur. Gjithashtu, pyetësorët e vetëvlerësimit, në përgjithësi, kanë pasqyruar një informacion të plotë, gjithëpërfshirës në lidhje me statusin e implementimit si dhe të arsyetuar me evidenca mbështetëse konkrete, duke treguar për një rritje të ndërgjegjësimit lidhur me mënyrën dhe rëndësinë e plotësimit të tij në kuadër të paraqitjes së situatës reale të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike. Ndërkohë, vlen të përmendim se efektet e rishikimit të pyetësorit të vetëvlerësimit janë reflektuar në performancën e disa njësive, kryesisht njësi të vetëqeverisjes vendore, të cilat nuk kanë depozituar pyetësorët në formatin e duhur apo përmbajtja dhe cilësia e informacionit të përfshirë nuk ishte në nivelin e dëshiruar për të realizuar një analizë të thelluar të gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, edhe për këtë vit analizues, janë evidentuar institucione të cilat nuk kanë zbatuar kërkesat ligjore në fuqi duke mos depozituar pranë MFE-së, deklaratën dhe raportin për cilësinë dhe gjendjen e sistemit të kontrollit të brendshëm apo pyetësorin e duhur të vetëvlerësimit.

14. Treguesi i fundit i analizuar nga struktura përgjegjëse për harmonizimin e menaxhimit financiar, kontrollin dhe kontabilitetin është **“Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik”**, i cili vlerëson se në çfarë mase dhe sa shpesh njësitë publike përmbushin kriteret themelore të përgjegjshmërisë menaxheriale. Për këtë arsye, nga pyetësi i rishikuar i vetëvlerësimit, janë zgjedhur 31 pyetje, të cilat lidhen me fushën e përgjegjshmërisë menaxheriale. Ky tregues, mbart një rëndësi të veçantë pasi zbatimi me efektivitet i mekanizmave të përgjegjshmërisë menaxheriale ndikon drejtpërdrejtë në mirëfunksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm në të gjitha hallkat e tij. Gjithashtu, zhvillimi i një sistemi efektiv të përgjegjshmërisë menaxheriale është një nga kushtet kryesore për aderimin e vendit tonë në Bashkimin Evropian. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 2.95 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 74%), duke reflektuar një performancë të mirë në këtë fushë, të njëjtë me atë të një viti më parë për të gjitha grupet e institucioneve. Nga analiza e kryer, të gjitha institucionet kanë miratuar struktura organizative të përshtatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së tyre. Gjithashtu, institucionet kanë të përcaktuara deklaratat e misionit dhe objektivat e tyre strategjike dhe operacionale, pjesë e dokumentit të programit buxhetor afatmesëm, duke pasur një lidhje organike midis këtyre prioritetëve dhe objektivave të performancës. Në hartimin e këtij dokumenti janë të përfshirë të gjithë drejtuesit e programeve, të cilët analizojnë situatën dhe përcaktojnë, monitorojnë dhe raportojnë prioritetet dhe objektivat për t'u realizuar. Ashtu sikurse është evidentuar edhe nga vlerësimet e kaluara, ende vazhdon të mbetet problematikë mungesa e raportimeve të rregullta periodike si dhe ndërmarrja e masave konkrete për adresimin e çështjeve në lidhje me sistemin e kontrollit të brendshëm, gjë e cila evidenton nevojën për hartimin dhe miratimin e bazës rregullative në lidhje me raportet e përhershme, standarde që duhet ti raportohen drejtuesit si dhe menaxherëve të tjerë të strukturave të institucionit.

Në pjesën më të madhe të institucioneve, fokusi i raportimit mbetet në dhënien e informacionit mbi performancën financiare, siç janë raportet për monitorimin e buxhetit apo raportet për detyrimet financiare dhe më pak mbi përgatitjen e raporteve periodike mbi ecurinë dhe statusin e implementimit të objektivave të vendosura apo edhe

çështjeve që lidhen me sistemet e kontrollit të brendshëm (kryesisht ky proces realizohet nga ministritë e linjës apo dhe disa institucione të pavarura). Ndërkohë, situata mbetet problematike në njësitë e vetëqeverisjes vendore, ku ende mungon një procedurë standarde për përdorimin e sistemeve të informacionit dhe cilësinë dhe periodicitetin e raportimeve, si pasojë e nivelit të ulët të angazhimit të drejtuesëve mbi zhvillimin e kësaj fushe. Një mekanizëm tjetër i rëndësishëm për funksionimin e një sistemi efektiv të përgjegjshmërisë menaxheriale është edhe përdorimi i procedurave të rregullta të delegimit të detyrave dhe përgjegjësisë, element ky, që vlerëohet në nivele jo të kënaqshme në të gjitha grupet e institucioneve. Pavarësisht mbështetjes së ofruar nga MFE nëpërmjet kuadrit rregullator apo asistencës teknike, të pakta janë ato institucione që zbatojnë procedura të dokumentuara të delegimit, çka e bën të nevojshme ndërgjegjësimin e menaxherëve, ndërmarrjen e masave për adresimin e problematikave dhe përcaktimin e qartë të termave, rregullave dhe procedurave që duhet të ndiqen në procesin e delegimit të detyrave brenda njësisë publike.

KAPITULLI II- MENAXHIMI FINANCIAR DHE KONTROLLI

Përdorimi i një qasje moderne për Kontrollin e Brendshëm Financiar Publik (KBFP) duke përfshirë një kuadër ligjor të plotësuar për MF-në), auditimin e brendshëm dhe Inspektimin Financiar Publik, janë jetike për perspektivën e anëtarësimit të vendit në Bashkimin Evropian si dhe për të rritur standardet e transparencës dhe përgjegjshmërisë në sektorin publik. MFK fokusohet në ofrimin e sigurisë që fondet buxhetore përdoren vetëm për qëllimet e parashikuara nga ligji dhe në përputhje me kuadrin ligjor dhe rregullator në fuqi. Një sistem efektiv i MFK-së është thelbësor për njësitë publike duke ofruar mbështetje për evidentimin e magësive dhe zbatimin e veprimeve korrigjuese, minimizimin e devijimit nga standardet e kontrollit të brendshëm si dhe mirëfunksionimin e veprimtarisë së njësisë. Duke krijuar një kuadër të përshtatshëm të MFK-së, njësitë publike rrit mundësinë e përmbushjes së objektivave dhe qëllimeve të saj.

Konkretisht, një sistem modern i MFK-së mbështetet plotësisht në objektivat e programit buxhetor. Vendimet duhet të jenë të dokumentuara plotësisht dhe implikimet financiare të këtyre vendimeve duhet të regjistrohen qartë dhe të jenë në dispozicion për rishikim nga auditimi i brendshëm, i jashtëm dhe palë të treta. Menaxhimi ka një përgjegjësi të drejtpërdrejtë për përdorimin me efektivitet dhe eficiencë të fondeve buxhetore në dispozicion të tyre, për të arritur objektivat e njësisë publike, duke marrë parasysh prioritetet e qeverisë. Këto masa do të ndikojnë jo vetëm në përmirësimin e procedurave të MFK-së por edhe në veprimtaritë menaxheriale që zbatohen brenda njësisë publike, siç janë përcaktimi i përgjegjësi të menaxherëve në të gjitha nivelet dhe delegimi i përgjegjësi.

Për vlerësimin e sistemit të MFK në NJQP për vitin 2021, janë marrë në konsideratë pyetësorët e rishikuar të vetëvlerësimit, deklaratat dhe raportet mbi cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm financiar publik, të depozituara nga këto njësi sipas dispozitave ligjore në fuqi.

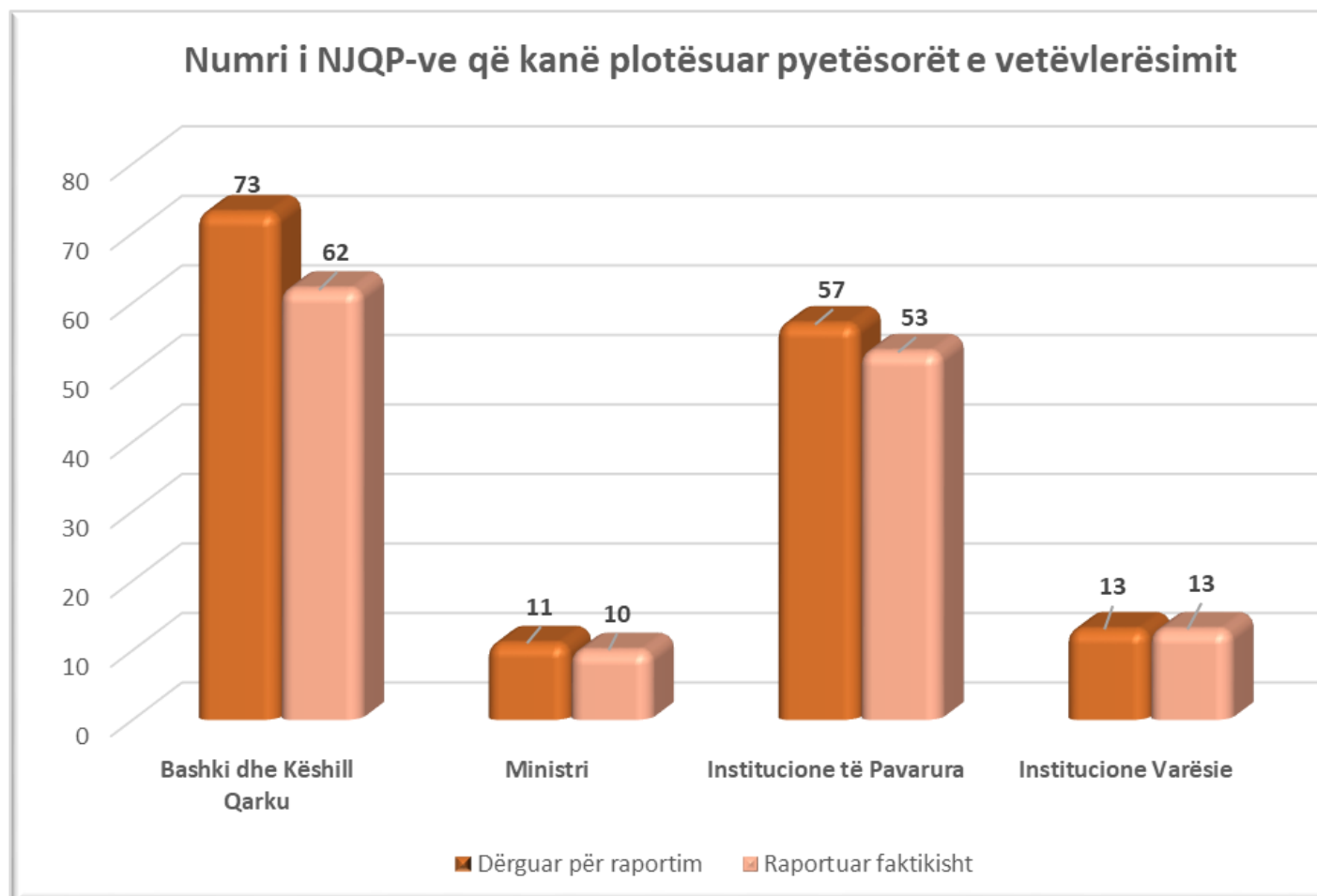
Pranë DH/MFKK janë depozituar 138 pyetësorë vetëvlerësimi nga 154 pyetësorë të shpërndarë në njësitë e sektorit publik, ndërkohë që, 13 njësi të qeverisjes së përgjithshme⁴ nuk kanë përmbushur kërkesat ligjore për depozitimin e deklaratës dhe/apo raportit përkatës për cilësinë dhe gjendjen e sistemit të kontrollit të brendshëm. Njëkohësisht, tre prej institucioneve⁵ të cilave ju është shpërndarë pyetësori i vetëvlerësimit, nuk kanë raportuar për arsye se janë institucione të krijuara rishtazi e të cilat nuk kanë pasur veprimtari gjatë vitit 2021.

⁴ Për vitin 2021, 13 njësi të qeverisjes së përgjithshme (Qarku Lezhë, Bashkitë: Bulqizë, Dibër, Himarë, Kavajë, Konispol, Libohovë, Malësi e Mashe, Rrogozhinë, Delvinë, Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme, Sekretariati Teknik i KEK, Agjencia për Dialog dhe Bashkëqeverisje) nuk kanë përmbushur kërkesat e nenit 18, pika 1 të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, ku përcaktohet detyrimi i nëpunësit autorizues për depozitimin e deklaratës dhe raportit përkatës për cilësinë dhe gjendjen e sistemit të kontrollit të brendshëm të njësisë publike që mbulon.

⁵ Agjencia Kombëtare e Rinisë, Agjencia për Media dhe Informim, Agjencia Shtetërore e Programimit Strategjik dhe Koordinimit të Ndihmës

Në vazhdim, jepen të dhënat për numrin e subjekteve që kanë plotësuar pyetësonin e vetëvlerësimit:

Grafiku 1. Numri i NJQP-ve që kanë plotësuar pyetësonin e vetëvlerësimit për vitin 2021

2.1 Analiza e sistemit sipas 17 parimeve të MFK bazuar në vetëvlerësimin e njësive publike

I. Mjedisi i Kontrollit

Mjedisi i kontrollit është komponenti thelbësor mbi të cilin ndërtohen të gjithë komponentët e tjerë. Qëllimi i tij është të përcaktojë politikat, procedurat, synimet dhe strategjitë në të gjithë njësinë publike.

Vendosja e tonit të duhur në krye është një element i mjedisit të kontrollit që reflektohet në ushtrimin e integritetit dhe vlerave etike në të gjithë njësinë. Ky element fuqizon menaxhimin për të qeverisur dhe mbikëqyrur arritjen e objektivave të njësisë përmes aftësive dhe kompetencës. Në këtë mënyrë, realizohet vlerësimi i performancës dhe stimulohet përgjegjshmëria e menaxherëve për arritjen e objektivave.

Zbatimi i parimeve të mëposhtme ndihmon për të arritur një mjedis të fortë kontrolli.

Parimi 1 - Njësia Publike demonstron angazhim për integritet dhe vlerat etike

Ky parim vlerëson angazhimin e njësive publike në hartimin dhe zbatimin e elementëve dhe mekanizmave të nevojshëm për zhvillimin e integritetit dhe vlerave etike në funksion të përmirësimit të vazhdueshëm dhe zbatimit me efektivitet të sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Nga analiza e kryer për vitin 2021, ashtu sikurse është evidentuar edhe gjatë vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm për dy vitet paraardhëse, pjesa më e madhe e njësive të marra në analizë vlerësojnë këtë parim efektiv. Këto njësi demonstron një angazhim ndaj etikës dhe realizimit me përgjegjshmëri të veprimtarisë për të cilën këto njësi janë krijuar. Ky rezultat reflektohet në krijimin e standardeve të sjelljes përmes një Kodi të veçantë Etike apo dokumentave të tjerë bazë si Rregullorja e Brendshme. Pavarësisht ndryshimeve të shpeshta strukturore, në pjesën më të madhe të institucioneve këto dokumenta janë përditësuar konform ndryshimeve përkatëse ose janë në fazë rishikimi. Nga përgjigjet e analizuara evidentohet se ndarja e detyrave dhe përgjegjësi është e përcaktuar qartë në këtë dokument (kryesisht në njësitë e vetëqeverisjes vendore të cilat mbështeten nga Projekti i Financave Lokale), ndërkohë që, ende paraqiten mangësi lidhur me përcaktimin e procedurave të delegimit apo linjave të raportimit. Nga vlerësimi vihet re se, punonjësit e njësive të analizuara respektojnë standardet e vendosura dhe se në pak raste ka devijim nga ana e tyre, raste të cilat evidentohen dhe adresohen nga njësia sipas rregullave dhe procedurave në fuqi.

Përsa i përket programeve individuale të trajnimit të punonjësve, ende ka një mungesë ndërgjegjësimit mbi hartimin e një programi gjithëpërfshirës për nevojat e stafit mbi njohjen e bazës e rregullatore apo kodin e etikës. Trajnimi i punonjësve bazohet në planin e trajnimeve të Shkollës Shqiptare të Administratës Publike (ASPA), ku për vitin 2021, pavarësisht efekteve të situatës së krijuar nga pandemia e Covid-19, janë ofruar trajnime online lidhur me zbatimin e kodit të etikës. Në krahasim me vitin e kaluar, vihet re një përmirësim i procedurave për realizimin e trajnimeve nëpërmjet platformave online, gjë e cila ka sjellë lehtësimin e aksesit dhe rritjen e interesit për pjesëmarrje nga ana e punonjësve të administratës publike.

Parimi 2 - Titullari / Nëpunësi Autorizues (NA) / Bordi apo Këshilli i drejtuesve demonstronë pavarësi dhe përgjegjshmëri në ushtrimin e përgjegjësisë për mbikëqyrje

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet përgjegjshmëria e menaxherëve të nivelit të lartë për të ushtruar përgjegjësinë dhe mbikëqyrjen në mënyrë aktive mbi performancën e njësisë publike dhe implementimin me të gjithë elementët përbërës të mjedisit të kontrollit, vlerësimit të riskut, aktivitetet e kontrollit, informacionit, komunikimit dhe monitorimit. Gjithashtu, për njësitë që funksionojnë me borde duhet të sigurohet mbikëqyrja e funksioneve në mënyrë të veçantë dhe veçmas menaxhimit të nivelit të lartë me qëllim operimin në mënyrë të pavarur.

Ashtu si dy vitet paraardhëse, edhe për vitin 2021, nga analiza e përgjigjeve në pyetësorët e vetëvlerësimit, situata paraqitet *pjesërisht efektive* duke evidentuar se vetëm në një pjesë të institucioneve janë të pranishme dhe funksionale mekanizmat bazë për mbikëqyrjen e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe raportimin e arritjeve dhe mangësive. Ndërkohë, mbetet ende praktikë lidhja e sistemit të kontrollit të brendshëm me aspektet e veprimtarisë financiare të institucionit, gjë e cila drejton institucionet në realizimin e raportimeve mbi

performancën financiare, si shpenzimet buxhetore apo në ecurinë e investimeve. Të pakta janë ato institucione, vëmendja e të cilave drejtohet në vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm në tërësi dhe raportimin e arritjeve apo problematikave në këtë fushë (kryesisht ministrinë e linjës të cilat janë vlerësuar si efektive për sa i përket këtij parimi).

Ashtu sikurse është evidentuar edhe nga vlerësimet e kaluara, por edhe nga realizimi i vizitave në terren, ende vazhdon të mbetet problematikë mungesa e raportimeve të rregullta periodike si dhe ndërmarrja e masave konkrete për adresimin e çështjeve në lidhje me sistemin e kontrollit të brendshëm, gjë e cila evidenton nevojën për hartimin dhe miratimin e bazës rregullative në lidhje me raportet e përhershme, standarde që duhet të raportohen drejtuesit si dhe menaxherëve të tjerë të strukturave të institucionit. Kjo bazë rregullative duhet të përmbajë formatet, mënyrën e raportimit, periodicitetin e raportimit, treguesit e performancës, si dhe mënyrën se si informacioni duhet të shpërndalet në të gjitha nivelet e njësisë.

Në rastin e institucioneve që funksionojnë me borde, evidentohet që ky organ realizon funksionet e tij të përcaktuara në momentin e krijimit, dhe anëtarët e bordeve informohen mbi objektivat përkatëse të institucionit, por ende mungojnë raportimet periodike mbi funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Parimi 3 - Titullari / NA krijon strukturat organizative, linjat e raportimit, autoritetet dhe përgjegjësitë

Ky parim ka në fokus strukturën organizative të njësisë (organigramën), përcaktimin e qartë të detyrave dhe përgjegjësiave funksionale të çdo niveli autoriteti si dhe nivelit të delegimit të tyre. Parimi përcakton përgjegjësinë e Titullarit/NA për krijimin e strukturave të përshtatshme organizative, në përputhje me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së njësisë publike si dhe kanalizimin e linjave të qarta të raportimit brenda dhe jashtë strukturave të njësisë.

Ende vazhdon të mbetet i qendrueshëm vlerësimi për këtë parim, si në dy vitet parardhëse, ku për të gjitha grupet e institucioneve, ky parim është vlerësuar *pjesërisht efektiv*. Të gjitha institucionet kanë të përcaktuara deklaratat e misionit si dhe objektivat e tyre strategjike dhe operacionale, pjesë e dokumentit të programit buxhetor afatmesëm, duke pasur gjithashtu një lidhje organike midis këtyre prioritetëve dhe objektivave të performancës. Në hartimin e këtij dokumenti janë të përfshirë të gjithë drejtuesit e programeve, të cilët analizojnë situatën dhe përcaktojnë, monitorojnë dhe raportojnë prioritetet dhe objektivat për t'u realizuar.

Vlen të theksojmë se problematikë vazhdon të mbetet zbatimi i procedurave të delegimit nga ana e menaxherëve të njësive publike. Mungesa e ndërgjegjësimit të institucioneve mbi konceptin e delegimit sipas ligjit të MFK-së dhe devijimi i rregullave të delegimit të dokumentuar, ndikon në veprimtarinë e përditshme të institucioneve dhe në vendosjen e autoritetit dhe përgjegjshmërisë së menaxherëve. Me zbatimin e Dokumentit të Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm për vitin 2021-2022, është bërë i mundur informimi dhe zbatimi në praktikë i procedurave të delegimit në 5 institucione publike të përzgjedhura. Megjithatë, ende vihet re një pasiguri nga ana e menaxherëve për delegimin e përgjegjësiave tek vartësit.

Parimi 4 -Njësia publike demonstron angazhim në realizimin e kompetencave

Ky parim vlerëson angazhimin e njësive publike për të krijuar dhe vlerësuar efektivitetin e politikave dhe procedurave të përputhshmërisë si dhe adresimin e çdo mangësie të evidentuar. Gjithashtu, nëpërmjet këtij parimi vlerësohet kapaciteti i njësive për të tërhequr, zhvilluar dhe mbajtur personel kompetent në përputhje me objektivat e njësive.

Nga analiza e kryer për vitin 2021, rezulton se ky parim paraqitet *pjesërisht efektiv*, ku pjesa më e madhe e institucioneve të marra në analizë, kryejnë procesin e vlerësimit të performancës në punë të punonjësve në përputhje me formatet e përcaktuara në legjislacionin përkatës për nënpunësit civilë si dhe hartojnë përshkrimet e punës, në bazë të rregullave të vendosura nga Departamenti i Administratës Publike. Ashtu sikurse u evidentua edhe më parë, në njësitë e vetëqeverisjes vendore, përshkrimet e punës me detyrat specifike dhe linjat e raportimit për punonjësit janë të përfshira në dokumentin e rregullores së brendshme.

Gjithashtu, politikat e burimeve njerëzore dhe praktikat e ngjashme lidhen me rekrutimin transparent, emërimin, vlerësimin e nevojave për trajnimin e vazhdueshëm, vlerësimin korrekt të performancës, si dhe me veprimet disiplinore të punonjësve të institucioneve publike. Pavarësisht ndjekjes të politikave të vendosura për menaxhimin e burimeve njerëzore, ende pjesa më e madhe e institucioneve nuk kanë politika të mirëfillta favorizuese për punonjësit e tyre, ku vlen të theksohet se rritja e vazhdueshme e motivimit dhe nxitjes në karrierë të punonjësve bazuar në rezultatet e performancës, mbetet një ushtrim formal. Ajo që është evidentuar gjatë analizimit të pyetësorëve (kryesisht në njësitë e vetëqeverisjes vendore) është fakti se, gjatë procedurave të rekrutimit për pozicionet e shpallura vakant, nuk ka kërkesa për aplikime apo shprehje të interesit për punësim. Arsyet kryesore konsistojnë në mungesën e besimit për një karrierë profesionale si dhe niveli i ulët i trajtimit me pagë të punonjësve.

Përsa i përket rritjes së kapaciteteve në fushën e MFK-së, pothuajse të gjitha njësitë e marra në analizë nuk kanë parashikuar dhe hartuar një program trajnimi të mirëfilltë, ku të përfshihen seanca trajnimi në drejtim të informimit të punonjësve me zhvillimet dhe zbatimin e kërkesave kryesore në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit përveç trajnimeve që janë organizuar nga ASPA.

Në lidhje me Komitetet e Auditimit, bazuar në përgjigjet e dhëna nga Ministritë e Linjës, gjatë vitit 2021, pavarësisht vështirësive të krijuara nga pandemia e Covid-19, janë organizuar mbledhje ku janë miratuar raportet, planet e auditimit dhe janë sugjeruar përmirësime të mëtejshme për Kartat e Auditimit si dhe janë evidentuar mangësitë e veprimtarisë së strukturave të auditimit të brendshëm. Ndërkohë, edhe për vitin 2021 nuk rezulton të jetë krijuar Komitet Auditimi pranë njësive të vetëqeverisjes vendore.

Parimi 5 -Njësia publike vepron në përputhje me përgjegjshmërinë menaxheriale

Nëpërmjet këtij parimi synohet që njësia publike duhet të krijojë mekanizmat e përshtatshëm për të vlerësuar performancën dhe për të kryer veprimtarinë e saj në përputhje me rregullat e etikës si dhe për të mbajtur një personel të përgjegjshëm në realizimin e përgjegjësive dhe objektivave që lidhen me kontrollin e brendshëm nëpërmjet stimujve dhe procesit të promovimit.

Nga analiza e përgjigjeve të dhëna në pyetësorët e vetëvlerësimit, në krahasim me vitin 2020, ky parim vlerësohet *pjesërisht efektiv* për të gjitha grupet e institucioneve. Kryesisht, njësitë publike, zbatojnë përgjegjshmërinë menaxheriale përmes strukturave, autorizimeve dhe përgjegjësive. Vlen të theksohet se, pavarësisht vlerësimit të pyetësorëve të vetëvlerësimit,

nga monitorimi në vend i disa prej institucioneve, evidentohet se kryesisht njësitë kanë të përcaktuara përgjegjësitë dhe përgjegjshmërinë menaxheriale vetëm në dokumentin e rregullores së brendshme, bazuar në funksionet dhe pozicionet e punës të secilit por ende mbetet problematikë zbatimi me efektivitet i procedurave të lidhura me këtë sistem.

Një problematikë e vazhdueshme, e cila ndikon në efektivitetin e përcaktimit të përgjegjshmërisë menaxheriale, është edhe mosfunksionimi i rregullt i Grupit për Menaxhimin Strategjik (GMS), në kuadër të diskutimit të çështjeve që lidhen me kontrollin e brendshëm dhe adresimin e mangësive kryesore të konstatuara. Ashtu sikurse është theksuar edhe në vlerësimet e kryera gjatë vitit dy viteve paraardhëse, njësitë publike pohojnë se marrin pjesë në takimet e GMS të zhvilluara nga institucionet e prore, por fokusi i këtyre takimeve qëndron në diskutimet mbi planifikimin e fondeve buxhetore apo ecurinë dhe realizimin e treguesve financiarë të njësisë dhe në pak raste diskutohen zhvillimet lidhur me sistemin e kontrollit të brendshëm. Ndër të tjera, në pak raste këto takime dokumentohen me minuta takimi apo procesverbale.

II. Menaxhimi i Riskut

Komponenti i menaxhimit të riskut përfshin identifikimin, vlerësimin dhe kontrollin mbi ato ngjarje apo situata të mundshme, që kanë efekt të dëmshëm për realizimin e objektivave të njësisë publike, dhe kryhet për të dhënë siguri të arsyeshme se këto objektiva do të realizohen. Ky komponent është i rëndësishëm sepse çdo njësi publike përballet me risqe të brendshme dhe të jashtme që kërcënojnë arritjen e objektivave të tyre. Risqet vazhdojnë të ndryshojnë me ndryshimin e mjedisit dhe faktorëve të tjerë. Si i tillë, identifikimi dhe vlerësimi i riskut për arritjen e objektivave të njësisë publike është një proces dinamik dhe përsëritës.

Vlerësimi i ashpërsisë së ngjarjes së riskut bazohet në mundësinë e ndodhjes dhe impaktit në veprimtarinë e njësisë. Potenciali për riskun e mashtrimit dhe risqe të tjera duhet të konsiderohen dhe përfshihen brenda vlerësimit të riskut.

Zbatimi i parimeve më poshtë ndihmon në arritjen e objektivave dhe mirëfunksionimin komponentit të menaxhimit të riskut.

Parimi 6 – Njësia Publike specifikon objektivat si bazë për identifikim dhe vlerësim të risqeve në lidhje me këto objektiva

Ky parim krijon bazat për të realizuar vlerësimin e riskut nga vetë njësitë publike si dhe paraqet një pamje të elementëve bazë të nevojshëm për zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut. Përcaktimi i objektivave të njësisë publike është formimi i bazës mbi të cilën zbatohet vlerësimi i riskut dhe krijohen aktivitetet pasuese të kontrollit. Titullarët / NA / Menaxherët përcaktojnë objektivat dhe i grupojnë ato në kategori më gjithëpërfshirëse në të gjitha nivelet e njësisë, në lidhje me aktivitete, raportimet dhe pajtueshmërinë.

Nga analiza e pyetësorëve të vetëvlerësimit, për vitin 2021, në krahasim me vitin e kaluar situata paraqitet *pjesërisht efektive*, duke evidentuar faktin se pjesa më e madhe e njësive përgatisin Programin Buxhetor Afatmesëm sipas përcaktimeve ligjore dhe nënligjore të fushës, në të cilin evidentohen të gjitha objektivat dhe prioritetet e institucionit, së bashku me programet që këto objektiva i përkasin. Procesi i vendosjes së objektivave në të gjithë njësinë publike drejtohet nga titullari dhe u komunikohet të gjitha strukturave të njësisë në mënyrë elektronike ose me memo. Nga analiza e kryer, rezulton se një pjesë e institucioneve

(drejtoritë dhe departamentet) i zhvillojnë objektivat e tyre dhe i vendosin në linjë me objektivat e vendosur në nivelet më të larta të njësisë. Situata paraqitet pozitive në njësitë e pavarura dhe institucionet e grupit 87 në varësi të Kryeminstrisë.

Jo në të gjitha rastet, objektivat e shkruara janë të përkthyer në plane pune konkrete dhe menaxherët e njërive publike duhet të ndërmarrin masat e nevojshme dhe të sigurohen se punonjësit i kuptojnë objektivat dhe se si angazhimi i tyre ndihmon në arritjen e këtyre objektivave me efektivitet eficient dhe ekonomi.

Lidhja e qartë midis planit strategjik, planit operacional të punës dhe buxhetit vjetor shërben si një pikënisje për procesin e menaxhimit të riskut në çdo nivel të njësisë publike.

Parimi 7 – Njësia Publike identifikon dhe analizon risqet për arritjen e objektivave.

Zhvillimi i MFK-së kërkon gjithashtu zhvillimin e menaxhimit të riskut në mënyrë sistematike duke krijuar një mjedis të tillë në të cilin diskutimet për riskun të jenë pjesë e operacioneve të përditshme të njësisë

Nga analiza e këtij parimi rezulton se, për vitin 2021, trendi i vlerësimit mbetet i njëjtë me dy vitet paraardhëse, ku institucionet *pjesërisht* kanë përcaktuar mekanizma të mirëorganizuar dhe funksionalë të procesit të menaxhimit të riskut, efekt që pasqyrohet edhe në realizimin e treguesve të performancës së planifikimit dhe ekzekutimit të buxhetit, mangësi të cilat evidentohen kryesisht gjatë lidhjes dhe zbatimit të kontratave, parashikimit të likuiditeteve që çojnë në tejkalimin e planit mujor të arkës, moskontabilizimin në kohën e duhur të faturave të detyrimeve të prapambetura si edhe rritjen e nivelit të detyrimeve të prapambetura.

Për më tepër, në pjesën më të madhe të institucioneve, pavarësisht planifikimit dhe përcaktimit të objektivave në planin strategjik apo operacional, procesi i zbatimit në praktikë të vlerësimit dhe menaxhimit të riskut vijon të paraqitet në nivele jo të kënaqshme. Nga analiza e përgjigjeve të dhëna në pyetësorët e vetëvlerësimit, ka një mungesë angazhimi nga të gjitha strukturat brenda njësisë publike lidhur me identifikimin e qartë dhe vlerësimin e risqeve si dhe paraqitjen e tyre në regjistrin e riskut apo dhe përdorimin e mëtejshëm të tij në realizimin e aktiviteteve të ndryshme dhe proceset e vendimmarrjes në institucion. Situatë e përmirësuar paraqitet në ministrinë e linjës ku ky proces është formalizuar dhe ndihmon në realizimin e veprimtarisë së institucionit. Ndërkohë, ende nuk është realizuar dhe bërë praktikë pune përdorimi i treguesve të performancës për të përcaktuar shkallën e arritjes së objektivave të vendosur.

Parimi 8 – Njësia Publike vlerëson mundësinë e riskut të mashtrimeve

Mashtrimi është një element, ekzistenca e të cilit lidhet me kulturën organizative, integritetin apo personalitetin e punonjësve, efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm në institucion apo dhe kushteve të punës. Ky parim analizon se si mashtrimi mund të pengojë njësinë nga arritja e objektivave të identifikuara në Parimin 6.

Në lidhje me këtë parim, edhe për këtë vit të marrë në analizë, nga përgjigjet në pyetësorët e vetëvlerësimit, njësitë publike *pjesërisht* marrin në konsideratë mundësinë e riskut për mashtrime por hasin vështirësi në kryerjen e vlerësimeve periodike të ekspozimit ndaj këtyre risqeve për shkak të mungesës së aftësisë parashikuese, angazhimit dhe ndërgjegjësimit mbi përfitimet e këtij procesi.

Ajo që vlen të theksohet është fakti se, vetëm në pak raste (kryesisht ministrinë e linjës) menaxhimi i lartë dhe stafi marrin në konsideratë vlerësimin e riskut të mashtrimit si një pjesë integrale të procesit të menaxhimit të riskut, çka e ndihmon njësinë në arritjen e objektivave dhe e bën këtë proces më efektiv. Në përgjithësi, nuk janë përcaktuar procedura specifike të vlerësimit të riskut të mashtrimit në institucione si dhe nuk merren masa konkrete për adresimin e riskut të mashtrimit të raportimit financiar, raportimit jo-financiar, përvetësimit të pasurive dhe akteve të paligjshme (përfshirë korrupsionin), ndërkohë që baza ligjore në të cilën mbështeten institucionet në rastet e mashtrimit mbetet ligji i sinjalizuesve.

Parimi 9- Njësia Publike identifikon dhe analizon ndryshimet e rëndësishme

Ndryshimi krijon risk; prandaj, menaxhimi duhet të zbatojë procese që i mundësojnë atij të identifikojë dhe vlerësojë ndryshimet që ndikojnë në institucion në kohën e duhur. Ky parim kërkon një vlerësim të ndryshimit në njësinë publike në mënyrë të vazhdueshme, si nga jashtë ashtu edhe nga brenda, që mund të ndikojë në risk. Ndryshimet e jashtme përfshijnë ato në mjedisin ekonomik, rregullator dhe fizik. Ndryshimet e brendshme përfshijnë ato në veprimtarinë dhe operacionet e njësisë si dhe ndryshimet në drejtimin dhe filozofinë e saj.

Nga vlerësimi i këtij parimi rezulton se efektiviteti i sistemeve të kontrollit të brendshëm paraqitet në *nivele mesatare* për të gjitha grupet e institucioneve. Ashtu sikurse dy vitet paraardhëse, situata paraqet një mungesë të mekanizmave për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve që lidhen me ndryshimet e rëndësishme. Në përgjithësi, institucionet analizojnë pjesërisht ndryshimet që ndodhin në sistemin e kontrollit të brendshëm për shkak të ndryshimeve strukturore apo menaxheriale. Ky rezultat, vjen kryesisht si pasojë e vështirësisë në identifikimin e shkaqeve potenciale, të cilët ndikojnë në arritjen ose jo të një objektivi si dhe vështirësisë në vlerësimin e probabilitetit të ndodhjes së këtyre shkaqeve, për të cilët duhet vlerësuar efekti i mundshëm në arritjen e objektivave dhe shkalla në të cilën mund të menaxhohet risku. Gjithashtu, rolet dhe përgjegjësitë që lidhen me këto ndryshime dhe kontrollet përkatëse shpërndahen në shumë palë dhe nuk monitorohen në mënyrë efektive ndërkohë që, menaxhimi nënvlerëson rëndësinë e ofrimit të trajnimit të punonjësve për këto role dhe përgjegjësi të reja gjatë periudhës së tranzicionit, duke krijuar kështu riskun e zbatimit të një sistemi jo efektiv të kontrollit të brendshëm.

Problematikë tjetër e evidentuar në lidhje me këtë parim mbetet ende mungesa e procedurave të shkruara mbi lëvizjet e stafit dhe mungesa e pasqyrimin të këtyre ndryshimeve si risqe në regjistrin e riskut të institucionit për më tepër, Për vitin 2021, situata paraqitet problematike si në njësitë qendrore dhe ato të vetëqeverisjes vendore, ku efektiviteti në rënie vjen si pasojë e ndryshimeve të shpeshta të drejtuesëve apo stafit të këtyre njësive të cilët kanë shfaqur luhataje të vazhdueshme të kulturës dhe qëndrimeve filozofike përsa i përket menaxhimit të ndryshimeve dhe zhvillimit të sistemeve të kontrollit të brendshëm. Për rritjen e stabilitetit të strukturave dhe menaxhimin me efektivitet të risqeve të lidhura me to, ndryshimet strukturore apo menaxheriale duhet të ndiqen nga ndryshime në rregulloren e brendshme, manuallet e proceseve të punës apo në përshkrimet e punës.

III. Aktivitetet e Kontrollit

Aktivitetet e kontrollit janë veprimet e vendosura nga njësia publike përmes politikave, procedurave dhe proceseve të tyre që punojnë së bashku me njëri-tjetrin për të arritur objektivat e njësisë. Njësitë publike vazhdojnë të akordojnë aktivitetet e kontrollit për t'i bërë

ato më efektive dhe efikase me kalimin e kohës. Këto aktivitete kontrolli kryhen në të gjitha nivelet e njësisë dhe mund të jenë parandaluese, zbuluese ose menaxheriale dhe të automatizuara ose manuale. Një kombinim i llojeve të kontrollit është mënyra më e mirë për të siguruar mbulimin adekuat të arritjes së objektivave.

Zbatimi i parimeve më poshtë ndihmon në arritjen e objektivave dhe përmbushjen e aktiviteteve të kontrollit.

Parimi 10 – Njësia Publike përzgjedh dhe zhvillon aktivitetet e kontrollit.

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet angazhimi i menaxherëve për përcaktimin, zbatimin dhe ndjekjen e politikave, procedurave dhe proceseve me qëllim reagimin ndaj riskut të vlerësuar. Aktivitetet e kontrollit mbështesin procesin e hartimit të objektivave, ruajtjen e aktiveve si dhe sigurojnë saktësinë dhe plotësinë e informacionit të mbledhur dhe raportuar nga njësia publike.

Nga analiza e kryer për vitin 2021, rezulton se, institucionet *menaxhojnë me efektivitet* aktivitetet e kontrollit të cilat janë kryesisht të lidhura me një sistem funksional të menaxhimit të riskut ku paraprakisht janë identifikuar dhe vlerësuar risqet kryesore që pengojnë realizimin e objektivave. Aktivitetet e ndërmarra eliminojnë apo reduktojnë në një nivel të pranueshëm risqet ndaj të cilave këto institucione janë të ekspozuara.

Kështu, për sa më sipër, evidentohet se, pjesa më e madhe e njësive publike zbatojnë aktivitetet e nevojshme të kontrollit për minimizimin e risqeve në kuadër të arritjes së objektivave, menaxhimit dhe ruajtjes së aktiveve, përmirësimit të performancës financiare nëpërmjet zbatimit me rigorozitet të procedurave dhe rregullave të prokurimit publik dhe angazhimeve të tjera financiare si dhe përdorimit të sistemit të duhur të teknologjisë së informacionit.

Ajo që mbetet ende problematikë, kryesisht në njësitë e vetëqeverisjes vendore, është mungesa e hartimit me cilësi të manualeve të proceseve të punës të cilat sjellin mbivendosje dhe paqartësi në ndarjen e detyrave dhe përgjegjësi. Për më tepër, kontrollet për sigurimin e ndarjes së detyrave mund të mos zbatohen në mënyrë adekuate në ato institucione ku strukturat janë të vogla apo veprimtaria e të cilave është e kufizuar. Gjithashtu, ende vërehen mungesa përsa i përket shqyrtimit të performancës mbi procesin e prokurimit, shqyrtimin e performancës aktuale kundrejt buxheteve apo nevojat për financim.

Parimi 11 - Njësia Publike përzgjedh dhe zhvillon aktivitete të përgjithshme të kontrollit mbi teknologjinë

Mbajtja e kontrolleve të duhura mbi teknologjinë e informacionit është një shqetësim i vazhdueshëm për organizatat pasi ato përpiqen të përdorin sistemet teknologjike për të nxitur efikasitetin e veprimtarisë së tyre. Si pjesë e vlerësimit të përgjithshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike, përcaktimi i aktiviteteve të duhura të kontrollit mbi teknologjinë mund të ndihmojë menaxherët në arritjen e objektivave të vendosur.

Nga analiza e pyetësorëve për vitin 2021, ashtu sikurse është vlerësuar në vitet paraardhëse, parimi rezulton *pjesërisht efektiv* ku pjesa më e madhe e njësive publike ka vendosur aktivitetet përkatëse të kontrollit për zgjedhjen, zhvillimin, funksionimin dhe mirëmbajtjen e teknologjisë së një njësie publike si dhe procedurat e nevojshme për të siguruar vazhdimësinë e veprimtarisë kundrejt risqeve potenciale. Në përgjithësi, institucionet bazohen në rregullat e

përgjithshme të përcaktuara nga Agjencia Kombëtare e Shoqërisë së Informacionit dhe nuk kanë procedurë të brendshme specifike për këtë fushë.

Për mirëfunksionimin e sistemeve të teknologjisë së informacionit, mirëmbajtjen e tyre si dhe kufizimin e qasjes në sistem vetëm tek personat përgjegjës, është e nevojshme ndarja e detyrave dhe përgjegjësi. Nga përgjigjet e reflektuara në pyetësorët e vetëvlerësimit, detyrat dhe përgjegjësitë kryesore identifikohen kryesisht në dokumentin e rregullores së brendshme apo përshkrimet e punës, çka sjell një ulje të nivelit të riskut mbi mundësinë e ndërhyrjeve të paautorizuara në sistem. Ende ka institucione të cilat në varësi të natyrës dhe specifikave të veprimtarisë që kryejnë, pohojnë se përdorin sisteme të teknologjisë së informacionit, të ndryshme nga ato të përdorura në pjesën më të madhe të institucioneve, të cilat rrisin efikasitetin e shërbimeve të ofruara. Këtu mund të përmendim sistemet e teknologjisë së administratës tatimore dhe doganore, Bashkisë Tiranë si edhe disa bashkive të tjera të mëdha. Ndërkohë, në pjesën më të madhe të njësive të vetëqeverisjes vendore evidentohet një mungesë e sistemeve teknologjike apo kufizim në aksesin dhe përdorimin e tyre. Ajo që vihet re, është fakti se në strukturat me pak punonjës, mungojnë njësitet e menaxhimit të teknologjisë së informacionit me qëllim ofrimin e suportit për mirëmbajtjen e sistemeve apo çështjeve të tjera teknike të lidhura me to.

Edhe për këtë vit, nga analiza e pyetësorëve, evidentohet problematika mbi cënimin apo humbjen e të dhënave si pasojë e mungesës së procedurave të rikuperimit në raste fatkeqësie. Mirëmbajtja e sistemit të teknologjisë së informacionit ndihmon në vazhdimin e funksionimit të sistemit për qëllimin që është projektuar si dhe përmirëson efektivitetin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Parimi 12 – Njësia Publike vendos aktivitetet e kontrollit përmes politikave dhe procedurave.

Nëpërmjet këtij parimi njësia publike përcakton aktivitetet e kontrollit përmes politikave që parashikojnë veprimtarinë që do të realizohet si dhe procedurave që vendosin këto politika në veprim. Përdorimi i politikave dhe procedurave u jep punonjësve një pamje të qartë të veprimtarisë së njësive për të cilën ata kontribuojnë, duke mbajtur në konsideratë llojin e kulturës dhe filozofisë që menaxherët transmetojnë. Pavarësisht nga madhësia e njësive publike, zhvillimi dhe shpërndarja në të gjitha nivelet e politikave dhe procedurave çon në mirëfunksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Nga analiza e kryer për vitin 2021, në krahasim me dy vitet paraardhëse, ky parim rezultoi *efektiv*, ku njësitet e marra në analizë evidentojnë se politikën, procedurat dhe përgjegjësitë kryesore për zhvillimin e aktiviteteve të kontrollit janë të përcaktuara në kuadrin rregullator, dokumentat strategjikë apo rregulloret e brendshme. Gjithashtu, lidhur me krijimin dhe respektimin e procedurave ekzistuese të kontrollit mbi pasqyrat financiare, të gjitha grupet e institucioneve pohojnë se zbatojnë me rigorozitet këto procedurë dhe rrallëherë evidentohen problematika lidhur me këtë fushë. Pavarësisht vlerësimit pozitiv lidhur me zbatimin e aktiviteteve të kontrollit nëpërmjet politikave e procedurave për përmirësimin e veprimtarisë së njësive sipas fushës së përgjegjësisë dhe adresimit të mangësive mbi cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm, lind nevoja për hartimin dhe zbatimin e një dokumenti të veçantë politikash dhe procedurash si dhe kryerjen e vlerësimeve të rregullta të aktiviteteve të kontrollit me qëllim përditësimin dhe përmirësimin dhe e tyre sa herë është e nevojshme.

IV. Informimi dhe Komunikimi

Komunikimi është shkëmbimi i informacioneve të dobishme ndërmjet punonjësve të të gjitha niveleve të njësisë publike, si horizontalisht dhe vertikalisht, dhe ndërmjet njësive publike për të mbështetur vendimet dhe për të koordinuar aktivitetet.

Komunikimi i brendshëm ndan informacionin lart, poshtë dhe në të gjithë njësinë publike për të ndihmuar në përmbushjen e përgjegjësive si dhe arritjen e rezultateve të synuara. Ndërkohë, komunikimi i jashtëm siguron informacion të vlefshëm me njësitë e tjera, përcakton kufijtë, përgjegjësitë, kërkesat si dhe synimet e pritshme.

Informacioni është baza e komunikimit që nevojitet për kryerjen efektive të detyrave të ngarkuara. Cilësia e një vendimi të marrë është e kushtëzuar nga cilësia e informacionit në drejtim të kohës, përshatshmërisë, saktësisë dhe disponueshmërinë.

Zbatimi i parimeve të mëposhtme ndihmon për të arritur një komunikim dhe informacion efektiv.

Parimi 13 - Njësia Publike merr, gjeneron dhe përdor informacionin përkatës cilësor

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohet nëse njësia publike merr, gjeneron dhe përdor informacion të rëndësishëm, cilësor për të mbështetur funksionimin e kontrollit të brendshëm.

Menaxhimi së bashku me stafin evidentojnë dhe vlerësojnë aktivitetet kryesore të njësisë për të identifikuar kërkesat për informacion. Përdorimi i informacionit dhe të dhënave përmes kanaleve të ndryshme të komunikimit brenda dhe jashtë njësisë reflektohet në analiza të përmirësuar dhe vendime të duhura për zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Në vijim të analizës së kryer, për vitin 2021 parimi rezulton *pjesërisht efektiv* ku, në pjesën më të madhe të njësive, sistemi i komunikimit funksionon në mënyrën e duhur duke përcjellë një informacion cilësor me qëllim përmbushjen e kërkesave dhe specifikat e nevojshme të menaxhimit. Kryesisht, të gjitha njësitë kanë një sistem komunikimi dhe raportimi, si brenda dhe jashtë institucionit. Përsa i përket raportimit të informacionit të përpunuar, nga përgjigjet e analizuara, evidentohet se njësitë përgatisin për menaxhimin/drejtuesit, raporte të nevojshme mbi performancën (përmbushjen e detyrave) e njësive në raport me objektivat e caktuara, për të bërë të mundur që ata të marrin përsipër përgjegjësitë e tyre me efikasitet dhe efektivitet, por nuk rezulton që të ketë një bazë rregullative që të përcaktojë llojet e raportimit dhe periodicitetin e tyre. Megjithatë, fokusi i këtyre raporteve mbetet në dhënien e informacionit mbi performancën financiare, të tilla si: raportet për monitorimin e buxhetit apo raportet për detyrimet financiare dhe më pak mbi përgatitjen e raporteve periodike mbi ecurinë dhe statusin e implementimit të objektivave të vendosura apo edhe çështjeve që lidhen me sistemet e kontrollit të brendshëm (kryesisht ky proces realizohet nga ministritë e linjës apo dhe disa institucione të pavarura). Ndërkohë, situata mbetet problematike në njësitë e vetëqeverisjes vendore, ku ende mungojnë strategjitë, politikat apo procedurat standarde për menaxhimin e të dhënave që përcaktojnë pritshmëritë e kontrollit për informacionin, përdorimin e sistemeve të informacionit dhe cilësinë dhe periodicitetin e raportimeve. Kjo situatë është krijuar kryesisht si pasojë e nivelit të ulët të angazhimit të drejtuesëve mbi zhvillimin e kësaj fushe.

Përsa i përket sistemeve të mbajtjes së kontabilitetit dhe përmirësimit të cilësisë së raportimit financiar, ashtu si në vlerësimin e kryer për vitin 2019 dhe 2020, njësitë nuk investojnë për përdorimin e sistemeve të avancuara në këtë fushë, duke lënë vend për gabime apo deformime të informacionit të transmetuar. Situata paraqitet e njëjtë për njësitë e vetëqeverisjes vendore, ku programe bazike si Excel përdoren për pasqyrimin e informacionit

financiar. Kjo thekson nevojën e menjëhershme për përmirësimin e cilësisë së informacionit përmes një programi/procedure për menaxhimin e të dhënave dhe identifikimin, sigurimin dhe ruajtjen e informacionit dhe të dhënave financiare. Ndërkohë që, në tre vitet e fundit, nga rezultatet e pyetësorëve të vetëvlerësimit, rregullat për marrjen, gjenerimin dhe përdorimin e informacionit përcaktohen vëtëm në rregulloret e brendshme të njërive, të cilat në disa raste nuk janë të përditësuara apo në harmoni me nevojat e njësisë.

Parimi 14 - Njësia Publike përdor komunikimin e brendshëm

Ky parim kërkon që menaxhimi të përdorë vizionin dhe objektivat strategjike dhe t'i caktojë ato si objektiva operacionale për menaxherët e linjës duke përcaktuar rolet përmes politikave dhe procedurave si dhe një sistem efektiv komunikimi që do të ndihmojë në përmbushjen e misionit të njësisë. Komunikimi është një element thelbësor i lidhur ngushtë me aktivitetet e mbikqyrjes që siguron se detyrat/përgjegjësitë e caktuara janë realizuar në mënyrën dhe me cilësinë e duhur dhe se objektivat e njësisë janë përmbushur. Njëkohësisht, sistemi i komunikimit sinjalizon menaxhimin mbi pengesat e mundshme apo aktivitetet e panevojshme të cilat ngadalësojnë apo çënojnë arritjen e objektivave dhe synimeve. Komunikimi në mënyrë efektive i objektivave, detyrave dhe përgjegjësisë si dhe angazhimi i menaxhimit për të përmbushur rolin e tyre ndikon pozitivisht edhe në sistemin e kontrollit të brendshëm.

Për vitin 2021, të gjitha institucionet raportojnë se kanë krijuar dhe përdorin kanalet e komunikimit dhe rregullat bazë për transmetimin e informacionit janë përcaktuar në dokumentin e rregullores së brendshme. Kanalizimi i informacionit brenda njësisë realizohet nëpërmjet komunikimeve zyrtare me shkresa, memo apo dhe takime të GMS-së. Përsa i përket gabimeve apo keqkuptimeve në komunikim, institucionet pohojnë se nuk kanë pasur raste të tilla gjatë vitit 2021, të cilat të kenë ndikuar në cënimin e arritjes së objektivave apo performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm.

Përsa më sipër ky parim vlerësohet *efektiv* ku për periudhat e ardhshme mbeten për t'u adresuar vetëm rastet që lidhen me mundësinë e transmetimit të informacioneve të pasakta apo jo relevante apo rëndësinë e hartimit të një metodologjie komunikimi. Gjithashtu, mbetet i nevojshëm formalizimi i procedurave për transmetimin e informacionit me njësitë e varësisë si dhe transmetimi i një informacioni gjithëpërfshirës.

Parimi 15 - Njësia Publike përdor komunikimin e jashtëm

Nëpërmjet këtij parimi vlerësohen procedurat e komunikimit të njësisë publike me palët e treta lidhur me çështjet që ndikojnë në funksionimin e kontrollit të brendshëm. Përveç ndarjes së informacionit me palët e treta, ajo që vlerësohet është informacioni që ato mund ti ofrojnë menaxhimit mbi efektivitetin e kontroleve të brendshme dhe komunikimit rregullator.

Nga vlerësimi i kryer, rezulton se edhe për këtë vit, ky parim është *pjesërisht efektiv* ku, në përputhje me parimet dhe procedurat e sistemeve të komunikimit të brendshëm, edhe për komunikimin e jashtëm, pjesa më e madhe e njërive kanë përcaktuar rregullat bazë për zbatimin e këtij komunikimi në rregulloren e brendshme të institucionit. Nisur nga veprimtaria specifike që kryejnë këto njësi, evidentohet se, pothuajse të gjitha njësitë publike hyjnë në marrëdhënie ndërvepruese të përditshme, duke përcjellë informacione të ndryshme në rrugë zyrtare, në format shkresor apo në rrugë elektronike nëpërmjet aksesit në adresat zyrtare të e-mailit.

Pjesa më e madhe e njësive publike të analizuara pohojnë se zbatojnë procedurat për konsultimin publik në kuadër të transparencës lidhur me aktivitetet apo projektet dhe investimet, realizimi i të cilave ka impakt në shoqëri. Komunikimi i informacionit me palët e jashtme përkatëse, ndihmon njësitë publike në përfitimin e informacioneve në shkallë të gjerë dhe përmirësimin e procedurave të komunikimit të jashtëm duke rritur ndjeshëm efektivitetin e sistemeve të kontrollit të brendshëm.

V. Monitorimi

Monitorimi është tërësia e proceseve të rishikimit të aktivitetit të njësisë, i cili synon të ofrojë garanci të arsyeshme se aktivitetet e kontrollit funksionojnë sipas qëllimit për të cilin janë krijuar dhe mbeten efçente me kalimin e kohës. Në kryerjen e monitorimit, titullari i njësisë, NA dhe menaxherët e tjerë, duhet t'i kushtojnë vëmendje gjendjes së MFK-së dhe objektivave të arritura. Procedurat e vendosura për monitorim duhet të jenë në përputhje me kulturën dhe rregullat e brendshme të njësisë, si dhe të garantojnë përshtatshmërinë me rregullat. Sistemi i MFK-së kërkon monitorim të vazhdueshëm për të mundësuar vlerësimin sa më të mirë të funksionimit të këtij sistemi, për të bërë përditësimet në kohën e duhur në rast të ndryshimit të rrethanave dhe mënyrave të operacioneve, si dhe për të identifikuar masat që synojnë një zhvillim të vazhdueshëm të sistemit.

Zbatimi i parimeve të mëposhtme ndihmon për të arritur një sistem monitorimi efektiv.

Parimi 16 - Njësia Publike përzgjedh, zhvillon dhe kryen vlerësime të vazhdueshme dhe/ose të veçanta të sistemit të kontrollit të brendshëm

Njësitë publike përballen me ndryshime gjatë periudhave të ndryshme kohore pasi u përgjigjen risqeve të mundshme të cilat pengojnë arritjen e objektivave. Ndryshimet në kuadrin rregullator, ndryshimet në staf apo praktikat e burimeve njerëzore janë ndryshime që ndikojnë në mjedisin e kontrollit dhe funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm. Për të identifikuar, vlerësuar dhe adresuar ndryshimet e mundshme është i nevojshëm krijimi i një sistemi monitorimi efektiv dhe të vazhdueshëm.

Meqenëse pjesa më e madhe e njësive publike nuk kanë krijuar ende një sistem funksional të menaxhimit të riskut, atëherë lind nevoja për kryerjen e monitorimeve për të vlerësuar sistemin e kontrollit të brendshëm dhe për të siguruar se të pesë komponentët janë të pranishëm dhe funksionojnë.

Vlerësimi i sistemit të kontrollit të brendshëm kryhet çdo vit nëpërmjet vetëvlerësimit të menaxherëve për strukturat që ata drejtojnë, hartimit të deklaratave dhe raporteve mbi cilësinë e kontrollit të brendshëm por edhe nëpërmjet monitorimeve në vend dhe shërbimit të auditimit të brendshëm apo të jashtëm. Nga vlerësimi i kryer për vitin 2021, ashtu siç është evidentuar edhe në dy vitet paraardhëse, pjesa më e madhe e institucioneve vijon të bazohet në dokumentin e rregullores së brendshme për zbatimin e rregullave për monitorimin dhe raportimin e realizimit të objektivave të përcaktuar duke evidentuar nevojën për hartimin e procedurave të shkruara, manualeve dhe hartave të proceseve të punës ku të jenë ndarë në mënyrë të qartë detyrat dhe përgjegjësitë për realizimin dhe raportimin periodik të tyre. Ende nuk është bërë praktikë pune vlerësimi dhe monitorimi i elementëve të ndryshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm, çka sjell një ulje të performancës të këtij sistemi si dhe veprimtarisë së vetë institucioneve.

Një element tjetër i rëndësishëm, i lidhur ngushtë me procesin e monitorimit është raportimi dhe adresimi i mangësive të evidentuara. Planet e veprimit për ngritjen e sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit ndihmojnë në evidentimin e masave konkrete, afateve dhe strukturave përgjegjëse për adresimin e problematikave të evidentuara gjatë vlerësimeve. Ajo që vihet re gjatë këtij viti, është fakti se ende ka një mungesë ndërgjegjësimit për realizimin e monitorimit dhe hartimin e planit të veprimit, ku, duke marrë në konsideratë edhe rishikimin e formatit të planit të veprimit, një pjesë e institucioneve nuk kanë respektuar ndryshimet përkatëse, nuk kanë hartuar një plan veprimi për vitin 2022 apo mbajnë ende në përdorim planet e hartuara për vitin 2021. Situata e përmirësuar vërehet për ministrinë e linjës, ndërkohë që institucionet e pavarura apo njësitë e vetëqeverisjes vendore rezultojnë të jenë më pak efektive në këtë drejtim.

Gjithashtu, shërbimi i auditimit të brendshëm realizon një vlerësim të sistemit të kontrollit të brendshëm, ku pjesa më e madhe e njërive janë audituar të paktën një herë lidhur me ecurinë e zbatimit të këtij sistemi. Situata vijon e njëjtë për institucionet e pavarura dhe këshillat e qarkut të cilat nuk kanë pjesë të strukturës së tyre organizative njësi auditimi dhe vetëm një pjesë e vogël e tyre e realizojnë këtë shërbim nëpërmjet akt-marrëveshjeve me njësitë e auditimit të brendshëm të njërive të tjera publike. Kryesisht, për të gjitha njësitë publike të marra në analizë, në përfundim të misioneve të kryera të auditimit të brendshëm, gjetjet i bëhen të njohura titullarit dhe në bazë të tyre paraqitet plani i masave për zbatimin e rekomandimeve. Mbetet ende problematikë, niveli i ulët i zbatimit të rekomandimeve, çka shpreh angazhimin minimal të menaxherëve në përmirësimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm.

Edhe për këtë vit, ky parim vlerësohet *pjesërisht efektiv*.

Parimi 17 - Njësia Publike vlerëson dhe komunikon mangësitë

Nëpërmjet këtij parimi njësia vlerëson dhe komunikon mangësitë e evidentuara të sistemit të kontrollit të brendshëm në kohën e duhur për ato palë përgjegjëse për ndërmarrjen e veprimeve korrigjuese duke përfshirë angazhimin sipas rastit të menaxhimit të lartë apo bordeve drejtuese.

Në bazë të analizës dhe vlerësimit të kryer për vitin 2021, situata mbetet e njëjtë duke vlerësuar këtë parim *pjesërisht efektiv*. Nga përgjigjet e dhëna në pyetësor, rezulton se pjesa më e madhe e njërive të marra në analizë pohojnë se menaxhimi identifikon mangësitë e sistemit të kontrollit të brendshëm dhe i bëhen të njohura titullarit apo nëpunësit autorizues, por në pak raste këto mangësi përfshihen në planet e veprimit së bashku me evidentimin e masave korrigjuese për adresimin e tyre. Kjo evidenton nevojën për rritjen e nivelit të angazhimit të menaxhimit në kuadër të përmirësimit të mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm. Gjithashtu, rolin kryesor në vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm, evidentimin e mangësive dhe raportimin e tyre, vazhdojnë ta kenë struktura e auditimit të brendshëm apo Kontrolli i Lartë i Shtetit, gjë e cila tregon për një situatë jo të favorshme dhe për një ndërveprim jo të frytshëm midis strukturave brenda njësisë publike.

2.2 Vlerësimi i sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit në bashkitë e përzgjedhura për asistencë teknike nga Projekti i Financave Lokale

Gjatë vitit 2021, MFE ka vijuar bashkëpunimin me Projektin e Financave Lokale në funksion të mbështetjes së zhvillimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore. Progresi i përgjithshëm në komponentin e Kontrollit të Brendshëm dhe Raportimit Financiar ka rezultuar të jetë në nivele të kënaqshme. Gjatë periudhës raportuese Janar-Dhjetor 2021, ndërhyrjet e ekipit të financave lokale u fokusuan kryesisht në tre shtylla kryesore që lidhen me: menaxhimin e riskut, aktivitetet e raportimit financiar dhe kapacitetet e audituesve të brendshëm, të cilat kanë ndikimin më të madh në rritjen e kapaciteteve vendore për të përmirësuar kontrollin e brendshëm dhe raportimin financiar. Aktivitetet e parashikuara u realizuan përmes:

- kurseve të trajnimit të paracaktuara dhe takime me fokus grupe;
- mbështetjes praktike dhe mentorim i koordinatorëve të riskut;

Specifikisht, gjatë vitit 2021, MFE në bashkëpunim me ekspertët e Projektit të Financave Lokale kanë ofruar mbështetje për koordinatorët e MFK të 18 bashkive pilot, për procesin vjetor të vetëvlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm dhe rishikimin e planeve përkatëse veprimi për ngritjen e sistemit të MFK. Vlen të theksohet se, puna intensive dhe bashkëpunuese dy-vjeçare ndërmjet MFE dhe ekipit të financave lokale, ka dhënë efektin e saj pozitiv në përmirësimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të instrumentave të MFK-së në bashkitë e përzgjedhura. Më konkretisht, disa prej arritjeve konsistojnë në:

- Zbatimin me sukses të instrumentave kryesore për vlerësimin e cilësisë dhe monitorimin e sistemit të kontrollit të brendshëm në 18 bashkitë pilot;
- Rishikimin e pyetësorit të vetëvlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm për bashkitë; dhe
- përmirësimi i tij bazuar në reagimet e bashkive të projektit.

Ky proces u finalizua me miratimin e tij nga MFE në Dhjetor të vitit 2021 dhe aktualisht përdoret për vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm nga të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme.

Ndërkohë, ashtu siç është evidentuar edhe në periudhat paraardhëse, **menaxhimi i riskut** mbetet për bashkitë komponenti më i komplikuar për zbatim, brenda kornizës së kontrollit të brendshëm, për të cilin nevojitet angazhim i mëtejshëm me qëllim funksionimin e një procesi cilësor të zbatimit me efektivitet të menaxhimit të riskut në të gjithë njësitë. Në vijim të punës së nisur më herët, u realizua krijimi i grupeve të menaxhimit të riskut në bashkitë: Sarandë, Lushnje dhe Tropojë, të cilat miratuan Grupin e Menaxhimit dhe Koordinimit të Riskut gjatë vitit 2021 të shoqëruar me seancat e nevojshme për rritjen e kapaciteteve profesionale të stafit. Më shumë se 80 koordinatorë të riskut nga bashkitë Vlorë, Gramsh, Sarandë, Lushnjë dhe Tropojë ndoqën kurset e trajnimit “Procesi dhe procedurat e menaxhimit të riskut”.

Më tej, në kuadër të aktiviteteve të parashikuara nga projekti, u vendos theksi në dokumentimin e procedurave të punës (manuali i proceseve të punës) të cilat përbëjnë kushtin kryesor për implementimin e procesit të menaxhimit të riskut dhe kontrolleve të forta financiare në bashki. Ekipi i financave lokale, bazuar në kërkesat e bashkive, ofroi këtë mbështetje në bashkëpunim me DH/MFKK duke organizuar takime të dedikuara me pjesëmarrje aktive të koordinatorëve të riskut. Trajtimi fillestar i proceseve kryesore të punës i detyron grupet e menaxhimit dhe koordinimit të riskut, të artikulojnë se cilat janë objektivat e tyre, cilat janë nënproceset/aktivitetet që janë të nevojshme për të përmbushur objektivat, duke menduar për ndarjen e detyrave, kontrollet minimale të brendshme të nevojshme dhe rëndësinë për dokumentimin e të gjithë procesit. Duke kaluar nëpër vetë procesin, seancat e “brainstorming” ndërmjet koordinatorëve të riskut të bashkive dhe këshillat e ofruara nga

audituesit e brendshëm të pranishëm në të gjitha seancat, sollën ndërgjegjësimin dhe rritjen e kuptueshmërinë mbi riskun dhe procesin e menaxhimit të tij. Në këto seanca, u punua për përcaktimin e një procesi specifik dhe u bë një inventar i risqeve me të cilat përballeshin punonjësit gjatë punës, duke përfshirë risqet menaxheriale dhe të mashtrimit. Më pas, koordinatorët analizuan procedurat/kontrollet e tyre aktuale, vlerësuan risqet dhe përcaktuan masat që do të ndërmerren në të ardhmen. Rëndësi të veçantë paraqet dhe realizimi i një monitorimi të pavarur ku, si rezultat u ndërtuan drafte të detajuara të manualeve të procedurave/gjurmëve të auditimit për proceset që lidhen me menaxhimin e pasurive vendore, si dhe të planeve të menaxhimit të riskut përkatës. Manualët u përpunuan si pjesë e menaxhimit të riskut të bazuar në proces, pas programit të trajnimit për koordinatorët e riskut dhe audituesit e brendshëm. Në këtë kuadër, 12 plane të identifikuar të riskut në lidhje me menaxhimin e aseteve u finalizuan dhe u shpërndanë në 18 bashkitë e përzgjedhura të projektit. Stafi i 4 bashkive (Mirditë, Dibër, Vlorë, Dimal) u përfshi në procesin e hartimit të proceseve të punës mbi menaxhimin e të ardhurave dhe 4 bashki (Pogradec, Shkodër, Vlorë dhe Lushnje) u përfshinë në procesin e menaxhimit të aseteve. Vlerësohet veçanërisht gatishmëria e nëpunësit autorizues, koordinatorit të riskut dhe stafit të bashkisë Lushnje për të thelluar më tej njohuritë dhe punën e tyre për menaxhimin e riskut, të cilët u asistuan gjatë përgatitjes së (i) manualeve të procedurave dhe planeve përkatëse të menaxhimit të riskut në lidhje me shërbimet sociale dhe (ii) planet e menaxhimit të riskut në lidhje me planifikimin urban dhe objektivat e zhvillimit.

Gjithashtu, në kuadër të aktiviteteve të projektit, u realizua rishikimi dhe përmirësimi i Udhëzimit kryesor të MFE-së nr.8/2018 që ndikon në përmirësimin e raportimit financiar dhe përgatitjen e pasqyrave financiare vjetore të institucioneve publike si dhe u vlerësua mundësia e krijimit në Sistemin Informatik Financiar të Qeverisë (SIFQ) të raporteve të dedikuara për njësitë vendore (9 raporte të reja financiare mund të gjenerohen periodikisht në SIFQ duke filluar nga viti 2021). Këto raporte do të mbështesin cilësinë e analizave financiare të njësisve të vetëqeverisjes vendore për menaxhimin e lartë dhe proceset e vendimmarrjes.

DH/MFKK në bashkëpunim me ekipin e financave lokale po ndjek dhe do të vazhdojë më tej me procesin e miratimit të rregulloreve të brendshme të rishikuara sipas kërkesave të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 "Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin" i ndryshuar me ligjin nr. 110/2015, datë 15.10.2015, bazuar në shembullin e ndarë nga projekti gjatë vitit 2020.

Në fushën e auditimit të brendshëm, u zhvilluan kurrikulat e nevojshme për rritjen e kapaciteteve të audituesve të brendshëm në sektorin publik, ku janë realizuar 4 seanca 3-ditore trajnime me temë "Auditimi i bazuar në risk me fokus në sistemin lokal të menaxhimit të aseteve". Në këto trajnime morën pjesë 117 auditues të brendshëm nga të gjitha bashkitë e vendit.

KAPITULLI III- VLERËSIMI I CILËSISË SË SISTEMIT TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM

Bazuar në nenin 25 dhe 26 të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin”, i ndryshuar, DH/MFKK është përgjegjëse për monitorimin e sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Me qëllim përmirësimin e standardeve të punës si dhe analizimin dhe vlerësimin me detaje të gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme dhe dhënien e rekomandimeve për adresimin e mangësive të identifikuara, në zbatim të ligjit të menaxhimit financiar dhe kontrollit, u hartua dhe miratua Metodologjia për Vlerësimin e Cilësisë së Sistemit të Kontrollit të Brendshëm në Njësitë e Qeverisjes së Përgjithshme (Urdhri i Ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 311, datë 23.12.2020). Procesi i vlerësimit të cilësisë së sistemit të kontrollit të brendshëm shërben për identifikimin e mangësive kryesore të sistemit të kontrollit të brendshëm si dhe planifikimin e rekomandimeve të nevojshme për adresimin e tyre. Në përfundim të procesit të vlerësimit, hartohet një projekt-raport dhe raport i detajuar me gjetje dhe rekomandime të cilat duhet të ndiqen në vazhdimësi nga institucionet e vlerësuara mbi ecurinë e veprimtarisë së tyre nëpërmjet planit të veprimit të MFK.

Për vitin 2021, u planifikua realizimi i procesit të vlerësimit të cilësisë në 20 njësi të qeverisjes së përgjithshme ku, u finalizua procesi i vlerësimit të cilësisë në 18 NJQP, ndërkohë në 2 prej tyre (Bashkia Dibër dhe Kavajë), ky proces nuk u realizua për shkak të mosangazhimit të këtyre institucioneve për vënien në dispozicion të grupit të vlerësimit të dokumentave zyrtarë të gjeneruar. Në institucionet e vlerësuara, sistemi i kontrollit të brendshëm rezulton të jetë kryesisht “pjesërisht efektiv”, ku evidentohet nevoja për rritjen e ndërgjegjësimit të nivelit të lartë menaxherial në ndërmarrjen e masave për adresimin e mangësive të evidentuara dhe zbatimin e instrumentave të MFK. Në mënyrë të përmbledhur, vlerësimi për këto institucione paraqitet si më poshtë:

Vlerësimi	Institucionet
<i>Sistem efektiv i kontrollit të brendshëm</i>	ADISA, ASIG
<i>Sistem pjesërisht efektiv i kontrollit të brendshëm</i>	Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural, Ministria e Drejtësisë, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit, Bashkia Kamëz, DAP, Avokati i Popullit, Bashkia Krujë, ASPA, Akademia e Shkencave, Presidenca, Bashkia Mat, Bashkia Gramsh
<i>Sistem jo efektiv i kontrollit të brendshëm</i>	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Bashkia Himarë, Bashkia Rrogozhinë, Bashkia Vorë

Për këto institucione, evidentohen gjetjet e mëposhtme:

1. Rregullat bazë për funksionimin e institucioneve janë përshkruar në dokumentin e Rregullores së Brendshme, dhe kryesisht këto rregullore rezultojnë të rishikuara me ndryshimet e fundit strukturore ose rezultojnë në fazë rishikimi në momentin e realizimit të vlerësimit të cilësisë ndërkohë që rregullat për sjelljen dhe etikën janë

- miratuar nëpërmjet një dokumenti të veçantë ose janë përfshirë në rregulloren e brendshme;
2. Objektivat kryesore për realizimin e veprimtarisë së çdo strukture brenda institucionit janë përcaktuar në dokumentin e Programit Buxhetor Afatmesëm dhe jo në të gjitha rastet janë hartuar planet vjetore të punës të konsoliduara, me objektiva dhe aktivitete të specifikuar;
 3. Menaxhimi i burimeve njerëzore realizohet duke respektuar rregullat e përcaktuara nga vetë institucioni apo nga Departamenti i Administratës Publike duke mbajtur në konsideratë dhe trajtimin dhe rritjen e kapaciteteve të punonjësve në fusha të ndryshme por jo shpesh lidhur me fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit. Trajnimi i punonjësve realizohet kryesisht nëpërmjet pjesëmarrjes në trajnimet e realizuara nga ASPA;
 4. Institucionet paraqesin vështirësi osë mungesë angazhimi në hartimin apo zbatimin e instrumentave të menaxhimit financiar dhe kontrollit (regjistër risku, harta dhe manuali i proceseve të punës, gjurmë auditimi);
 5. Delegimi i funksioneve kryhet në përputhje me procedurat ligjore në fuqi dhe realizohet kryesisht për autorizimin e punonjësve në mungesë ndërkohë që delegimi sipas kuadrit ligjor dhe nënligjor të MFK përdoret në pak raste;
 6. GMS-të janë ngritur me urdhër të brendshëm të titullarit, të shoqëruara me plan veprimi, por në këto grupe diskutohen vetëm çështje të aspektit buxhetor dhe nuk ka evidencë që të jenë trajtuar çështje të MFK;
 7. Në disa prej institucioneve, evidentohet një mungesë e vlerësimit apo monitorimit në vazhdimësi të sistemit të kontrollit të brendshëm me qëllim komunikimin dhe adresimin e problematikave të konstatuara. Kryesisht, vlerësimi dhe raportimi realizohet për veprimtarinë financiare të institucionit;
 8. Njësitë e Auditimit të Brendshëm për ato institucione që kanë një strukturë të tillë (ose auditimi i kryer nga Kontrolli i Lartë i Shtetit), në misionet e tyre audituese, kanë bërë një vlerësim gjithëpërfshirës për cilësinë e sistemit të kontrollit të brendshëm si dhe janë dhënë rekomandimet përkatëse por nuk evidentohet përfshirja e rekomandimeve në planet e zbatimit të masave apo niveli i zbatimit të këtyre rekomandimeve nga ana e institucioneve të vlerësuara mbetet në nivele të ulta.

Rekomandimet kryesore adresuar institucioneve në lidhje me këto gjetje, janë si më poshtë vijon:

1. Rishikimi i rregulloreve të brendshme në përputhje me ndryshimet strukturore ose finalizimi me miratim i draft Rregulloreve të Brendshme të hartuara;
2. Realizimi i një procesi cilësor dhe efektiv të menaxhimit të riskut nëpërmjet zbatimit të funksioneve të Koordinatorit të Riskut duke shfrytëzuar mundësinë e delegimit të këtij funksioni sipas kërkesave ligjore dhe nënligjore në fuqi në fushën e MFK;
3. Gjithëpërfshirja në trajtimin e problematikave që lidhen me zbatimin e sistemit të MFK gjatë mbledhjeve të GMS-ve si dhe ndërmarrja e masave të nevojshme për përmirësimin e sistemit, duke i evidentuar këto takime në bazë dokumentare;
4. Hartimi dhe zbatimi i instrumentave të MFK me qëllim lehtësimin dhe përmirësimin e procedurave të funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm;
5. Hartimi i bazave rregullative në lidhje me raportet e përhershme, standarde që duhet ti raportohen drejtuesit si dhe menaxherëve të tjerë të strukturave të institucionit, duke përfshirë raportim jo vetëm të informacioneve me karakter financiar. Kjo bazë rregullative duhet të përmbajë formatet, mënyrën e raportimit, periodicitetin e

raportimit, treguesit e performancës, si dhe mënyrën se si informacioni duhet të shpërndahet në të gjitha nivelet e njësisë;

6. Të ndiqet zbatimi i planit të veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së dhe të raportohet në mënyrë periodike te Nëpunësi Autorizues (NA).
7. Në kushtet e mungesës së njësisë së auditimit të brendshëm, apo mbulimit të këtij shërbimi me marrëveshje, NA mund të monitorojë sistemin e kontrollit të brendshëm duke përdorur metodologjinë e monitorimit të performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm të njësive publike, miratuar nga MFE.

Të gjitha rekomandimet e dhëna nga DH/MFKK duhet të përfshihen në planin e veprimit të MFK për institucionin përkatës, pasi ky plan do të përbëjë bazën e punës për ndjekjen e procedurave në të ardhmen. Një kopje e këtij plani duhet të dërgohet zyrtarisht pranë MFE.

KAPITULLI IV- MBËSHËTETJA E MFE-SË PËR ZHVILLIMIN E SISTEMEVE TË KONTROLLIT TË BRENDSHËM

Ashtu si çdo vit, MFE, nëpërmjet DH/KBFP, analizon dhe vlerëson në mënyrë të vazhdueshme performancën e veprimtarisë së auditimit të brendshëm, menaxhimit financiar, kontrollit dhe kontabilitetit në të gjithë sektorin publik në përputhje me standardet ndërkombëtare të pranura të auditimit të brendshëm dhe kontrollit të brendshëm.

Analiza dhe vlerësimi realizohen nëpërmjet një komunikimi dhe bashkëpunimi të vazhdueshëm me njësitë e auditimit të brendshëm në ministritë e linjës, institucionet qendrore, institucionet e pavarura dhe të pushtetit vendor nëpërmjet shkëmbimit të informacionit, dhënies së mendimeve për ndryshimet e akteve ligjore, vlerësimi të jashtëm të cilësisë, si dhe nëpërmjet planeve strategjike dhe vjetore dhe raporteve vjetore të veprimtarisë së strukturave audituese në sektorin publik. Gjithashtu, ndërveprimi i vazhdueshëm ekziston edhe me menaxherët e tjerë të njësive publike, lidhur me vlerësimin e vazhdueshëm të veprimtarisë në fushën e menxhimit financiar dhe kontrollit, si dhe përditësimeve në fushën e kontabilitetit.

3.1 Mbështetja e MFE-së për zhvillimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit

Veprimtaria e DH/MFKK, është fokusuar në arritjen e objektivave të parashikuara në Strategjinë e rishikuar të Menaxhimit të Financave Publike 2019-2022 për fushën e menaxhimit financiar dhe fushën e kontabilitetit publik si dhe Dokumentin e Politikave për Zhvillimin e mëtejshëm të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik 2021-2022. Këto objektiva janë të detajuara në planin vjetor të punës së DH/MFKK për vitin 2021, ku përmendim:

- Përmirësimi i kuadrit rregullator në fushën e kontrollit të brendshëm;
- Vijimi i progresit në funksionimin e sistemit të KBFP në njësitë e qeverisjes së përgjithshme;
- Monitorimi i vazhdueshëm të sistemit të MFK-së për njësitë e qeverisjes së përgjithshme;
- Zbatimi i sistemit të kontrollit të brendshëm dhe ndërtimi i instrumentave të MFK nëpërmjet ofrimit të asistencës teknike në 5 institucione të përzgjedhura;
- Rritja e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimi të administratës publike dhe nivelit drejtues të njësive publike mbi rolin dhe rëndësinë e sistemit të MFK-së;

Vlen të përmendim se, pavarësisht situatës së krijuar nga efektet e pandemisë së Covid-19, DH/MFKK ka vijuar punën për realizimin e objektivave të përcaktuar duke ndihmuar kështu në vijimësinë e zbatimit dhe funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike.

- **Hartimi dhe përmirësimi i bazës ligjore/nënligjore të fushës së kontrollit të brendshëm**

Në zbatim të ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, i ndryshuar dhe Ligjit nr. 9936/2008 “Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e

Shqipërisë”, DH/MFKK gjatë vitit 2021 është angazhuar në hartimin dhe miratimin e akteve nënligjore si më poshtë:

- ✓ Urdhri i Ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr. 221, datë 01.12.2021 “Për disa shtesa dhe ndryshime në Urdhrin nr. 117, datë 01.04.2019 “Për miratimin e metodologjisë për monitorimin e performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike”. Ndryshimet në këtë dokument konsistojnë në formatet mbi mënyrën e raportimit të treguesve të performancës si dhe rishikimi i pyetësorit të vetëvlerësimit të MFK.
- ✓ Urdhri i Ministrit të Financave dhe Ekonomisë nr.224, datë 16.12.2021 “Për disa shtesa dhe një ndryshim në Urdhrin nr. 108, datë 17.11.2016 “Për Manualin e Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit””, ku u realizua rishikimi i planit të veprimit për ngritjen e sistemit të MFK me qëllim detajimin dhe standardizimin e formatit të raportimit për të gjitha njësitë publike (Aneksi nr. 8).
- ✓ Në kuadër të rekomandimeve të dhëna nga Kontrolli i Lartë i Shtetit, Auditimi i Brendshëm si dhe organizmave ndërkombëtarë, DH/MFKK është angazhuar në rishikimin dhe përmirësimin e ligjit nr. 10296, datë 08.07.2010 “Për menaxhimin financiar dhe kontrollin”, ku ndryshimet kryesore fokusohen në:
 1. Rritja e efektivitetit të funksionimit të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë publike;
 2. Funksionaliteti i Bordit të Kontrollit të Brendshëm Financiar Publik;
 3. Forcimi i masave sanksionuese për mirëfunksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm.

Miratimi i këtyre ndryshimeve është parashikuar të bëhet gjatë vitit 2022.

- **Ofrimi i asistencës teknike në 5 NJQP të përzgjedhura për tu asistuar gjatë vitit 2021.**

Në zbatim të Dokumentit të Politikave për zhvillimin e mëtejshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm 2021-2022, me fokus kryesor forcimin e përgjegjshmërisë menaxheriale, gjatë vitit 2021 u parashikua ofrimi i asistencës teknike në 5 njësi të qeverisjes së përgjithshme (Ministria e Drejtësisë, Avokati i Popullit, Shkolla Shqiptare e Administratës Publike, Bashkia Krujë dhe Bashkia Himarë). Bazuar në një plan të miratuar aktivitetesh u punua për hartimin e planeve operationale të punës, zbatimin e udhëzimit të miratuar të delegimit dhe përdorimin e linjave të raportimit, ndërtimin dhe finalizimin e manualeve dhe hartës së proceseve të punës, gjurmën e auditimit për proceset kryesore të punës, regjistrin e riskut dhe planin e veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së. Në fund të vitit 2021, përfundoi procesi i ofrimit të asistencës teknike në Bashkinë Himarë, Krujë, Ministrinë e Drejtësisë dhe Avokatin e Popullit ku është bërë vlerësimi paraprak i gjendjes së sistemit të KB, është ofruar një trajnim i përgjithshëm si dhe janë trajtuar planet operationale të punës me qëllim unifikimin e elementëve dhe formatit bazuar në manualin e MFK dhe janë realizuar aktivitetet mbi zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut, ndërtimin e manualit të proceseve të punës dhe gjurmët e auditimit. Ndërkohë, në Shkollën Shqiptare të Administratës Publike, nuk u realizua aktiviteti lidhur me ndërtimin e manualit të proceseve të punës dhe gjurmëve të auditimit pavarësisht rikujtesës së DH/MFKK për zbatimin dhe zhvillimin e aktiviteve të planifikuara.

- **Rritja e kapaciteteve dhe ndërgjegjësimi i njësive publike mbi rolin dhe rëndësinë e zbatimit të sistemit të MFK-së**

Gjatë vitit 2021, DH/MFKK në kuadër të ndërgjegjësimit të njësive publike realizoi dy trajnime specifike mbi procesin e menaxhimit të riskut si dhe mbi ndërgjegjësimin e menaxherëve për zbatimin e kërkesave ligjore të menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe implementimin e një sistemi efektiv të kontrollit të brendshëm. Në këto trajnime morën pjesë rreth 26 pjesëmarrës.

Gjithashtu, në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike janë organizuar 3 ëbinare lidhur me zhvillimin e procesit të menaxhimit të riskut në njësitë publike si dhe kontabilitetin në sektorin publik si një ndër elementët kyç të kontrollit të brendshëm. Në këto trajnime morën pjesë rreth 146 pjesëmarrës.

3.2 Impakti për vitin 2021

Gjatë vitit 2021, pavarësisht efekteve të pandemisë Covid-19, zhvendosjes së realizimit të punës në distancë, apo ndryshimit të detyruar të prioriteteve, DH/MFKK ka kryer një sërë aktivitete në funksion të realizimit të objektivave të vendosura, me synimin kryesor garantimin e një sistemi të financave publike që nxit transparencën, përgjegjshmërinë, disiplinën fiskale dhe efikasitetin në menaxhimin dhe përdorimin e burimeve publike për ofrimin e shërbimeve të përmirësuara dhe zhvillimin ekonomik.

Ofrimi i asistencës teknike dhe aktivitetet e ndërmarra kanë sjellë një përmirësim të sistemit të MFK-së në disa institucione publike duke rezultuar në një performancë më të mirë të tyre të karakterizuar nga operacione të përmirësuara të sistemit të ekzekutimit të planifikimit dhe ekzekutimit të buxhetit, dhe forcimin e mekanizmave për garantimin e përgjegjshmërisë menaxheriale. Gjithashtu, përmirësimi i programeve të trajnimit në fushën e kontrollit të brendshëm dhe raportimit financiar ka ndihmuar dukshëm në forcimin e kapaciteteve të menaxherëve dhe stafit dhe rritjen e interesit për zbatimin me rigorozitet të kërkesave në këtë fushë dhe kryerjen me eficiencë të funksioneve të përcaktuara.

Pavarësisht arritjeve të evidentuara gjatë këtij viti, vlen të theksohet nevoja për një ndërgjegjësim dhe angazhim më të madh të titullarëve, nëpunësve autorizues dhe menaxherëve të tjerë për zhvillimin e qëndrueshëm të sistemit të kontrollit të brendshëm në të gjitha nivelet. Sfidat e reja në vitet e fundit kanë ngadalësuar përparimin në zhvillimin e qëndrueshëm të elementëve të kontrollit të brendshëm dhe kanë vendosur në vështirësi institucionet në përmbushjen e objektivave të tyre. Gjithashtu, një mesazh kyç lind për kuadrin institucional dhe organizativ, element i cili duhet të forcohet në të gjithë dimensionet, duke siguruar një qëndrueshmëri të strukturave organizative e nevojshme për përmbushjen e funksioneve administrative si dhe përmirësimin e koordinimit ndërmjet institucioneve të ndryshme.

KAPITULLI V- ZHVILLIMI I SISTEMIT TË AUDITIMIT TË BRENDSHËM NË SEKTORIN PUBLIK

5.1 Strukturat e Auditimit të Brendshëm

Shërbimi i auditimit të brendshëm në sektorin publik gjatë vitit 2021 është realizuar nga 135 njësi të auditimit të brendshëm (NJAB), të krijuara në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Struktura organike e miratuar për stafin auditues në NJAB ka parashikuar 485 auditues të brendshëm por në fund të vitit 2021 janë evidentuar të punësuar vetëm 433, ku duket se mungesa prej 52 pozicione vakante, mbart riskun që veprimtaria audituese të mos mbështetet nga burimet e nevojshme, kapacitetet profesionale njerëzore që do të mundësonin realizimin në kohë dhe me cilësi të shërbimit të auditimit.

Vendet vakante të 52 audituesve evidentohen të jenë: 13 në ministritë e linjës, 14 në njësitë e vetëqeverisjes vendore, 9 në institucionet qendrore, 6 në institucionet e pavarura, 3 në universitetet publike, 1 në qendrat spitalore dhe 6 në shoqëritë aksionere, duke treguar një përmirësim të lehtë të situatës në rekrutimin e audituesve në bashkitë e ndryshme.

Në njësitë e auditimit të brendshëm, 342 auditues të brendshëm në detyrë janë të certifikuar si “Auditues të brendshëm në sektorin publik” dhe 91 pritet të ndjekin procesin për sezonin 2022-2023 për të përmbushur detyrimin e certifikimit gjatë 2 viteve të para të punësimit. Numri më i madh i audituesve të pa certifikuar gjithsej 55 i përket njërive të vetëqeverisjes vendore dhe shoqërive aksionere publike.

Drejtoria e Harmonizimit të Auditimit të Brendshëm (DH/AB) konstaton se ndërsa ka një përmirësim në plotësimin e vendeve vakante në njësite e vetëqeverisjes vendore është rritur numri i audituesve të cilët kanë nevojë të ndjekin procesin e certifikimit për të fituar dëshminë e profesionit të audituesit të brendshëm në sektorin publik. Kjo mangësi vjen si rezultat i disa faktorëve demografikë që kanë sjellë vështirësi në gjetjen e punonjësve të kualifikuar në zonat urbane dhe rurale (rasti i bashkive) apo kuadër ligjor kompleks, siç është rasti i shoqërive aksionere publike, i cili lë shkak për keqinterpretime.

Identifikimi i këtyre problematikave kërkon një ridimensionim të politikave për zhvillimin profesional të audituesve të brendshëm duke kaluar në një fazë tjetër, atë të krijimit dhe zhvillimit paralelisht të kapaciteteve audituese.

Tabela 9. Të dhëna për Audituesit e Brendshëm

Emërtimi	Struktura (numri)	Auditues të brendshëm Plan/Fakt	Të certifikuar	Të pa certifikuar
Ministritë e Linjës	11	69/56	55	1
Inst. Qendrore	18	71/64	50	14
Agjens & Aut	3	9/8	8	0
Fonde Spec.	3	25/24	21	3
Inst.të Pavarura	12	34/28	19	9
Universitete	7	25/22	20	2
Qend. Spitalore	13	20/19	12	7
Shoqëritë Aksionere	19	87/81	70	11
Bashki	49	145/131	87	44
Totali	135	485/433	342	91

Grafiku 2. Përbërja profesionale e audituesve të Brendshëm

Struktura profesionale e audituesve të brendshëm konsiston në :

- 349 ekonomistë,
- 64 juristë dhe
- 20 me profesione të tjera, specifike sipas sektorëve të ekonomisë.

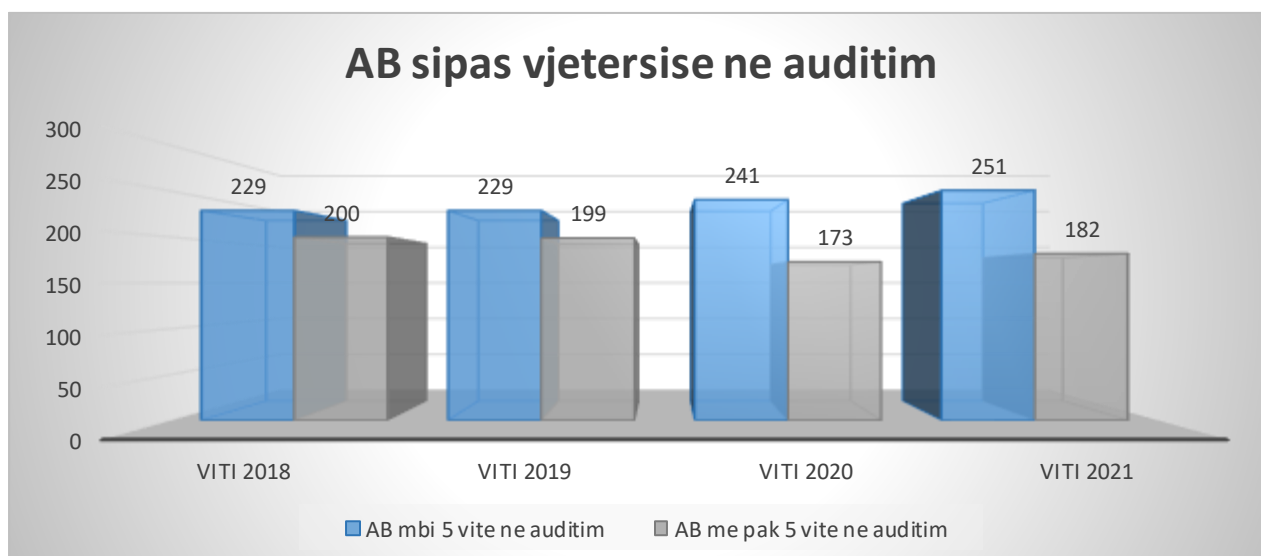

Nevoja për këtë profilizim të audituesve të brendshëm lidhet me fushat objekt i auditimit, të cilat në sektorin publik në disa raste kërkojnë specializim të veçantë⁶.

Larmishmëria e profesionistëve të përfshirë në strukturat audituese vlerësohet si një indikator pozitiv në orientimin e auditimit të brendshëm jo vetëm në operacione financiare dhe të përputhshmërisë por dhe në sisteme të tjera jo financiare.

Eksperiencia në profesion është një kriter bazë për punësimin dhe zhvillimin në karrierë të audituesve e diferencuar për drejtues të NJAB dhe auditues të brendshëm. Kriteri i eksperiences përmbushet nga 251 auditues të brendshëm që kanë vjetërsi pune mbi 5 vjet dhe 182 kanë vjetërsi në auditim deri në 5 vjet.

Grafiku 3. Audituesit e Brendshëm sipas vjetërsisë në auditim

Një nga mangësitë e vërejtura në krijimin e NJAB-ve dhe që po kthehet në një fenomen sistematik është mos plotësimi i kriterëve të kërkuara në ligjin e auditimit të brendshëm, që përfshijnë :

- 27 njësi me **me më pak se tre auditues**, nga të cilat 17 NJAB me 1 punonjës dhe 10 NJAB me 2 punonjës.

⁶ Evidentuar në analizën e raporteve të KAB

- 18 njësi me drejtues të NJAB me më pak se 5 vjet në auditim të brendshëm ose të jashtëm, 10 njësi me drejtues të NJAB të pa certifikuar.
- 18 njësi kanë punësuar më shumë se 1/3 të punonjësve të pa certifikuar.

Evidentohet se shërbimi i auditimit të brendshëm nuk shtrihet në të gjitha njësitë e qeverisjes së përgjithshme, konkretisht në 19 institucione të pavarura, 13 njësi publike në varësi të Kryeministrit (të Grupit Buxhetor 87) dhe në 10 njësi të pushtetit vendor (Bashki) nuk realizohet shërbimi i auditimit të brendshëm.

Kriteret e vendosura në ligjin për auditimin e brendshëm në krijimin e njësive të auditimit janë një faktor i rëndësishëm për ndërtimin e kapaciteteve audituese dhe mbështetjen e auditimit me burime te mjaftueshme njerëzore.

DH/AB vlerëson se krijimi i njësive të auditimit duke mos përmbushur këto kritere mbartin risk të lartë dhe mund të kenë efekt në funksionimin dhe performancën e auditimit.

5.1.1 Strukturat e auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore

Në njësitë e vetëqeverisjes vendore që realizojnë shërbimin e auditimit të brendshëm në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe kanë krijuar NJAB përfshihen 49 Bashki, ku janë të punësuar 131 auditues të brendshëm kundrejt 145 të miratuar në strukturat organike përkatëse.

Kapacitete profesionale të auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore vlerësohet të jenë jo plotësisht në përputhje me kriteret ligjore të rekrutimit. Nga 131 auditues të brendshëm të punësuar në njësitë e vetëqeverisjes vendore 87 janë të certifikuar dhe 44 janë auditues të rekrutuar rishtazi dhe që nuk janë certifikuar.

Ndërkohë njësitë e vetëqeverisjes vendore relativisht të vogla (Finiq dhe Libohovë) e kanë realizuar shërbimin e auditimit me akt-marrëveshje me njësi auditimi të brendshëm të njësive të tjera publike⁷.

Njësitë e vetëqeverisjes vendore (Belsh, Has, Pukë, Konispol, Delvinë, Tropojë, Pustec, Këlcyrë, Përmet dhe Poliçan) nuk realizojnë shërbimin e auditimit të brendshëm me asnjë nga format e përcaktuara në kuadrin rregullator.

Kapacitetet e pamjaftueshme profesionale dhe njerëzore dhe mbulimi jo i plotë me auditim i të gjithë njësive të vetëqeverisjes vendore, e vendos këtë nivel qeverisje në kategorinë e njësive publike me risk të lartë i cili mund të ndikojë në qeverisjen dhe administrimin e këtyre organeve, ndërgjegjësimi dhe njohja e Kryetarëve të Bashkive mbi rolin, rëndësinë dhe përfitimet nga auditimi i brendshëm është mjaft i ulët dhe kërkon vëmendje të veçantë në strategjitë e së ardhmes.

5.2 Funksionimi Komiteteve të Auditimit të Brendshëm

Komiteti i Auditimit të Brendshëm si organ i pavarur që monitoron dhe ofron këshilla dhe rekomandime objektive për titullarin e njësisë publike, në lidhje me funksionimin e sistemeve të kontrollit të brendshëm, vlerësohet të jetë një mjet shumë efektiv në mbështetje të njësisë së auditimit të brendshëm për përmbushjen e përgjegjësisë së saj, dhe garanci shtesë në ruajtjen e pavarësisë së auditimit.

⁷ Germa ç, pika 1, neni 10 e Ligjit të auditimit të brendshëm 2014/2015

Gjatë vitit 2021, krijimi dhe funksionimi i Komiteteve të Auditimit, ka gjetur zbatim vetëm në 6 Ministri dhe 1 Institucion i Pavarur (KLGJ), ku përfshihen:

- Ministria e Financave dhe Ekonomisë (Qershor 2021)
- Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural
- Ministria e Drejtësisë
- Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme
- Ministria e Kulturës
- Ministrinë e Mbrojtjes
- Këshillin e Lartë Gjygjësor

Krijimi i Komitetit të Auditimit, sikurse parashikohet dhe nga standardet e auditimit të pranuar është në gjykimin e titullarit, apatia dhe mos reagimi për krijimin e tyre është pasojë e nivelit të ulët të ndërgjegjësimit të titullarëve dhe vendimmarrësve mbi njohjen e rëndësisë dhe vlerave që sjell në mbështetje të mirëqeverisjes një komitet auditimi funksional. i njëjti problem shtrihet dhe lidhur me efektivitetin e komiteteve të auditimit, ç'ka vjen si rrjedhojë e ekspertizës së pamjaftueshme që kanë mbi auditimin anëtarët e angazhuar në këto organe.

Raportet e Komiteteve të Auditimit të Brendshëm për vitin 2021 prezantojnë një pamje të përgjithshme mbi situatën dhe performancën e strukturave të auditimit, duke identifikuar gjetjet për dobësitë e sistemit dhe adresuar konkluzionet me rekomandimet përkatëse. Çështjet kryesore të trajtuara nga KAB përfshijnë sa vijon:

- Konsatohet se disa njësi auditimi kanë ende mangësi në zbatimin e planit të auditimit, në vlerësimin e riskut, të evidentuara këto edhe nga Kontrolli i Lartë i Shtetit apo DH/AB në MFE.
Rekomandohet që procesi i vlerësimit të riskut të bëhet me profesionalizëm dhe përgjegjësi, pasi kjo do të sigurojë një nivel më të lartë të efektivitetit të punës audituese.
- Cilësia e rekomandimeve të auditimit duhet të përmirësohet, veçanërisht në përcaktimin e qartë të shkakut dhe përgjegjësisë për çdo gjetje të konstatuar. Krahas kërkohet të përcaktohet qartë dhe afati i zbatimit të rekomandimit dhe të monitorohet në vijimësi.
Rekomandohet vendosja e një sistemi efektiv të monitorimit dhe ndjekjes së zbatimit të rekomandimeve të auditimit.
- Programi i Sigurimit të Brendshëm të Cilësisë vazhdon të mungojë në një pjesë të madhe të njësive të auditimit. Kjo tregon për një dobësi në sistemin e menaxhimit të cilësisë së auditimit.
Rekomandohet hartimi, miratimi dhe nëse është i nevojshëm përditësimi i indikatorëve për Programin e Sigurimit të Brendshëm të Cilësisë.
- Vlerësohet se sistemi pagave dhe shpërblimit për audituesit e brendshëm nuk nxit dhe promovon zhvillimin profesional të tyre, por mund të behët shkak për cënimin e pavarësisë.
Rekomandohet rishikimin e politikave të pagave të audituesve të brendshëm në sektorin publik, si dhe për disa funksione mbështetëse si psh paga e sekretarit në komitete.
- Ka mangësi në planifikimin e auditimeve të teknologjisë së informacionit dhe auditimet e performancës.

Rekomandohet të trajnohen audituesit e brendshëm me përvojë në lidhje me këto auditime specifike dhe të planifikohen në vazhdimësi angazhimet e auditimit të sipërcituara, duke siguruar mbështetjen me ekspertizën e nevojshme sipas përcaktimeve që ofron kuadri ligjor në fuqi.

- Puna në terren planifikohet dhe realizohet për një periudhë të pamjaftueshme e cila mund të ndikojë cilësinë e auditimit.

Rekomandohet që drejtuesi i NJAB –së të studiojë dhe përcaktojë në mënyrë të argumentuar normimin e punës audituese, duke konsideruar të gjithë faktorët që ndikojnë në planifikimin e burimeve : kohës, numrit dhe kompetencave të audituesve.

- Në kuadrin e reformave të ndërmarra dhe procesit të integritetit evropian të vendit , kërkesa për auditimin e fondeve IPA vjen gjithnjë në rritje çka duhet të shoqërohet me intensifikimin e trajnimeve të posaçme në këtë fushë, brenda dhe jashtë vendit.

Rekomandohet trajnimi I audituesve te brendshem për qasjen e auditimit të fondeve IPA.

Komitetet e Auditimit të Brendshëm konkludojnë se veprimtaria audituese është në përgjithësi në përputhje me kuadrin rregullator, por evidentohet se ka nevojë për përmirësim në fusha specifike për të cilat janë dhënë rekomandimet përkatëse, për çdo NJAB nga Komiteti që mbështet veprimtarinë e auditimit të brendshëm. Të sigurohet mbështetjen e NJAB për të forcuar kapacitetet teknike dhe teknologjike, në mënyrë që të sigurohet monitorimi i praktikave që mbartin risk të lartë. Mekanizmat e kontrollit të shpejtë nëpërmjet teknologjisë së informacionit do të mbanin nën presion subjektet e auditimit, panvarësisht pamundësisë për tu audituar cdo vit.

Titullarët e njësive publike duhet të mbështesin më shumë strukturat e auditimit të brendshëm.

5.3 Analizë e Veprimtarisë së Auditimit të Brendshëm

5.3.1 Realizimi i Planit të Angazhimeve të Auditimit

Veprimtaria audituese është zhvilluar në bazë të Planit Strategjik 2021–2023 dhe Planit Vjetor të Auditimit të çdo njësie të auditimit të brendshëm në sektorin publik .

DH/AB harton Planin Strategjik dhe Vjetor të konsoliduar të veprimtarisë audituese çdo vit mbështetur në vlerësimet dhe faktorët e riskut të përcaktuar nga NJAB-të duke identifikuar tendencat dhe zhvillimet e pritshme në fushën e veprimtarisë audituese.

Plani i konsoliduar është një mjet efektiv i monitorimit nga DH/AB të planifikimit të veprimtarisë audituese të çdo njësie. Nga analiza e përgatitjes dhe zbatimit të planeve DH/AB identifikon dobësitë për çdo NJAB në planifikimin e auditimeve dhe ka adresuar individualisht problematikat duke rekomanduar dhe orientuar për korrigjimet e nevojshme, duke synuar cilësi të lartë në planifikimin e punës .

Për vitin 2021, universi i auditimit të 135 NJAB- ve përfshin programimin e 1111 (me ndryshimet) fushave dhe sistemeve, planifikim ky që u mbështet në disa faktorë të rëndësishëm të tillë si:

- Gjetjet nga auditimet e brendshme të mëparshme dhe auditimet e KLSH;

- Vlerësimin e risqeve strategjike, financiarë dhe të përputhshmërisë për çdo sistem dhe fushë;
- Prioritizimi i sistemeve sipas nivelit të riskut të vlerësuar duke siguruar që sistemet me risk të lartë të auditohen çdo vit;
- Burimet dhe kapacitetet e auditimit ;

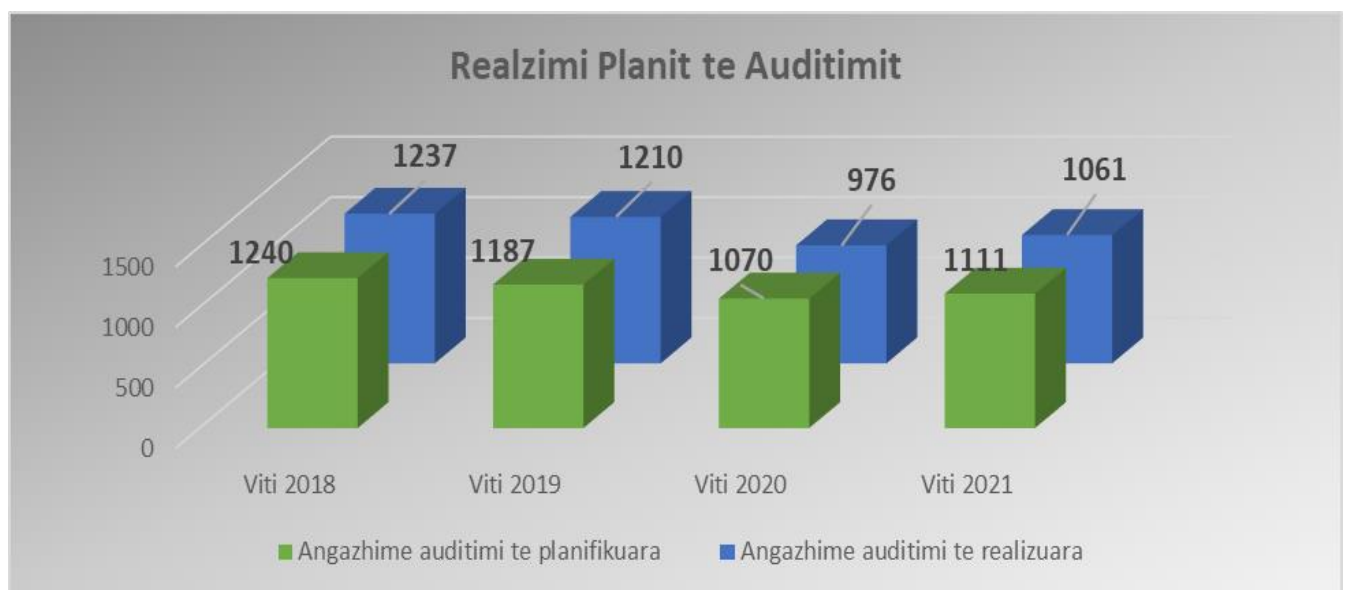
Kushtet specifike të vitit 2021 ndikuan negativisht në zbatimin e Planit të angazhimeve të auditimit duke bërë të mundur që vetëm 1061 auditime të evadoheshin për periudhën e planifikuar, pra të një niveli 96% të realizimit të Planit Vjetor.

Tabela 10. Angazhime auditimi të realizuara për vitin 2021

	Gjithsej	Shërbime të Sigurisë nga të cilat:					Shërbime Këshillimi	Angazhime me kërkesë të titullarit
		A. të përputhshmërisë	A. të performancës	A. financiare	A. tek. Informacionit	A. të kombinuara		
Viti 2021	1061	384	19	58	5	525	13	57

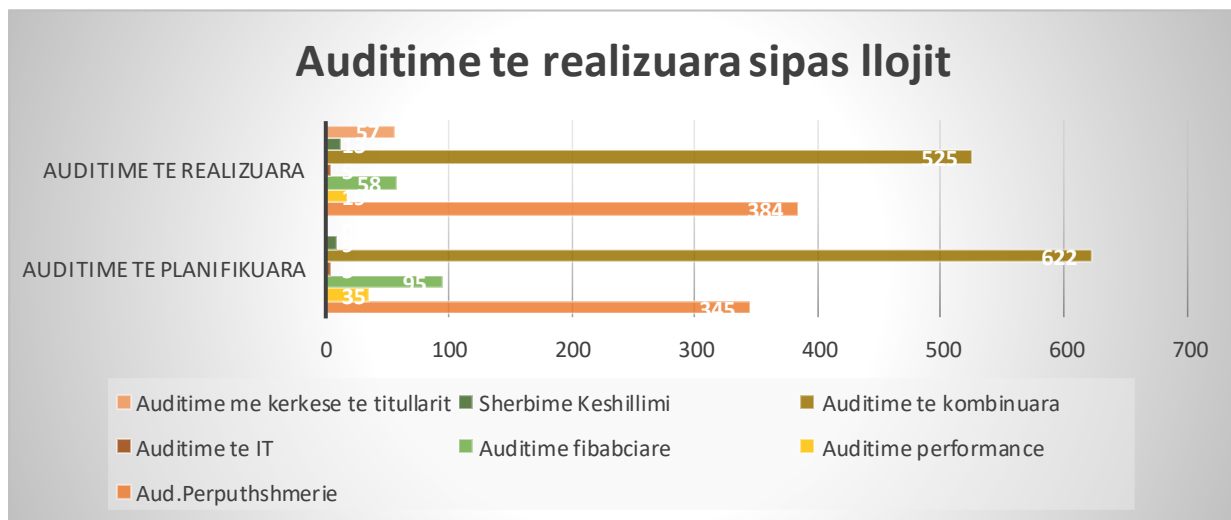
Të dhënat e planit të konsoliduar vjetor të njësive të auditimit të brendshëm janë analizuar me të dhënat e auditimeve të realizuara evidentuar në 128 raportet vjetore të veprimtarisë së NJAB. Vërehet se gjatë vitit ka një ndryshim nga plani fillestar i miratuar, ç'ka ishte e pritshme për një vit me probleme si rezultat i pandemisë globale, por NJAB mbeten ende lart pritshmërive për një planifikim efektiv dhe njëkohësisht fleksibël të veprimtarisë audituese.

Grafiku 4. Auditime të planifikuara dhe të realizuara në vite

Në grafikun e mëposhtëm paraqitet realizimi i angazhimeve të auditimit për vitin 2021 të ndara sipas llojit. Nga të dhënat e pasqyruara vërehet se gjatë vitit ka një numër të madh auditimesh të kombinuara (525 auditime) dhe auditime përputhshmërie (384 auditime), si dhe një numër i konsiderueshëm i auditimeve të pa planifikuara, 57 me kërkesë të titullarëve të njësisve publike. Këto të fundit, zëvendësojnë llojet e tjera të auditimeve të planifikuara, për shkak të mos trajtimit të planeve paraprakisht me titullarët e njësisve publike ose për shkak të ndryshimit të shpeshtë të këtyre të fundit.

Grafiku 5. Realizimi i auditimeve të planifikuara sipas llojit për vitin 2021

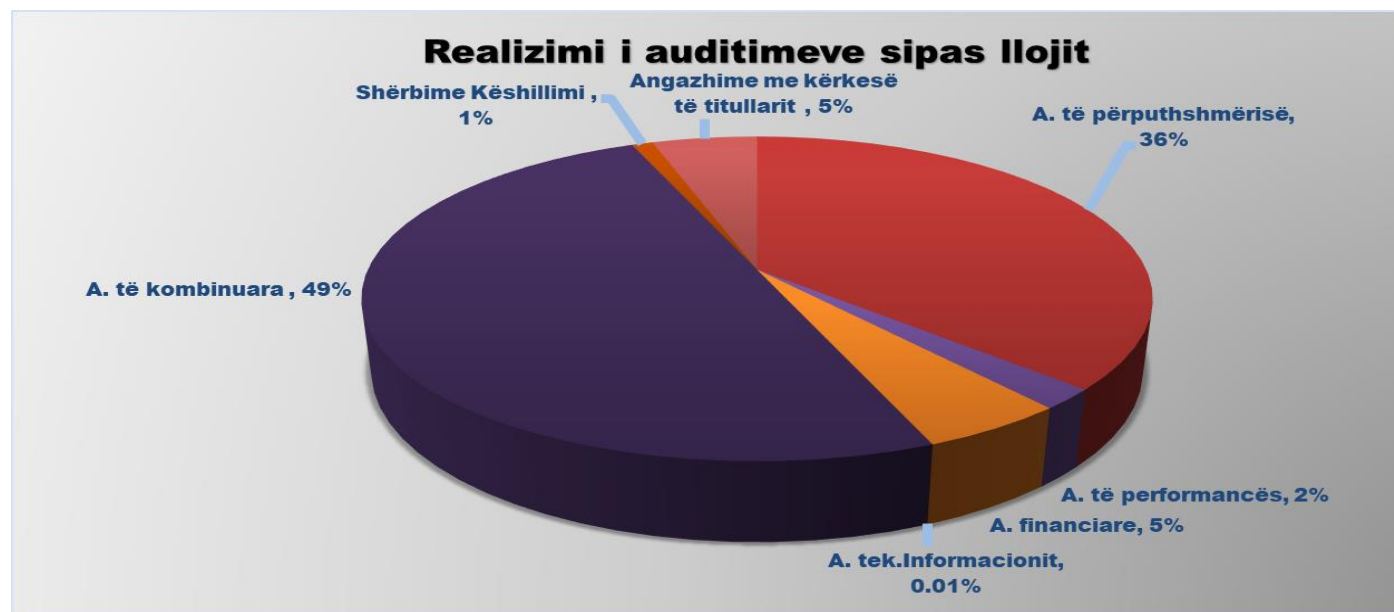
Angazhimet e kryera përfaqësojnë 6 lloje të ndryshme të auditimit dhe përfshijnë:

- ✚ 525 auditime të kombinuara
- ✚ 384 auditime përputhshmërie
- ✚ 58 auditime financiare
- ✚ 19 performance
- ✚ 5 auditime të teknologjisë së informacionit
- ✚ 13 shërbime këshillimi

si dhe 57 auditimeve *me kërkesë të titullarëve të njësisve publike*.

Gjatë vitit janë kryer 13 shërbime të këshillimit nga auditimi i brendshëm për titullarët e subjekteve publike, përgjithësisht kur është kërkuar hartimi i ligjeve, procedurave, apo projekte te reja, për të cilat audituesi ka dhënë mendimet por nuk është përfshirë në vendimmarrje. Shërbimet e këshillimit kërkojnë nivel të lartë të kapaciteteve profesionale të audituesve dhe njëkohësisht mbartin riskun e cënimit të pavarësisë për shkak të konfliktit të interesave që mund të shkaktohet. Për këtë shkak audituesit e brendshëm duhet të mbajnë në konsideratë të tilla risqe kur angazhohen në shërbimet e sigurisë.

Grafiku 6. Auditime të kryera sipas llojit për vitin 2021

5.1.1 Strukturat e auditimit të brendshëm në njësitë e vetëqeverisjes vendore

Në njësitë e vetëqeverisjes vendore që realizojnë shërbimin e auditimit të brendshëm në mënyrë të drejtpërdrejtë dhe kanë krijuar NJAB përfshihen 50 Bashki dhe 1 Drejtori e Përgjithshme e Tatim Taksave Vendore të Bashkisë Tiranë, ku janë të punësuar 131 auditues të brendshëm kundrejt 145 të miratuar në strukturat organike përkatëse.

- Infrastruktura e papërshtatshme për adoptimin e qasjes së auditimit në distancë (remote auditing). Mungesa e burimeve materiale në TI dhe kapaciteteve njerëzore dhe aftësive si nga pala audituese ashtu dhe në subjektet e audituara.
- Ndryshimi i prioriteteve në veprimtaritë e subjekteve të audituara, pra ndryshim i shkallës së vlerësimit të riskut, përgjatë vitit ushtrimor.
- Planifikim të pabazuar në burimet reale të NJAB (planifikojnë numër të madh auditimesh dhe nuk arrijnë ti realizojnë.
- Planifikim “me rezerva” ku vihet re që NJAB-të kanë më shumë kapacitete në dispozicion duke planifikuar një numër të kufizuar auditimesh por në fakt realizojnë shumë më tepër çka tregon mungesë efektiviteti dhe shpërdorim të burimeve.
- Qarkullimi i shpeshtë i stafit auditues, largimi i audituesve me eksperiencë dhe te kualifikuar dhe zëvendësimi i tyre me staf të ri , çka tregon për humbje të investimit që është bërë më parë në kapacitete. Ky fenomen bëhet më i theksuar në NJAB e pushtetit vendor dhe shoqërive aksionare.

Mangësitë e vërejtura në planifikimin e veprimtarisë audituese mbartin riskun që angazhimet e auditimit nuk sigurojnë që risqet kryesore janë adresuar dhe fushat apo sistemet me risk të lartë e të mësim që kanë ndikim thelbësor në arritjen e objektivave të jenë mbuluar me auditim. Ato gjithashtu “flasin” për një eficiencë të ulët në planifikimin e burimeve të faktorëve të cilët mund të ndikojnë në të gjithë cilësinë e procesit të auditimit si gjate punës në terren ashtu dhe në arritjen e objektivave të auditimit.

Dobësitë në planifikimin e veprimtarisë dhe ndryshimet e shpeshta gjatë vitit, bartin riskun që veprimtarisë audituese të mos realizohet në mënyrë sistematike dhe të disiplinuar, duke vazhduar të jetë e orientuar nga inspektimet financiare. Me qëllim që t'i përgjigjet zhvillimeve dhe ndryshimeve të ambientit ku operojnë, qasja auditimit me bazë risku duhet të aplikohet për të planifikuar angazhimet e auditimit, me qëllim që auditimet të fokusohen tek sistemet me risk më të lartë me qëllim që ti përgjigjen sa më mirë nevojave të subjektit, si në numër ashtu dhe sipas llojit të auditimit.

Gjatë procesit të konsolidimit të Planit Strategjik dhe Vjetor të NJAB, DH/AB ka identifikuar në mënyrë individuale të metat dhe dobësitë e çdo NJAB dhe i ka adresuar për ndryshim dhe përmirësimet përkatëse.

5.4 Vlerësimi i Riskut të Sistemeve, Gjetjet dhe Rekomandimet e Auditimit

5.4.1 Vlerësimi i sistemeve me risk

Në aplikimin e qasjeve se auditimit mbi bazë risku, si faktorë mbi të cilët NJAB-të kanë mbështetur përcaktimin e riskut për sistemet janë përzgjedhur në bazë të rëndësisë, natyrës së veprimtarisë së subjektit të audituar, objektivave të auditimit si dhe në mendimin dhe opinionin e titullarit. Në vlerësimin e riskut faktorët që janë marrë në konsideratë nga audituesit përshijnë:

- Mos përcaktimi i saktë i objektivave të njësisë publike;
- Mos arritje e objektivave strategjike të vendosura nga njësitë publike;
- Mosfunksionimi i sistemeve të kontrollit të brendshëm;
- Ekspozimi ndaj parregullsive, etj.
- Lëvizjet e shpeshta të stafëve në strukturat menaxhuese.

Duke marrë parasysh që veprimtaritë e NJAB janë ushtruar në ambiente me shkallë të ndryshme kompleksiteti, fusha të ndryshme të përgjegjësisë, nivele të ndryshme të kualifikimit të dhe kapaciteteve audituese etj. Analiza e raporteve të NJAB për qëllime të këtij raporti është realizuar e ndarë në disa grupime/klasa si: ministri linje, njësi shpenzuese me buxhet të madh, institucionet e pavarura, shoqëritë aksionere dhe njësitë e vetëqeverisjes vendore. Në këtë analizë janë evidentuar sistemet e vlerësuara me risk të lartë nga ana e secilit grupim, gjetjet më kryesore sipas sistemeve dhe rekomandimet e adresuara për përmirësimin e problematikave të evidentuara.

✓ Vlerësimi i riskut në Ministrinë e Linjës

NJAB në ministrinë e linjës në subjektet që nga veprimtaria audituese janë vlerësuar me risk të lartë kanë informuar titullarët për nivelin e riskut në fusha/sisteme të caktuara, në të cilat ka nevojë të ndërmerren veprime për përmirësim duke rekomanduar për të:

- Përmirësuar sistemin e kontrollit të brendshëm dhe përcaktimin e përgjegjësisë;
- Përcaktuar risqet dhe vlerësuar në mënyrë të vazhdueshme ato për shkak të ndryshimit të objektivave, prioritetëve dhe strukturave organizative të njësisë publike;
- Menaxhuar risqet, me qëllim përballimin e efekteve, minimizimin dhe frenimin e tyre;
- Rishikuar dhe shqyrtuar në mënyrë të vazhdueshme kontrollet respektive.

NJAB në ministrinë e linjës kanë evidentuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit.
- Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve;
- Sistemin e administrimit të aseteve;
- Sistemin e koncesioneve, ankandeve dhe administrimit të pronës.

✓ **Vlerësimi i riskut në Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore**

NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore përveç risqeve të identifikuara gjatë hartimit të planit strategjik dhe vjetor, por edhe gjatë hartimit të planit të angazhimit analizojnë informacionet e marra në takimet me drejtuesit e subjekteve, për shqetësimet dhe problematikat e evidentuar referuar risqeve të evidentuara nga vetë ato. Nga të gjitha këto janë identifikuar me risk të lartë sistemet e mëposhtme:

- Sistemi i kontrollit të brendshëm.
- Sistemi i menaxhimit buxhetor
- Sistemet e menaxhimit të burimeve njerëzore
- Sistemi i prokurimeve
- Sistemi i menaxhimit të aktiveve
- Sistemi i kontabilitetit
- Sistemi i shlyerjes së detyrimeve të prapambetura

Nga sa më sipër, u evidentuan sistemet e prokurimeve, detyrimeve të prapambetura dhe aseteve, të cilat vlerësohen me risk të lartë në veprimtarinë audituese të të gjitha grupimeve të analizuar.

✓ **Vlerësimi i riskut në Njësitë Shpenzuese me buxhet të madh**

NJAB në grupin e njësive shpenzuese me buxhet të madh kanë identifikuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e menaxhimit e kontrollit financiar;
- Sistemin e Teknologjisë së Informacionit;
- Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe investimeve;
- Sistemin e administrimit të aseteve;
- Sistemin e detyrimeve të prapambetura.

✓ **Vlerësimi i riskut në Shoqëritë Aksionere**

NJAB në shoqëritë aksionere kanë identifikuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e programimit financiar dhe të ardhurave;
- Sistemin e prokurimeve, blerjeve dhe zbatimit të kontratave;
- Sistemin e kontrollit të brendshëm.

✓ **Vlerësimi i riskut në Institucionet e Pavarura**

NJAB në institucionet e pavarura kanë identifikuar me risk të lartë këto sisteme:

- Sistemin e investimeve publike;
- Sistemin e mbikëqyrjes së projekteve.

Vlerësimi i riskut të sistemeve, edhe pse është një element thelbësor mbi të cilin mbështetet çdo fazë e procesit auditues dhe ka impakt të rëndësishëm në arritjen e objektivave të auditimit, nuk bëhet në përputhje të plotë me kërkesat e standardeve, nuk kuptohet nga vetë audituesit dhe si i tillë gjen zbatim në nivel të ulët në praktikë. Kjo tregon mangësi në udhëzuesit dhe metodologjitë për qasjen e auditivit mbi bazë risku dhe kompetencat dhe aftësitë e audituesve janë të pamjaftueshme për të siguruar kryerjen e auditimeve me cilësi të lartë dhe efektivitet.

5.5 Gjetjet e Auditimit të Brendshëm

Rezultatet e punës audituese kanë evidentuar problematika të ndryshme në hallka të ndryshme të sistemit të kontrollit të brendshëm në njësitë e qeverisjes në nivel qendror dhe vetëqeverisjes vendore, ashtu dhe agjencive shtetërore dhe shoqërive aksionere publike për të cilat janë dhënë opinionet dhe rekomandimet përkatëse për përmirësimin e funksionimit efektiv të sistemeve të menaxhimit të riskut, kontrollit dhe qeverisjes, me qëllim që objektivat të arrihen dhe fondet publike të përdorën për qëllimin që ato janë buxhetuar me ekonomi, eficensë dhe efektivitet.

Struktura e gjetjeve sistemike nuk ka patur ndryshime, ku vijon të konsiderohet me dobësi deri në dëm ekonomik sistemi i prokurimeve, ku janë identifikuar numri më i madh i shkeljeve të procedurave të prokurimit publik. Po ashtu në fushën e tatim taksave dhe doganave kanë rezultuar më një numër të konsiderueshëm të devijimeve dhe shkeljeve të cilat kanë sjellë dhe efekt financiar negativ. Të tjera sisteme ku paraqitet nivel i lartë i gjetjeve dhe në nënsistemet përkatëse përfshijnë: sistemi i pagave dhe shpërblimeve, administrimi i aseteve planifikimi buxhetit dhe sisteme të tjera operacionale sipas natyrës së subjekteve të audituara.

Vëmendjen kryesore në raportimin e rezultateve të auditimit kërkojnë shkeljet e disiplinës financiare të cilat kanë shkaktuar efekt financiar negativ në Buxhetin e Shtetit prej **593.1 milion Lekë** nga të cilat rreth 29 % e dëmit është konstatuar në tatime, taksa dhe rreth 20% në administrim prone dhe pasurie shtetërore.

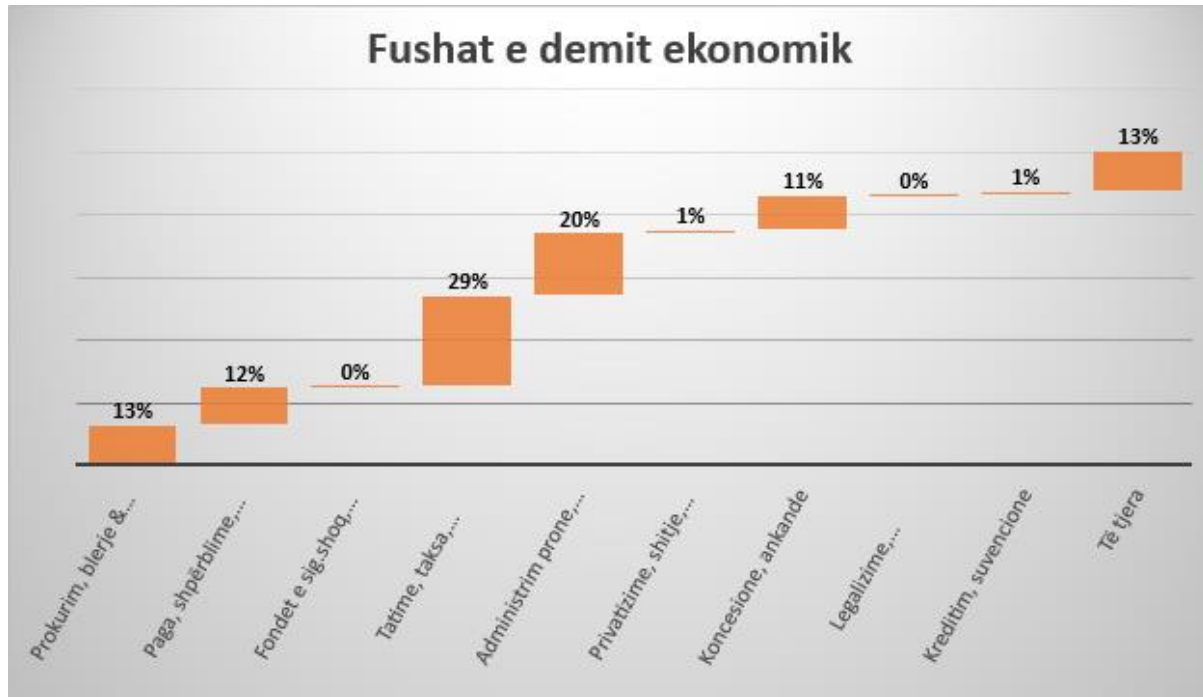
Vlera në rritje e shkeljeve financiare e konstatuar gjatë vitit 2021 është ulur në krahasim me vitin e mëparshëm. Edhe pse dëshmon një punë më të kujdesshme dhe aftësi më të mira investigimi të auditimit, ky tregues tërheq vëmendjen se performanca e subjekteve ku është identifikuar shkelja është e dobët dhe se sistemet e menaxhimit financiar dhe kontrollit paraqesin rrisht të lartë të dështimit për përdorimin me efektivitet, ekonomi dhe eficence të fondeve publike.

Tabela 11. Gjetjet me efekt financiar negativ sipas sistemeve për vitin 2021

Nr.	Gjetjet me efekt financiar negativ sipas sistemit	Dëmi ekonomik (000/lekë)
1	Prokurim, blerje dhe investime	79,113.7
2	Paga, shpërblime, trajtime, komisione	69,670.13
3	Fondet e sig. shoq dhe shëndetësore	2,085.8
4	Tatime, taksa dhe dogana	173,506.3
5	Admin. prone dhe pasurie	117,273.4
6	Privatizime, shitje dhe qeradhënie	4,720
7	Koncesione dhe ankande	64,749
8	Legalizime, Urbanistikë, kth. Pronash	1,521

9	Kreditim, suvencione	4,198
10	Të tjera	76,241.09
	TOTALI	593,078.4

Grafiku 7. Struktura e shkeljeve financiare sipas sistemeve kryesore

Për vlerën e dëmit të shkaktuar është kërkuar rikuperimi i shumës dhe ndjekja e arkëtimit deri në zhdëmtimin e plotë. Krahas, janë dhënë rekomandime për forcimin e kontroleve dhe procedurave me qëllim parandalimin e përsëritjes të këtyre rasteve në të ardhmen.

Gjatë këtij viti janë evidentuar nga audituesit e brendshëm 6 raste për investigim të mëtejshëm nga njësi të specializuara si: Drejtoria e Inspektimit Financiar në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, etj. (2 raste Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë, 2 raste Ministria e Brendshme, 1 rast Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, 1 rast Ujësjellës Kanalizime Elbasan sha).

Në kuadër të këtij procesi, nga NJAB në Bashkinë Prrenjas janë evidentuar 4 raste, të cilat i janë drejtuar për trajtim të mëtejshëm tek Titullari i njësisë publike (Kryetari i Bashkisë).

Roli i auditimit i brendshëm si një hallkë e rëndësishme në zinxhirin e luftës kundër korrupsionit dhe shpërdorimit të fondeve publike, duhet të forcohet jo vetëm në drejtim të identifikimit të shkeljeve dhe kërkimit për zhdëmtim të vlerave të dëmit ekonomik të shkaktuar, por sidomos të marrë një profil të ri i orientuar më shumë tek parandalimi dhe mos përsëritja e fenomeneve negative.

Kjo kërkon trajnime të thelluara për kualifikimin e kapaciteteve audituese, për t'i bërë të afta të identifikojnë fushat ku risku i mashtrimit dhe korrupsionit është më i lartë, duke ndikuar në një ndarje gjithnjë e më të qartë të rolit të audituesit të brendshëm nga inspektimi financiar, dhe në formimin e audituesit si profesionist, vlerësues e këshillues, i fokusuar jo vetëm në sisteme financiare por dhe jo financiare.

✓ Gjetjet në Ministrinë e Linjës

Auditimi i brendshëm në ministrinë e linjës ka konstatuar mungesën e rregulloreve dhe udhëzimeve për aktivitete të caktuara të kontrollit, të cilat shërbejnë për të dhënë siguri që risqet janë mbjtur brenda kufijve të pranueshëm. Këto mangësi janë identifikuar kryesisht në në fushën e menaxhimit të aktiveve, e pagesave për aktivitete të veçanta, për kontrollin e zbatimit të kontratave të shërbimit dhe të blerjes së mallrave, etj.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mos argumentim dhe mbështetje me kërkesat dhe nevojat e njësisë në planifikimin për mallra/shërbime, si dhe përllogaritjen e fondit limit.
- Shkelje të procedurave të prokurimit publik përfshirë specifikimet teknike, procedurat e tenderimit, si dhe zbatimi i kontratave;
- Mos ndjekjen e të gjithë hapave ligjorë për blerjet me vlera të vogla, si dhe favorizimi në disa raste të blerjeve të të njëjtit operator ekonomik;
- Përllogaritje e pa argumentuar e fondi limit, si bazë për fillimin e procedurave të prokurimit;
- Nënshkrim të kontratës duke ndryshuar kriteret e përcaktuara në dokumentat e tenderit me të cilat është shpallur fitues subjekti;

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit financiar dhe kontrollit evidentohen në:

- Nivel i ulët i përgjegjshmërisë menaxheriale që ka të bëjë me ndarjen e përgjegjësi që lidhen me vendimarrjen, kontrollin, zbatimin dhe vendosjen e linjave të raportimit, në përputhje me përgjegjësitë e deleguara;
- Mungesën e strategjisë për menaxhimin e riskut , mangësi në identifikimin e risqeve dhe hartimin e përditësimin e regjistrave të risqeve;
- Mungesën e manualeve të proceseve të punës;
- Mungesën e hartimit dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset kryesore;
- Mos përcaktimin e qartë të detyrave për secilin punonjës.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar evidentohen në:

- Mos menaxhimi i mirë nga njësitë publike i procesit të nxjerrjes jashtë përdorimit të aktiveve dhe kryesisht të aparaturave dhe pajisjeve;
- Mungesën e regjistrat të aktiveve nga njësitë publike;
- Mungesën të dokumentacionit të shfrytëzimit të mjeteve të transportit për shpenzimet e karburantit;
- Ngritjen e komisionit për vlerësimin e aktiveve dhe për nxjerrjen jashtë përdorimit të tyre, në kundërshtim me rregullat në fuqi;
- Kryerjen e pagesave për blerje mallrash, pa hartuar më parë proces verbalet e marrjes në dorëzim nga komisionet përkatëse dhe të pashoqëruara me dokumentacionin justifikues;
- Në problemet me menaxhimin e aseteve në përdorimin dhe plotësimin e tyre me dokumentacionin specifik.

Gjetjet kryesore në sistemin e koncesioneve dhe ankandëve evidentohen në:

- Mos respektimin e kushteve të marrëveshjeve lidhur me garancitë financiare të marrëveshjeve.
- Mungesën e monitorimit të zbatimit të kontratave koncesionare që janë në fazën e ndërtimit ose kanë hyrë në fazën e shfrytëzimit;
- Mos monitorimin e veprimtarisë së sektorit të oponencës teknike;

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore evidentohen në:

- Mungesën e përshkrimeve të punës dhe mos vendosjes së treguesve të matshëm për të vlerësuar performancën.
- Mos plotësimin e vendeve vakante me persona që plotësojnë kërkesat për kualifikim dhe eksperiencë;
- Mos përcaktimin e rregullave të sakta dhe të qarta në rekrutimin e stafit;

Audituesit e brendshëm në ministritë e linjës kanë vlerësuar se sistemet e kontrollit të brendshëm në disa raste nuk funksionojnë efektivisht, si pasojë e mangësive në zbatimin e përshatshëm të rregullave dhe procedurave. Këto dobësi janë më evidente dhe më të shpeshta në strukturat e varësisë për shkak të ndryshimit të shpeshtë të organizimit të strukturave dhe stafit, ndarjen jo të qartë të detyrave, ka mbivendosje, raste të konfliktit të interesit dhe mos zbatim të procedurave ligjore, evidentimin e personave përgjegjës, të cilët nuk kanë menaxhuar me efektivitet dhe eficensë burimet njerëzore dhe financiare, parregullsi në dokumentimin dhe menaxhimin e aseteve publike.

✓ Gjetjet në Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore

NJAB në njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve të mëposhtme:

Sistemin e prokurimeve, blerjeve

- Planifikim jo i saktë i nevojave duke mos marrë parasysh gjendjen e magazinave në fund viti te cilat rezultojnë me gjendje në shumica të konsiderueshme.
- Fondit limit të llogaritur i mungon argumentimi dhe analiza e nevojave nga sektorët përkatës në momentin e përgatitjes së PBA.
- Shkelja e parimit të barazisë në tendera dhe shpallja e padrejtë fitues e operatorit nga Komisioni pasi rezultojnë me detyrime të pashlyera ndaj organeve shtetërore.

Sistemi i pagesave të pagave, sigurimeve.

- Mos rinovim i kontratave të punës me një afat të caktuar 3 mujor, pas mbarimit të periudhës së provës nuk janë nënshkruar kontrata të reja, tek të cilat duhet të cilësohet afati i ri kohor i marrëdhënies së punës të punonjësit.
- Punonjësit, të cilët janë transferuar në pozicione të tjera brenda institucionit nuk janë lidhur me kontrata të reja pune ku të evidentohet pozicioni i ri dhe afati kohor i këtij pozicioni
- Dhënë shtesë page për punonjës të administratës në kundërshtim me kriteret e përcaktuara për shtesa mbi paga..
- Përlllogaritje e gabuar e shtesës së vjetërsisë për pozicionin kategoria II, klasa IV, të vendosur gabim dhe jo në përputhje me aktet nënligjore.

- Në urdhërat e emërimit evidentohen se mungon specifikimi i kategorisë, grupit dhe vjetërsisë në punë që i takon punonjësit.

Sistemi i administrimit të pronave, pasurive

- Mungesë ose format i paplotë i regjistrimit të aktiveve të qëndrueshme si Pyje kullota plantacione, ndërtime dhe konstruksione, rrugë, mjete vepra ujore përveç vlerës fillestare të kontabilitetit nuk përmban kërkesat specifike të përcaktuara në udhëzimin përkatës.
- Nuk sigurohet plotësia e transaksionit. Në dokumentat fletë hyrje në magazinë mungonin procesverbalet e hartuara nga komisionet e marjes në dorëzim si dhe dokumentacioni tjetër shoqërues si Fletë analizë, certifikata, etj.,
- Informacion I paplotë dhe ko I qartë lidhur me inventarin e aktiveve të qëndrueshme, gjë që vështirëson verifikimin fizik të tyre dhe vlerësimin nëse ky inventar është kryer në mënyre korrekte për vetë hapësirën territoriale të Bashkive.
- Fletët e inventarit janë të panënshkruara nga komisioni por vetëm nga punonjësit me përgjegjësi materiale.
- Për zërin mjete transporti është kryer vetëm inventarizimi fizik për konstatimin dhe rivlerësimin e tyre dhe nuk është vazhduar me procedurat e tjera të kontrollit periodik.
- Evidentohen probleme me transferimin e aseteve, duke mos zbatuar aktet nënligjore në fuqi.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mos përcaktimin e objektivave strategjike;
- Mos përcaktimin e saktë të dhe risqeve që mund të çenojnë realizimin e objektivave;
- Mos miratimin e rregulloreve të brendshme;
- Mos hartimin dhe përditësimin e përshkrimeve të punës.

Gjetjet kryesore në sistemin e programimit dhe zbatimit të buxhetit evidentohen në:

- Mos planifikimin real dhe mos realizimin e shpenzimeve me efektivitet dhe efikasitet;
- Mos realizimin e buxhetit në raport me objektivat e realizuara;
- Mos hartimin dhe monitorimin e procedurave për përfituesit nga lehtësirat e taksave dhe tarifave vendore;

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të aktiveve evidentohen në:

- Mos hartimin dhe mos përditësimin e regjistrave të aktiveve (njësitë administrative- ish komuna);
- Mos administrimin e aktiveve për parandalimin e keqmenaxhimit të tyre;
- Mos plotësimin e dokumentacionit dhe ndjekjen e procedurave të inventarizimit dhe nxjerrjes jashtë përdorimit të ndërtesave.

Gjetjet kryesore në sistemin e blerjeve dhe prokurimeve evidentohen në:

- Mos hartimin sipas përcaktimeve ligjore të regjistrave të prokurimeve

Audituesit e brendshëm në njësitë e qeverisjes vendore në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar dobësi materiale të cilat duhet të adresohen në mënyrë të mënjhershme nga titullarët/kryetari bashkisë. Ka nevojë për përmirësime në

hartimin dhe përditësimin e rregulloreve, përcaktimin e saktë të detyrave dhe përgjegjësisë, identifikimin e risqeve, etj.

✓ **Gjetjet në Njësitë Shpenzuese me buxhet të madh**

NJAB në grupi i njësisë shpenzuese me buxhet të madh kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mos respektimin e rregullave për argumentimin dhe dokumentimin qartësisht të llogaritjes së fondit limit;
- Përcaktimin e fondeve në kundërshtim me procedurat e miratuara;
- Realizimin e procedurave të prokurimit në kundërshtim me ligjet dhe aktet nenligjore;
- Pagesën e kontratave/faturave tatimore pa u realizuar punimet, kryer shërbimi, apo në kundërshtim me kontratën e firmosur.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mos funksionimin e procesit të identifikimit, analizimit dhe menaxhimit të riskut;
- Mungesën e rregulloreve të brendshme, ndarjen konkrete të detyrave dhe përgjegjësisë.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar evidentohen në:

- Mungesën e kartelave të AQT sipas viteve të vënies në pune, vlerës fillestare, amortizimit të akumuluar dhe vlerës së mbetur;
- Mos vlerësimin e aseteve stok, për vënien në eficensë apo nxjerrjen jashtë përdorimit të tyre;
- Mos regjistrimin e pasurive të paluajtshme në zyrat vendore të regjistrimit të pasurive;
- Plotësimin e gabuar të pasqyrave financiare.

Gjetjet kryesore në sistemin e detyrimeve të prapambetura evidentohen në:

- Mos identifikimin e risqeve që pengojnë reduktimin, shlyerjen dhe parandalimin e detyrimeve të prapambetura;
- Mos kontabilizimin e plotë dhe të saktë të të gjitha detyrimeve që nga koha e krijimit të tyre.
- Mungesa e Planit të shlyerjes së detyrimeve të prapambetura dhe planifikimit të fondeve të dedikuara për pagesat .
- Mos respektim i qasjes FIFO në radhën e shlyerjes së detyrimeve

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore evidentohen në:

- Mospërputhjen e kërkesave të vendit të punës me aftësitë dhe eksperiencën e stafit;
- Lëvizjet e shpeshta të stafit dhe mos plotësimin në kohë të vendeve vakante;
- Mos zbatimin e procedurave lidhur me punësimin, lëvizjen dhe largimin e stafit.

Audituesit e brendshëm në grupin e institucioneve me buxhet të madh në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar përmirësime të sistemit krahasuar me auditimet e mëparshme por akoma evidentohen dobësi në disa hallka të sistemeve, në mënyrë më specifike në zbatimin e politikave dhe procedurave. Shkaqet e këtyre dobësive kanë ardhur nga faktorë të tillë si: qarkullim i shpeshtë i stafit, proceduar të cilat hasin vështirësi në zbatimin në praktikë, rregullat dhe normat e vendosura nuk përditësohen dhe si të tilla nuk i shërbejnë më objektivit për të cilin janë krijuar , menaxhimi i riskut bëhet më shumë si

detyrë në formë dhe nuk ka cilësi në përmbajtje dhe kjo sjell si pasojë mungesën e aftësisë së institucionit për të menaxhuar me sukses risqet që çënojnë arritjen e objektivave etj.

✓ **Gjetjet në Institucionet e Pavarura**

NJAB në institucionet e pavarura kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të burimeve njerëzore evidentohen në:

- Mos zbatimin e procedurave të punësimit nga BNJ;
- Mos plotësimin e vendeve vakante dhe rekrutimin e personelit të pa kualifikuar;
- Mos ndryshimin e përshkrimeve të punës për shkak të ndryshimeve strukturore.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mos kryerjen e përlllogaritjes së fondit limit dhe vlerës limit të kontratave publike konform kërkesave ligjore;
- Copëzimin e fondit limit për blerjen e të njëjtit mall apo shërbim, për të shmangur procedurat përkatëse të tenderimit;
- Mos përcaktimin e drejtë të specifikime teknike.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit publik evidentohen në:

- Mos krijimin e regjistrave kontabël të të gjitha aktiveve;
- Mbajtjen në kontabilitet të vlerave të objekteve, që nuk i përkasin njësisë publike;
- Mos kontabilizimin në llogarinë e debitoreve të vlerës së masës së zhdëmtimeve të rekomanduar nga auditimet e mëparshme.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mos hartimin e gjurmëve të auditimit dhe përshkrimit të proceseve të punës;
- Mos hartimin e përditësimin e regjistrave të riskut dhe planeve për aktivitetet e kontrollit për menaxhimin efektiv të risqeve;
- Mos përditësimin e rregulloreve pas ndryshimeve strukturore.

Gjetjet kryesore në sistemin e pagesave dhe shpërblimeve të punës evidentohen në:

- Mos interpretim i saktë i kuadrit ligjor për pagesat për punën jashtë kohës normale, në ditët e pushimit, festave zyrtare dhe për pagesat e vështirësive;
- Mos interpretim i saktë i kuadrit ligjor dhe mungesë dokumentacioni justifikues për shpenzimet për udhëtime e dieta.

Gjetjet kryesore në sistemin e menaxhimit të aktiveve evidentohen në:

- Mos krijimin e regjistrit të asetëve;
- Procesin e vlerësimit dhe nxjerrjes jashtë përdorimit të asetëve.

Audituesit e brendshëm në institucionet e pavarura në lidhje me vlerësimin e sistemit të kontrollit të brendshëm kanë evidentuar që janë eficientë por gjithmonë ka nevojë për përmirësime në hartimin dhe përditësimin e rregulloreve, përcaktimin e saktë të detyrave dhe përgjegjësisë, identifikimin e risqeve, etj.

✓ **Gjetjet në Shoqëritë Aksionere**

NJAB në shoqëritë aksionere kanë evidentuar gjetjet sipas sistemeve.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm evidentohen në:

- Mos hartim të regjistrit të riskut;
- Mos hartimin e strategjisë për menaxhimin e riskut;
- Mungesën e veprimtarive të kontrollit;
- Mos hartimit dhe miratimit të gjurmës së auditimit;
- Mos përditësimin e manualeve të proceseve të punës.

Gjetjet kryesore në sistemin e prokurimeve evidentohen në:

- Mos hartimin e regjistrit të parashikimeve të prokurimeve publike;
- Mos zbatimin e “Gjurmës së auditimit”;
- Mos llogaritjen e drejtë të vlerës së fondit limit.

Gjetjet kryesore në sistemin e kontabilitetit dhe raportimit publik evidentohen në:

- Mos mirëmenaxhimin e bazës materiale të dalë nga magazina;
- Mungesën e procedurave të lëvizjes së materialeve;
- Mos marrjes në ngarkim të bazës materialo-teknike nga personat përgjegjës.

Gjetjet kryesore në sistemin e pagesave dhe shpërblimeve të punës evidentohen në:

- Pagesat për punën e kryer jashtë kohës normale të punës;
- Mos dokumentimin sipas kërkesave ligjore të shpenzimeve për udhëtim e dieta;
- Përfitime të pa justifikuar të pagës së grupit duke mos e argumentuar me dokumente justifikuese.

NJAB vlerësojnë që sistemet e kontrollit të brendshëm në subjektet e audituara nuk janë efektive dhe nuk kanë të miratuara procedura për funksionimin e tyre (OSHEE, KESH, OST, Posta Shqiptare, Albpetrol dhe Albgaz). Dobësitë bëhen dhe më të dukshmen ë kushtet e ekzistencës së një kuadri legjislativ tepër kompleks ku ushtrojnë veprimtarinë këto shoqëri.

5.6 Rekomandimet e Auditimit të Brendshëm

Tregues kryesor i impaktit të punës audituese është ndryshimi pozitiv që auditimi i brendshëm sjell nëpërmjet rekomandimeve mbështetur në analiza dhe vlerësimeve të sistemeve të kontrollit të brendshëm, menaxhimit të riskut dhe qeverisjes së njësisve publike.

Ato përcaktojnë dhe i japin prioritet masave dhe veprimeve që duhet të ndërmerren nga subjekti i audituar për një funksionim më të mirë të këtyre sistemeve, ndreqjen e parregullsive, ruajtjen e aseteve dhe minimizimin e rasteve të mashtrimit duke ndikuar në mirë administrimin e aseteve dhe fondeve publike.

Kuadri ligjor në fuqi, njeh të drejtës, por njëkohësisht detyrimin e zbatimit të rekomandimeve të auditimit si përgjegjësi e titullarëve të subjekteve të audituara, por auditimi i brendshëm duhet të monitorojë dhe verifikojë në mënyrë të vazhdueshme zbatimin e rekomandimeve të dhëna dhe të pranuar, pasi vetëm në këtë mënyrë vlerësohet impakti dhe vlera e auditimit të brendshëm si promotor i ndryshimit pozitiv.

Përgjegjësia përfundimtare e zbatimit të rekomandimeve të auditimit i përket titullarit/vendimmarrësit të subjektit të audituar, po aq sa dhe auditimi i brendshëm ka përgjegjësinë për cilësinë e rekomandimeve të dhëna, të cilat duhet të adresojnë gjetjen e

konstatuar, që zbatimi i masave të rekomanduara do të jetë zgjidhja efektive dhe e nevojshme për përmirësimin e sistemeve .

Për këtë qëllim në Tetor 2020, Ministri i Financave dhe Ekonomisë miratoi “Udhëzimin për ndjekjen dhe zbatimin e rekomandimeve të auditimit të brendshëm“ i cili i shërben të gjitha NJAB-ve për të matur vlerën dhe impaktin e punës audituese për subjektet e audituara.

Udhëzuesi u sugjeron audituesve procedura dhe rregulla të unifikuara mbi mënyrën se si duhet të ndiqet niveli i pranimit dhe zbatimi i rekomandimeve, se si duhet të punohet për të matur deri në hallkën më të fundit rezultatet e auditimit dhe si duhet të raportohen këto rezultate.

Të dhënat që kërkohet të raportohen kanë si qëllim të japin një pamje më realiste dhe të qartë mbi nivelin e pranimit apo të mos pranimit të rekomandimeve të auditimit nga njesitë e audituara, dhe të hedhin dritë mbi shkaqet e reagimeve. Po kështu këto procedura janë një mjet shtesë për monitorimin e veprimtarisë së NJAB-së dhe krijojnë mundësi për analiza të cilësisë së rekomandimeve të auditimit.

Grafiku 8. Rekomandime të pranuar dhe zbatuara në vite

Për vitin 2021, niveli i pranimit të rekomandimeve mbetet i lartë, deri në masën 99.4%, nga 7887 rekomandime të dhëna janë pranuar 7845 dhe nuk janë pranuar 42 rekomandime.

Ndërkohë, niveli i zbatueshmërisë së rekomandimeve të pranuar ka pësuar një rënie krahasuar me vitin e mëparshëm. Njesitë e audituara kanë arritur të zbatojnë deri në 49.3% të rekomandimeve të dhëna nga auditimi , dhe pjesa tjetër janë

në proces, pra janë marrë masa

për realizimin e tyre.

DH/AB ka kërkuar që NJAB të analizojnë shkaqet e rënies së nivelit të zbatimit të rekomandimeve, si dhe të fokusohen në ndjekjen e rekomandimeve që janë në proces zbatimi.

Përveç shkakut të vështirësive të krijuara nga situata e pandemisë globale, zbatimi i rekomandimeve të auditimit varet dhe nga natyra e rekomandimeve që jepen. Kjo për faktin se zbatimi i disa prej masave të rekomanduara shtrihet në kohë që shkon përtej afateve kohore të raportimit.

Në funksion të ndjekjes deri në zbatimin e plotë të rekomandimeve, NJAB vazhdojnë të monitorojnë zbatueshmërinë e rekomandimeve deri në dy vjet pas lëshimit të raportit Final të Auditimit. Në këtë këndvështrim niveli i zbatimit të rekomandimeve i shtrirë në dy vjet (2020 -2021) vlerësohet të jetë 62% .

Tabela 12. Rekomandime sipas llojit për vitin 2021⁸

Nr.	Rekomandimet sipas llojit	Rekomandimet (në numër)
1	Rekomandime për përmirësim sistemesh	2111
2	Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor	426
3	Rekomandime të karakterit organizativ	3181
4	Rekomandime për arkëtime	560
5	Rekomandime të tjera	1289
TOTALI		7567

Rekomandimet për përmirësim të sistemeve kanë referuar sistemet kryesorë të menaxhimit, administrimit dhe funksionimit .

Pjesa më e madhe e rekomandimeve janë dhënë për përmirësim sistemesh dhe sistemet operacionale specifike të cdo subjekti. Kjo lidhet dhe me faktin se sipas fushave të auditimit, sistemet e tatim taksave dhe detyrimeve të tjera doganore zënë peshën specifike më të madhe, shifër kjo që vërehet dhe në peshën specifike që kanë gjetjet me efekt financiar negativ në këtë fushë.

Sistemi i prokurimeve publike, që është dhe përfituesi i pjesës më të madhe të buxhetit të shtetit, ka marrë vëmendjen e audituesve me rekomandime që kërkojnë përmirësime sin ë drejtim të zbatimit të procedurave por dhe në disenjimin e tyre.

Të dhënat mbi gjetjet dhe rekomandimet në një nivel më të detajuar lidhur me sistemet e menaxhimit financiar dhe kontrollit tregojnë se gjetjet dhe rekomandimet për sistemet specifike operacionale të institucioneve paraqesin risk të lartë. Ato zënë rreth 30% të fushave ku janë identifikuar gjetjet, ndërsa sistemet e tjera paraqiten si vijon :

Tabela 13. Rekomandimet sipas sistemeve dhe nënsistemeve për vitin 2021

Përshkrimi i Sistemit dhe nen sistemit/fushës	Pesha specifike e rekomandimeve
1. Sisteme të Qeverisjes dhe administrimit në fushat :	9.8 %
1.1 Planifikimi Strategjik , Objektivat Planet vjetore dhe operacionale	
1.2 Vendimarrja dhe mbikqyrja	
1.3 Menaxhimi i Riskut	
2. Planifikimi dhe buxhetimi në fushat :	4.3 %
2.1 Planifikimi Buxhetor	
2.2 Zbatimi buxhetit	
2.3 Monitorimi zbatimit Buxhetit Shtetit	
2.4 Rishikim Buxhetit	
3. Prokurimi Publik në fushat :	12.3 %
3.1 Planifikimi i prokurimeve	
3.2 Procesi tenderimit	
3.3 Kontraktimi	

⁸ Të dhëna të analizuar nga Raportet Vjetore të NJAB.

	3.4 Apelimi	
	3.5 Zbatimi	
	3.6. Dorëzimi mallrave dhe shërbimeve	
	3.7 Punime te tjera shtese	
4.	Menaxhimi Burimeve Njerëzore në fushat:	4.8 %
	4.1 Rekrutimi	
	4.2 Largimi/Lirimi	
	4.3 Etika	
	4.4 Trajnimi Profesional	
	4.5 Mungesa e stafit	
	4.6 Aftësitë profesionale	
5.	Pagat dhe shpërblimet në fushat :	2.9%
	5.1 Përlogaritja e pagave	
	5.2. Pagesat e taksave dhe kontributi sig shoqerore	
	5.3 Dietat dhe honorare	
	5.4 Efektiviteti kohes se punes	
6.	Raportimi Financiar dhe kontabiliteti ne fushat	11.7 %
	6.1 Kontrolle/rregullat /procedurat e angazhimit	
	6.2 Kontrollet e Thesarit	
	6.3 Pagesat	
	6.4 Mbikëqyrja afateve	
	6.5 Rakordimet	
	6.6 Regjistrimet ne kontabilitet	
	6.7 Saktësia Raportimit	
7.	Administrimi i aktiveve të qëndrueshme në fushat e :	7.1%
	7.1 Plotësia	
	7.2 Ekzistenca	
	7.3 Saktësia	
	7.4 Mbyllja	
	7.5 Inventarët	
	7.6. Amortizimi	
8.	Detyrimet e prapambetura në fushat e :	2.3 %
	8.1 Plotësia	
	8.2 Ekzistenca	
	8.3 Regjistrimi	
9.	Mbledhja e te ardhurave ne drejtim te :	23.4 %
	9.1 Plotësia e te ardhurave nga taksat	
	9.2 Saktësia e përlogaritjes se taksave	
	9.3 Debitorë te këqij	
	9.4 Mbyllje te pasakta	
10.	Te tjera	15.4 %
	TOTALI	100%

Gjatë analizës së rekomandimeve janë evidentuar mangësi në lidhje me cilësinë e rekomandimeve të dhëna (NJAB e pushtetit vendor), ku ndër më kryesoret mund të përmendim:

- ❶ Mungon analiza në rrënjë e cila i mundëson audituesit të adresojë rekomandimin tek shkaku dhe jo vetëm tek pasoja.
- ❷ Formulim jo i qartë i masave apo veprimeve që duhet të ndërmerren, të cilat shpesh kanë karakter përgjithësues dhe nuk i adresohen sistemit specifik që ka nevojë për përmirësim.
- ❸ Nuk respektohet ndërlidhja : Gjetje-konkluzion- rekomandim.
- ❹ Rekomandime që nuk ofrojnë qartësisht pronësinë / strukturën apo personin përgjegjës për zbatimin e rekomandimit.
- ❺ Përcaktimi i afatit të zbatimit të rekomandimeve nuk lidhet me natyrën e rekomandimit të dhënë. Rekomandimet për ndryshime të kuadrit ligjor kërkojnë kohë dhe implikimin e institucioneve të tjera , jashtë subjektit të audituar.

Nga analiza ka rezultuar se në njësitë e qeverisjes së përgjithshme ka përpjekje për zbatimin e plotë të rekomandimeve, por kjo ndikohet në një masë madhe nga faza e zbatimit të rekomandimeve. Nga 7845 rekomandime të pranuar rreth 49% janë zbatuar, 40% e tyre janë në proces zbatimi dhe vetëm 10% janë të pazbatuara. Këtij qëllimi do ti shërbejë dhe aplikimi i instruksioneve të dhëna në Udhëzimin për ndjekjen dhe zbatimin e rekomandimeve të auditimit të brendshëm.

✓ **Rekomandimet në Ministrinë e Linjës**

Rekomandimet e dhëna nga ministrinë e linjës vlerësohen në përgjithësi si të përshtatshme, të qarta dhe të zbatueshme. Rekomandimet kryesore janë fokusuar në përmirësim sistemesh dhe kuadri rregullator, si dhe të karakterit organizativ:

- ❶ Rekomandime të karakterit organizativ që lidhen me miratimin ose përmirësimin e rregulloreve të brendshme, miratimin e manualeve të proceseve të punës, rishikim i përshtatësive të punës për çdo punonjës, ndarjen e qartë të detyrave, miratim i rregullave të brendshme për delegimin e detyrave, etj.
- ❷ Specifikisht, në rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrit të aseteve, hartimin e regjistrit të risqeve, hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, rritjen e cilësisë së planifikimit dhe zbatimit të buxhetit të shtetit, ruajtja e aseteve, etj.
- ❸ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor lidhen me propozime për ndryshime të akteve ligjore dhe nënligjore, për miratim udhëzimesh etj. të lidhura me fushën e përgjegjësisë së çdo ministrie.

✓ **Rekomandimet e auditimit në Njësitë Shpenzuese me Buxhet të Madh**

Rekomandimet e lëna pranë subjekteve të audituara nga NJAB e grupit të institucioneve me buxhet të madh janë të sakta, realiste dhe të zbatueshme por disa prej rekomandimeve të lëna paraqesin referencën ligjore mbi të cilën ato janë mbështetur ose rekomandohet zbatimi i

legjislacionit të fushës, duke mos dhënë opinion e rekomandim konkret për sistemin e vlerësuar:

- ④ Rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrit të riskut, hartimin dhe miratimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, etj.
- ④ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor që lidhen me propozime për ndryshime ligjore, për përditësim të urdhrave, udhëzimeve dhe manualeve në fuqi, të lidhura këto me misionin dhe fushën e veprimtarisë së subjekteve të audituara.
- ④ Rekomandime të karakterit organizativ që lidhen me përmirësim e rregulloreve të brendshme, miratim i manualesh të proceseve të punës, miratim i procedurave për delegimin e detyrave.
- ④ Rekomandime sipas qëllimit dhe misionit të institucionit. Numri më i madh i rekomandimeve të propozuara nga NJAB pranë: QSUT, Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve, Drejtorisë së Përgjithshme të Doganave, Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, Spitali Universitar i Traumës, Autoriteti Kombëtar i Ushqimit, janë të lidhura me sistemet specifike sipas qëllimit dhe misionit të subjektit të audituar.

✓ **Rekomandimet në Institucionet e Pavarura**

Rekomandimet e lëna pranë subjekteve të audituara nga NJAB në institucionet e pavarura janë të sakta, specifike, bindëse në përmbajtje duke patur si qëllim përmirësimin e proceseve të punës, duke përcaktuar “nivele të prioritetit” dhe “afatin e zbatimit”. Por ndërmjet tyre veçojmë se disa prej rekomandimeve paraqesin referencën ligjore mbi të cilën ato janë mbështetur apo subjektit të audituar i është rekomanduar zbatimi i legjislacionit në fushën e audituar, duke mos dhënë opinion e rekomandim konkret për sistemin specifik të vlerësuar (Prokuroria e Përgjithshme dhe Autoriteti i Mbikëqyrjes Financiare):

- ④ Rekomandime për përmirësimin e sistemeve që lidhen me hartimin e regjistrit të aseteve, hartimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, rritjen e cilësisë së planifikimit dhe zbatimit të buxhetit të shtetit, ruajtja e aseteve, etj.
- ④ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit ligjor që lidhen me propozime për ndryshime ligjore, për përditësim të urdhrave, udhëzimeve dhe manualeve në fuqi, të lidhura këto me misionin dhe fushën e veprimtarisë së subjekteve të audituara.
- ④ Rekomandime të karakterit organizativ që lidhen me rishikim të rregulloreve të brendshme, përcaktimin e metodave dhe procedurave të unifikuara dhe dokumentacionit standard që duhet të hartohet nga çdo specialist, rishikim i hartës së proceseve të punës për çdo sektor, rishikim dhe azhornim i përshkrimeve të punës dhe ndarje e detyrave për çdo specialist.
- ④ Rekomandime sipas qëllimit dhe misionit të institucionit. Numri më i madh i rekomandimeve të propozuara nga NJAB pranë FSDKSH dhe Autoritetit të Mbikëqyrjes Financiare, janë të lidhura me sistemet/fushat specifike sipas qëllimit dhe misionit të subjektit të audituar.

✓ **Rekomandimet në Shoqëritë Aksionere**

Rekomandimet më të rëndësishme të njësive të auditimit të brendshëm në janë fokusuar në:

- ④ Rekomandime për përmirësimin e kuadrit rregullator të fushës, të cilat lidhen me propozime për ndryshime të akteve nënligjore, përditësim e ndryshim të udhëzimeve, manualeve dhe rregulloreve në fuqi.
- ④ Rekomandime për përmirësimin e sistemeve, që lidhen me hartimin e rregulloreve të brendshme sipas përshkrimeve të punës në përshtatje me ndryshimet strukturore të shoqërive, hartimin e gjurmëve të auditimit për proceset e punës, hartimin e një strategjie në funksion të minimizimit të riskut, delegimin e detyrave për koordinimin e riskut tek menaxherët në varësi direkte të administratorëve, etj.
- ④ Rekomandime të karakterit organizativ, në funksion të rritjes së efektivitetit të punës, të cilat lidhen me përcaktimin e metodave dhe procedurave të unifikuara sipas një dokumentacioni standard që duhet të zbatohet nga çdo punonjës në shërbim të shoqërive aksionere, etj.

5.7 Auditimet e detyrimeve të prapambetura të njësive publike

Institucionalizimi i Auditimi të detyrimeve të prapambetura prej 4 vitesh ka si qëllim dhe objektiv përfundimtar t'i japë siguri menaxhimit se kontrollet e brendshme dhe procedurat për detyrimet e prapambetura kanë funksionuar në mënyrë eficiente dhe në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi dhe të japë rekomandime të vlefshme për përmirësimin dhe fuqizimin e kontrolleve në parandalimin e krijimit të detyrimeve financiare të prapambetura për një miradministrim të fondeve publike.

Gjatë vitit 2021, 63 NJAB kishin parashikuar kryerjen e auditimit të detyrimeve të prapambetura.

Në total **kanë raportuar mbi auditimin e detyrimeve të prapambetura 63 njësi shpenzuese** ku janë identifikuar dhe raportuar gjetjet lidhur me vlerësimin e sistemit të MFK, vlerësimin, evidentimin, verifikimin, rakordimin dhe regjistrimin e të gjitha detyrimeve të prapambetura të konstatuara përfshinë sa vijon:

Ulja e nivelit të detyrimeve të prapambetura në disa njësi të qeverisjes qendrore, ministri apo institucione qendrore ka ardhur më së shumti si rezultat i pagesave në zërin Investime dhe mirëmbajtje, ndërkohë që mbetet problematikë situata e shlyerjes së vendimeve gjyqësore dhe rimbursimi i TVSH-së.

Në vlerësimin e sistemeve, auditimi i brendshëm ka identifikuar gjetje kryesisht në: në sistemin e Planifikimit dhe Buxhetit në drejtim të planifikimit, planit të veprimit për shlyerjen e detyrimeve të prapambetura dhe monitorimit të zbatimit të buxhetit sistemin e kontabilitetit dhe raportimit financiar, për plotësinë dhe regjistrimin e të dhënave mbi detyrimet e prapambetura, kontrollet e thesarit, pagesat si dhe në sistemin e prokurimeve lidhur me zbatimin e rregullave dhe procedurat e planifikimit, dorëzimit dhe respektimit të afateve për detyrimet kontraktuale.

Mbetet aktuale nevoja e trajnimit të stafit të MFK dhe më specifikisht stafi i kontabilitetit mbi standardet dhe kerkesat e sistemit kontabël lidhur me njohjen, klasifikimin dhe trajtimin e detyrimeve të prapambetura.

Për shkak të përmirësimeve ligjore në fushën e prokurimit publik gjetjet kanë qenë të moderuara por mbetet emergjente situata në vendosjen e kontrollove parandaluese si dhe sigurimin e efektivitetit të këtyre kontroleve. Kjo kategori gjetjesh përfshin por nuk kufizohet në:

- ❶ Në rastet e parashikimit të fondeve në buxhetin e alokuar , Njësia publike nuk ka respektuar plotësisht planin e shlyerjes së “Detyrimeve të prapambetura financiare”
- ❷ Njësia publike, ka patur fonde të papërdorura, përpara mbylljes së vitit buxhetore dhe këto fonde nuk janë përdorur për shlyerjen e një pjese të vendimeve gjyqësore të formës së prerë.
- ❸ Nuk ka rakordim periodik dhe çdo fund viti të vlerave të regjistruara në kontabilitet për saktësimin e vlerave të detyrimeve sipas vendimeve gjyqësore. Përmbartimi gjyqësor nuk ka përcjellë pranë titullarit të njësisë shpenzuese dhe degës së thesarit, njoftimin për ekzekutimin vullnetar dhe të detyruar të detyrimit.
- ❹ Mungon komunikimi ndërinstytucional i cili bën të pamundur përlogaritjen dhe regjistrimin e saktë të fondeve të nevojshme për pagesat e vendimeve gjyqësore, siç është rasti me Institucionin e Avokaturës së Shtetit.
- ❺ Disa institucione, nuk kanë identifikuar e më pas vlerësuar riskun e detyrimeve të prapambetura si pjesë e Strategjisë së Menaxhimit të Riskut; Regjistri i riskut nuk ka përfshirë identifikimin e risqeve që pengojnë reduktimin, shlyerjen dhe parandalimin e krijimit të detyrimeve të reja.
- ❻ Nuk ka një plan veprimi për uljen e stokut të detyrimeve të prapambetura dhe si pasojë nuk parashikohen fonde të mjaftueshme në PBA që të mundësojnë pagesat sipas një afati të caktuar.
- ❼ Raportet e ministrive të linjës janë jo të plota dhe raportet e konsoliduara të publikuara nga MFE kanë analizë të pamjaftueshme mbi natyrën e detyrimeve të prapambetura. Mekanizmi i penalizimit nuk e ka frenuar fenomenin, dhe dëshmon për nevojën e kontroleve shtesë dhe gjetjen e mekanizmave efektivë në drejtim të parandalimit të krijimit të detyrimeve të prapambetura.
- ❽ Mungesa e Gjurmës së auditimit mund të ndikojë në zbatimin e parimit FIFO në radhën e pagesave.
- ❾ Njohja dhe klasifikimi i detyrimeve nga vendimet gjyqësore dhe kohës së krijimit të tyre për këtë kategori nuk është kryer sipas Udhëzimit të Ministrisë së Financave dhe Ekonomisë për këtë qëllim. Detyrimet e krijuara nga vendimet e gjyqësorit nuk janë të pasqyruar në Deklaratat dhe Raportimet Financiare.
- ❿ Detyrimet për vendimet gjyqësore, kontabilizohen në momentin e pagesës dhe nuk janë regjistruar sipas vlerës së përcaktuar në vendim apo përlogaritjeve të kryera nga Drejtoria Juridike, bazuar në vendimet gjyqësore.
- ⓫ Mungon rakordimi ndërmjet Njësisë Shpenzuese dhe Degës së Thesarit që identifikon riskun se sistemet e kontrollit nuk japin siguri për besueshmërinë e informacionit financiar.
- ⓬ Njësia publike ka kryer likuidimin pjesor të faturave. Mos hartimi i një akt rakordimi midis palëve, ka ndikuar që regjistrimi në pasqyrat financiare të këtyre detyrimeve të jetë më i vogël ose më i madh nga gjendja reale e palikujduar.
- ⓭ Ka mospërputhje midis vlerës së mbetur të fatura të palikujduara dhe të regjistruara në kontabilitet.

- ⊕ Informacioni mbi klasifikimin ekonomik të faturave që duhen paguar shpesh ishte i paplotë ose mungonte, gjë që e bëri të vështirë analizimin e natyrës së tyre ekonomike

✓ **Rekomandime:**

Rekomandimet e dhëna dhe që kanë si qëllim forcimin e procedurave parandaluese për krijimin e detyrimeve të prapambetura përfshijë:

- ⊕ Titullari dhe Drejtorja e Financës në institucion të marrin masa të nevojshme që në programin buxhetor të vitit 2020 dhe pasardhëse, nëpërmjet Këshillave Bashkiakë të miratojnë buxhetet vjetore, për të programuar financimin e detyrimeve të palikujduara ndaj të tretëve, me qëllim uljen në minimum të borxhit financiar duke hartuar grafik për shlyerjen e detyrimeve të evidentuara dhe në përgjigje të situatës në kushte të një buxheti të kufizuar.
- ⊕ Saktësimi i shumave të detyrimeve që rrjedhin nga vendimet gjyqësore dhe regjistrimi i tyre në përputhje me rregullat e përcaktuara në Udhëzimin e MFE për këtë qëllim. Në programet buxhetore vjetore dhe me afat të mesëm, të parashikohen pagesa për detyrimet gjyqësore të cilët kanë marrë formë të prerë, duke i kontabilizuar këto si detyrime në momentin e konstatimit.
- ⊕ Në lidhje me largimet nga puna, të nxirren përgjegjësitë që lidhen me largimet e padrejta, zgjidhjet e njëanshme të kontratave të punës, si jo të argumentuara sipas Kodit të Punës, duke krijuar kështu debitorë pa arsye objektive.
- ⊕ Mbi bazën e *analizës së rrënjës*, dhe identifikimin e lidhjes shkak – pasojë, nëpunësi autorizues dhe nëpunësi zbatues të nxjerrin përgjegjësinë lidhur me furnitorët e papaguar, ku si rezultat i një menaxhimi financiar dhe ekonomik jo të mirë nuk kanë bërë të mundur të parandalojnë detyrimet e pritshme, duke lejuar pranimin e mallit në magazinë pa kryer procedurat e prokurimit.
- ⊕ Të identifikohen përgjegjësitë për të gjitha rastet e shkeljeve me qëllim të disiplinës financiare dhe të merren masa ndaj strukturave përkatëse.
- ⊕ Dega e Thesarit të luajë rol aktiv në zbatimin e rregullave dhe procedurave parandaluese për të minimizuar riskun e krijimit të detyrimeve të prapambetura
- ⊕ MFE, DH/MFKK dhe Drejtorja e Përgjithshme e Thesarit të analizojë dhe nxjerrë rregulla shtesë në udhëzimin ekzistues lidhur me ndjekjen dhe shlyerjen e detyrimeve të prapambetura.

5.8 Mbështetja për zhvillimin e Auditimit të Brendshëm

DH/AB, analizon dhe vlerëson në mënyrë të vazhdueshme performancën e veprimtarisë së auditimit të brendshëm në të gjithë sektorin publik për përputhje me standardet ndërkombëtare të pranuar.

Nëpërmjet komunikimit dhe bashkëpunimit të vazhdueshëm me NJAB-të e ministrive të linjës, institucioneve qendrore, institucioneve të pavarura dhe të pushtetit vendor, DH/AB ofron udhëheqjen metodologjike dhe mbështet zhvillimin profesional të audituesve të brendshëm, çka e siguron me anë të shkëmbimit të informacionit, konsolidimit të planeve strategjike dhe vjetore dhe raporteve vjetore të veprimtarisë së strukturave audituese në sektorin publik, hartimit dhe zhvillimit të politikave, manualeve, metodologjive dhe udhëzuesve si dhe programit të trajnimit dhe certifikimit profesional.

Figura 1. Shtyllat e veprimtarisë së DH/AB

Harmonizimi i tre elementëve: krijimi dhe mbajtja e përditësuar e kuadrit ligjor, metodologjik e profesional, trajnimi dhe zhvillimi profesional i kapaciteteve audituese dhe vlerësimi i cilësisë së veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm kanë synuar të krijojnë një ambient që të nxisë progresin dhe zhvillimin e sistemit të auditimit të brendshëm në linje me kërkesat e standardeve ndërkombëtare dhe praktikave të mira profesionale.

Krijimi dhe mbajtja të përditësuar e akteve ligjore e nënligjore që lidhen me auditimin e brendshëm, hartimi i metodologjive dhe udhëzuesve për auditimin duke reflektuar çdo ndryshim dhe përmirësim në nivel global të profesionit synojnë të krijojnë një ambient të përshtatshëm dhe të nxisin zhvillim dhe progres të vazhdueshëm në sistemin e auditimit të brendshëm. Hartimi dhe ofrimi i programeve të trajnimit dhe certifikimi i audituesve të brendshëm kanë si qëllim që të përcjellin tek audituesit njohuritë dhe dijet që ofron kuadri ligjor e metodologjik, për t'i aftësuar audituesit, për t'i pajisur me kompetencën e duhur profesionale në mënyrë që të kryejnë auditime cilësore e në pajtueshmëri të plotë me standardet. Monitorimi i veprimtarisë së njësive të auditimit të brendshëm shërben për të vlerësuar se deri në çmasë veprimtaria e auditimit të brendshëm kryhet në përputhje me kërkesat e standardeve, kuadrit ligjor dhe praktikave të mira profesionale.

Në këtë mënyrë të tre hallkat e sistemit janë të lidhura ngushtësisht me njëra tjetrën dhe ndikojnë në mënyrën se si funksionon i gjithë sistemi i auditimit të brendshëm në sektorin publik në tërësi: outputet e njërës hallkë janë inpute për hallkën tjetër dhe shërbejnë për të sjellë ndryshim dhe progres të nevojshëm për të çuar përpara sistemin. Veprimtaritë e realizuara nga DH/AB i kanë shërbyer përmbushjes së misionit dhe arritjes së objektivave që përcaktohen sa vijon:

- Monitorimi dhe vlerësimi i cilësisë së së auditimit të brendshëm, zbatimi metodologjisë së vlerësimit të jashtëm të cilësisë së veprimtarisë audituese;
- Harmonizimin, bashkërendimin dhe udhëheqjen metodologjike të të gjithë NJAB në sektorin publik duke siguruar dhe mbështetje efektive për zhvillimin e auditimit të brendshëm në sektorin publik;

- Zhvillimin e vazhdueshëm profesional nëpërmjet trajnimit të audituesve të brendshëm në detyrë; dhe
- Certifikimin e punonjësve të njëjësive të auditimit të brendshëm, bazuar në programin e miratuar.

5.9 Vlerësimi i jashtëm i cilësisë së veprimtarisë së auditimit të brendshëm

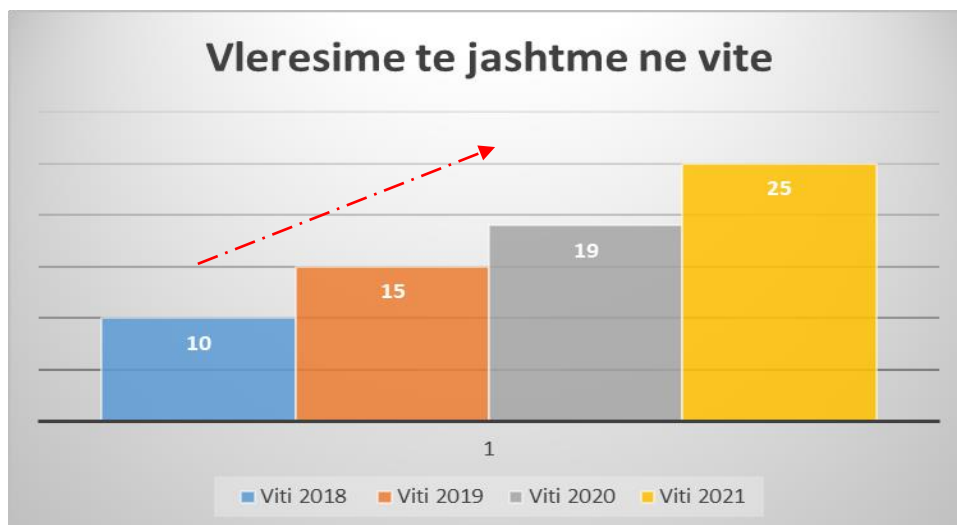
Vlerësimi i jashtëm i cilësisë së punës audituese është një nga elementet kyç të efektivitetit të monitorimit. Nëpërmjet angazhimeve të vlerësimit, DH/AB analizon dhe vlerëson se deri në çfarë niveli veprimtaria e auditimit të brendshëm në njësitë e qeverisjes së përgjithshme dhe njësitë publike janë në pajtueshmëri me kërkesat e standardeve, kuadrit ligjor për auditimin e brendshëm, standartet dhe procedurat e punës, Kodin e Etikës dhe efeciencën e kësaj veprimtarie.

Metodologjia e vlerësimit të jashtëm të cilësisë shërben si një mekanizëm nëpërmjet të cilit vlerësuesit e DH AB mbështetur në gjetjet e angazhimit japin Opinionit të Përgjithshëm të Pajtueshmërisë.

Vlerësimi i jashtëm i cilësisë ka një mision të dyanshëm: nga njëra anë shërben për të identifikuar dobësitë në krijimin dhe funksionimin e shërbimit të auditimit duke adresuar risqet që kërcënojnë arritjen e objektivave të auditimit dhe nga ana tjetër synon të ndihmojë NJAB, për të kryer veprimtarinë e tyre në përputhje të plotë me standartet e auditimit të pranuar.

Mbështetur në kërkesat e standardeve të auditimit të pranuar sipas së cilave çdo NJAB duhet të vlerësohet nga jashtë të paktën një herë në 5 vjet, numri i vlerësimeve të jashtme të cilësisë së NJAB-ve është rritur me 30% krahasuar me vitin 2020 dhe thuhet dyfishuar krahasuar me dy vite më parë. Deri tani janë realizuar vlerësuar 69 NJAB dhe planifikimi i pritshëm për vitin 2022 synon të arrijë në normën mesatare të nevojshme për përmbushjen e kërkesave të standardeve deri në 25 vlerësime të jashtme në një vit.

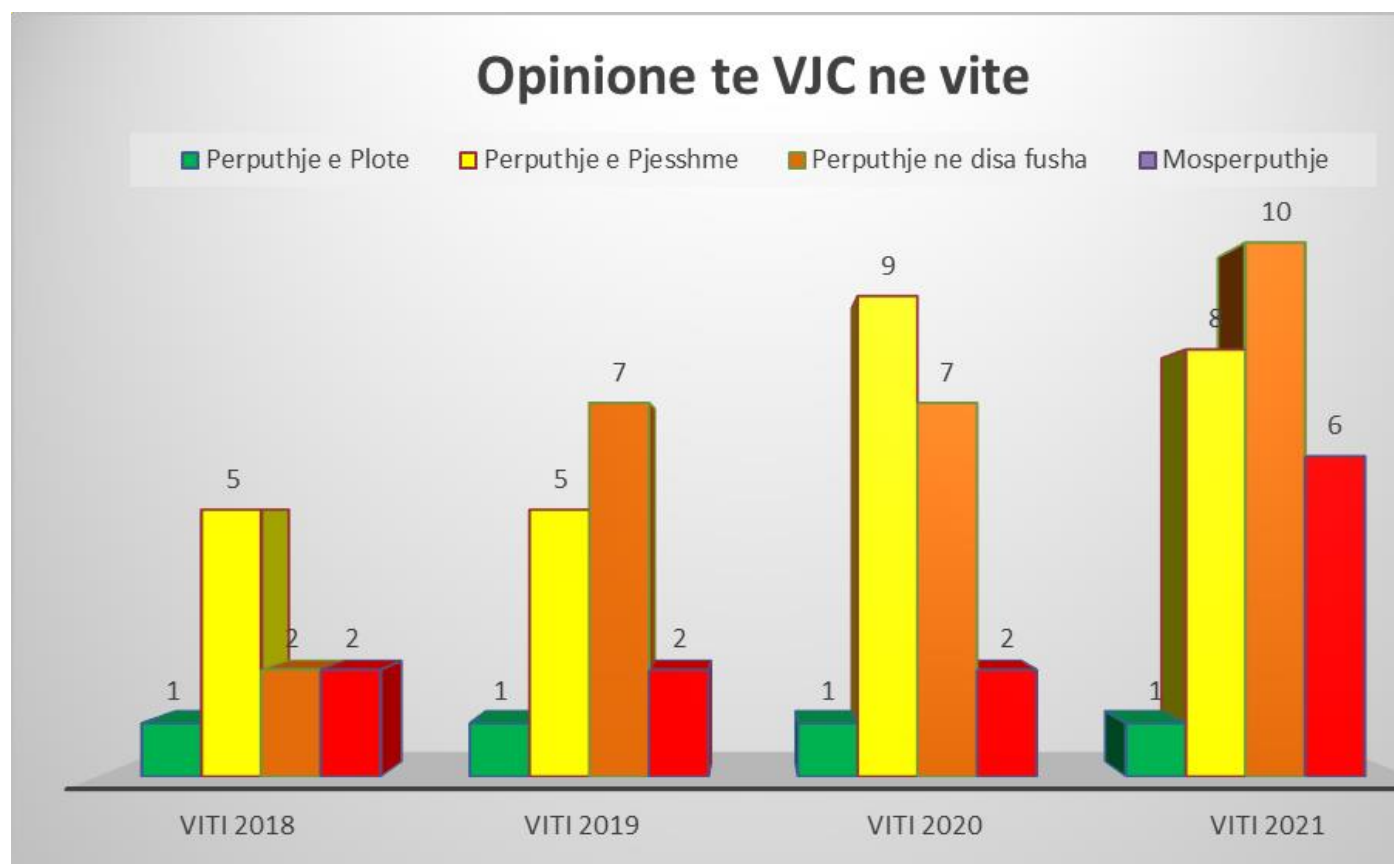
Grafiku 9. Vlerësime të jashtme të cilësisë 2018-2021

✓ **Opinionet e vlerësimit të jashtëm të cilësisë nga DH AB**

Për 69 njësitë e vlerësuara në periudhën 2018-2021, opinionet e vlerësimit paraqesin një pamjen si poshtë vijon:

Grafiku 10. Opinionet e VJC në vite

Plotësisht në mospërputhje me kërkesat e standardeve . Këto vlerësime i përkasin strukturave audituese në nivele të qeverisjes vendore dhe agjencive shtetërore të nivelit të dytë.

Për vitin 2021, DH/AB vlerësoi në total 25 njësi të auditimit të brendshëm (3 Institucione Qendrore, 2 Universitete, 3 Institucione të Pavarura, 10 Bashki, 2 Spitale Rajonale dhe 5 Shoqëri Aksionere), vlerësimi përfundimtar rezultoi me dhënien e opinionëve si më poshtë vijon:

Nr.	INSTITUCIONI	VLERËSIMI	PËRPUTHSHMËRIA ME STANDARDET
1	Autoriteti Kombëtar i Ushqimit		Përputhje e pjeshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
2	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.

3	ALBCONTROL sha		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
4	Agjensia Shtetërore e Kadastrës		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
5	Universiteti Politeknik i Tiranës		Mospërputhje e plotë me standardet
6	Universiteti i Mjekësisë		Mospërputhje e plotë me standardet
7	Kuvendi i Shqipërisë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
8	Këshilli i Lartë Gjyqësor		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
9	Radio Televizioni Shqiptar		Mospërputhje e plotë me standardet
10	Spitali Rajonal Gjirokastrë		Mospërputhje e plotë me standardet
11	Qendra Spitalore Berat		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
12	Operatori i Sistemit të Transmetimit sha		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
13	Posta Shqiptare sha		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
14	Ujësjetës Kanalizime Shkodër sha		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
15	Ujësjetës Kanalizime Vlorë sha		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
16	Bashkia Lezhë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
17	Bashkia Shkodër		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në

			fusha të caktuara.
18	Bashkia Kolonjë		Përputhje në disa fusha me standardet, por kërkohen përmirësime të domosdoshme në fushat ku janë adresuar rekomandimet.
19	Bashkia Kavajë		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
20	Bashkia Dibër		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
21	Bashkia Librazhd		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
22	Bashkia Patos		Përputhje e pjesshme me standardet, por përmirësimi është i nevojshëm në fusha të caktuara.
23	Bashkia Dropull		Përputhje e plotë me standardet.
24	Bashkia Roskovec		Mospërputhje e plotë me standardet.
25	Bashkia Kucove		Mospërputhje e plotë me standardet.

GJETJET KRYESORE TË VLERËSIMEVE

Ndër gjetjet më të rëndësishme në këto procese vlerësimi për 25 njësitë e mësipërme u evidentuan:

- ❶ Burimet në dispozicion të strukturës audituese nuk janë të plota në numër dhe disa raste ka mungesë të përvojës së punës në auditim. Kjo mbart riskun e pamjaftueshmërisë së burimeve për arritjen e objektivave në sasi por mund të çënojë dhe cilësinë e auditimeve.
- ❷ Roli dhe vlera e auditimit të brendshëm nuk njihet mjaftueshëm nga titullari dhe/apo vendimmarrësi , dhe për pasojë ekziston risku që auditimi i brendshëm nuk ka mbështetjen e mjaftueshme që duhet ti jepet për përmbushjen e misionit të tij.
- ❸ Njësia e auditimit të brendshëm nuk është krijuar sipas kërkesave të Ligjit për auditimin e brendshëm (ka më pak se 3 auditues staf) , dhe vetë Drejtuesi apo audituesit nuk plotësojnë kriteret e punësimit referuar eksperiencës në auditim dhe kërkesës për certifikim.
- ❹ Karta e Auditimit duhet të përditësohet, duke qenë së është një dokument kryesor që përcakton statusin dhe përgjegjshmërinë e auditimit të brendshëm dhe siguron pavarësinë *de juro* të auditimit të brendshëm.

- ❶ Përshkrim jo i qartë dhe i mjaftueshëm mbi të drejtat dhe përgjegjësitë e audituesve në Rregulloren e Brendshme si pjesë integrale e njësisë publike.
- ❷ Mos respektimi i plotësisë së informacionit që duhet të përmbajë Programi i Angazhim Auditimit , duke mos përfshirë të gjitha sistemet e nevojshme për t'u vlerësuar nga ana e audituesve të brendshëm.
- ❸ Mangësi në hartimin e pyetësorëve të vlerësimit të kontrollit të brendshëm dhe teste të pamjaftueshme për sistemet/fushat e përzgjedhura.
- ❹ Raportimi i rezultateve të auditimit nuk respekton parimet e raportimit në formë dhe disa herë në përmbajtja . Raportet e auditimit janë të gjata dhe jo të qarta dhe konçize, për të adresuar rekomandime me mesazh të plotë për titullarët e subjekteve të audituara.
- ❺ Nuk respektohet lidhja organike gjetje, konkluzion e rekomandim, nuk trajtohen observacionet e subjektit, nuk ka opinion për funksionimin e KB.
- ❻ Mungon Plani i Veprimit të dakortësuar me njësinë e audituar për zbatimin e rekomandimeve të auditimit
- ❼ Programet për sigurimin e brendshme të cilësisë dhe përmirësimin në disa raste mungojnë ose indikatorët e performancës nuk janë të përcaktuar me mangësi.
- ❽ Nuk është vendosur një sistem efektiv për monitorimin e zbatimit të rekomandimeve të auditimit , duke mos arritur deri në impaktin përfundimtar të auditimit.

REKOMANDIMET KRYESORE TË VLERËSIMEVE

Bazuar në gjetjet konstatuara dhe në konkluzionet e arritura, grupet e vlerësimit kanë dhënë rekomandime lidhur me masat që duhet të merren nga këto njësi për përmirësimin e veprimtarisë së auditimit në të ardhmen. Rekomandimet kryesore ku është kërkuar marrja e masave për përmirësim nga njësitë e auditimit dhe titullarët e njësisë publike përfshijnë:

- ❶ Përditësimi i Dokumenteve bazë të auditimit, Karta e Auditimit e të tjera të nevojshme sipas kërkesave të Manualit të Auditimit të Brendshëm dhe të sigurohet aplikimi i tyre në praktikën e punës audituese.
- ❷ Qartësimi i rolit, funksionit, detyrave dhe përgjegjësi të auditimit të brendshëm në Rregulloren e Brendshme të njësisë publike si dhe përcaktimi i qartë i linjave të komunikimit duke respektuar Kodin e Etikës për shmangien e konfliktit të interesit .
- ❸ Programi i angazhimeve të auditimit të kryhet mbi bazën e një analize reale të vlerësimit të riskut dhe të adresojë të gjitha sistemet dhe fushat sipas prioritarizimit të riskut që këto sisteme paraqesin.
- ❹ Në hartimin e Planit Strategjik e Vjetor të veprimtarisë së auditimit të brendshëm Drejtuesi i NJAB, të zbatojë më përpikmëri dhe në fakt të gjitha procedurat dhe të repektojë kërkesat e MAB –së për këtë qëllim, po ashtu dhe vërejtjet e adresuara nga

DH AB mbi planifikimet emëparshme. Në çdo rast të ndryshimeve të planit të auditimit të brendshëm, pas arsytimit dhe argumentimit me shkrim të ndryshimeve të bëra dhe marrjes së miratimit të tyre nga titullari i institucionit, të përcjellë këtë plan të rishikuar pranë strukturës përgjegjëse për harmonizimin e auditimit të brendshëm.

- Hartimi dhe miratimi i Plan veprimit për zbatimin e rekomandimeve të auditimit është detyrë dhe përgjegjësi e menaxhimit të lartë të subjektit të audituar dhe jo nga grupi i auditimit.
- Çdo NJAB duhet të hartojë, miratojë dhe të mbajë të përditësuar Programin e Sigurimit të Brendshëm të cilësisë, i cili zbatohet për çdo angazhim auditimi mbi bazën e indikatorëve të matjes së cilësisë së performancës.
- NJAB të dokumentojë procesin e monitorimit të zbatimit të rekomandimeve, si dhe komunikimin me subjektin e audituar, lidhur me marrjen e informacionit mbi progresin që është bërë për zbatimin e rekomandimeve, duke e përfshirë këtë monitorim dhe në raportin vjetor të veprimtarisë së tij.

5.10 Zhvillimi Aftësive Profesionale të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik

Objektivi Strategjik i DH/AB për zhvillimin profesional të audituesve të brendshëm publik është sigurimi i kapaciteteve audituese me aftësi dhe njohuri të që kërkon profesioni i auditimit të brendshëm i pavarur.

Në funksion të këtij objekti, krijimi dhe menaxhimi i vazhdueshëm i sistemit të trajnimit dhe certifikimit për të siguruar përfshirjen e personelit të ri të auditimit të brendshëm dhe edukimin e vazhdueshëm profesional për audituesit tashmë të certifikuar ka qenë dhe mbetet në fokus të Programit të Zhvillimit Profesional të audituesve të brendshëm për vitin 2021.

Standardet e Auditimit të Brendshëm kërkojnë që: *“...Audituesit e brendshëm duhet të zotërojnë njohuri, aftësi dhe zotësi të tjera të nevojshme, për të përmbushur përgjegjësitë individuale. Aktiviteti i auditimit të brendshëm bashkërisht duhet të zotërojë ose të fitojë njohuritë, aftësitë dhe zotësitë e nevojshme për të përmbushur përgjegjësitë përkatëse...”*. Aftësimi i audituesve të brendshëm kërkon *përqendrimin e njohurive dhe dijeve mbi çfarë ndodh në mjedisin aktual, vlerësimin e tendencave, prirjet dhe çështjet e reja të mundshme, pasi vetëm në këtë mënyrë do të mundësohet për ta dhënia e këshillave dhe rekomandimeve të auditimit të përshtatshme dhe që shtojnë vlerë për subjektin që auditohet.*

Për këtë qëllim, standardet e auditimit nxisin dhe inkurajojnë iniciativat e zhvillimit profesional të audituesve të brendshëm, të cilët duhet të tregojnë aftësitë e tyre, të zotërojnë njohuri e dije të profesionit, duke ndjekur trajnime profesionale dhe të zotërojnë certifikata e kualifikimet e duhura profesionale.

DH/AB dhe çdo drejtues i auditimit të brendshëm në sektorin publik duhet të sigurojnë që stafi auditues të marrë asistencë, këshilla, udhëzime dhe njohuri dhe zotësi të nevojshme për të realizuar misionin e auditimit me sukses.

Për këtë qëllim Programi i Zhvillimit Profesional të Audituesve hartohet duke konsideruar çështje thelbësore të formimit profesional të audituesit të brendshëm të tilla si:

- Nevojat dhe pritshmëritë e titullarë, duke përfshirë natyrën, kohën dhe komunikimin e rezultateve të angazhimit;
- Kompleksitetin përkatës dhe shtrirjen e nevojshme të punës për të përmbushur objektivat e angazhimit; dhe
- Koston e angazhimit të konsulencës përkundrejt përfitimeve të mundshme.

✓ **Programi Trajnimit të Vijueshëm Profesional**

Trajnimi i vijueshëm profesional i audituesve të brendshëm në sektorin publik ka si qëllim që nëpërmjet përditësimit të njohurive, përshtatjes së aftësive të audituesve me standardet ndërkombëtare dhe praktikat më të përparuara të punës të sigurojnë ofrimin e një shërbimi auditimi sa më cilësor, si dhe adresimin e përmirësimeve të nevojshme me anë të komunikimit të rezultateve për çdo angazhim auditimi të kryer në njësinë publike ku ata zhvillojnë këtë veprimtari.

Standardet kërkojnë që audituesit të tregojnë kujdes profesional, të tregojnë se kanë aftësitë e duhura, janë kompetentë dhe të tregojnë maturi dhe objektivitet në ushtrimin e gjykimit të tyre profesional.

Audituesit e brendshëm duhet të ushtrojnë kujdesin e duhur profesional duke marrë në konsideratë:

- Shtrirjen e punës së nevojshme për të arritur objektivat e angazhimit;
- Kompleksitetin, materialitetin dhe rëndësinë relative të çështjeve për të cilat përdoren procedurat e siguridhënies.
- Mjaftueshmërinë dhe efektivitetin e proceseve të qeverisjes, administrimit të rrezikut dhe proceseve të kontrollit;
- Probabilitetin e gabimeve të konsiderueshme, mashtrimit apo të papajtueshmërisë; dhe
- Koston e siguridhënies në raport me përfitimet e mundshme.

Standardet gjithashtu udhëzojnë që audituesit e brendshëm duhet të marrin parasysh përdorimin e auditimit të mbështetur në teknologji dhe në teknika të tjera të analizimit të të dhënave, të jenë vigjilentë ndaj rreziqeve të konsiderueshme që mund të ndikojnë objektivat, operacionet ose burimet. Megjithatë, vetëm procedurat e siguridhënies, edhe kur kryhen me kujdesin e duhur profesional, nuk garantojnë se do të identifikohen të gjitha rreziqet e konsiderueshme.

Kërkesat e Standarteve janë pikënisja dhe baza mbi të cilën është hartuar dhe zhvilluar Programi i Formimit Profesional të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik.

Edhe pse zhvillimit profesional i auditimit të brendshëm ka një histori zhvillimi disavjeçare, trajnimi i vijueshëm profesional gjatë viteve të fundit paraqet një mënyrë të përmirësuar të të punuarit dhe evoluimit të profesionit më strategjike, elastike, si pjesë integrale e zhvillimit të përgjithshëm strategjik si dhe më të aftë për t'iu përgjigjur pritshmërive ndaj auditimit të brendshëm publik.

Ruajtja e kompetencës profesionale, kur audituesve iu duhet të përballen me sfida të mëdha, nxjerr si kërkesë të domosdoshme që vetë audituesit të krijojnë dhe mbajnë një qasje të *“krijimit të kulturës së të mësuarit”*.

Trajnimi dhe zhvillimi i audituesve duhet të sigurojnë një bazë të njohurive, aftësive dhe vlerave profesionale, e cila u mundëson atyre të zhvillohen në vijimësi dhe t'iu përshtaten ndryshimeve gjatë gjithë jetës së tyre profesionale.

Objektivat e Programit të Zhvillimit Profesional për vitin 2021

Programi i Trajnimit të Vijueshëm Profesional të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik për vitin 2021 është përgatitur duke u mbështetur në një Analizë të Nevojave për Trajnim si dhe i orientuar drejt rezultatit për të siguruar qëndrueshmërinë dhe zhvillimin e kapaciteteve profesionale të auditimit të brendshëm.

Programi i zhvillimit profesional ka synuar të ndërtojë kapacitetet e nevojshme audituese për të qenë aktorë efektivë dhe që t'i përgjigjen me sukses sfidave aktuale dhe të reja. Në programin e trajnimit të vijueshëm profesional 2021 informacioni i përcjellë ofroi njohuri të thelluara mbi:

- ⊙ auditimin e hartimit, zbatimit dhe monitorimit të buxhetit afatmesëm;
- ⊙ kontabilitetin publik si një element i rëndësishëm për kontrollin e brendshëm në njësitë publike;
- ⊙ sigurimin e cilësisë së veprimtarisë audituese dhe programin e përmirësimit;
- ⊙ identifikimin e faktorëve të riskut, vlerësimin e tyre dhe masat për përmirësimin e administrimit të risqeve dhe proceseve të kontrollit;
- ⊙ procedurat e prokurimit të fondeve publike sipas kufijve monetar të përcaktuar etj.

Trajnimi i Vijueshëm Profesional të Audituesve të Brendshëm në Sektorin Publik për vitin 2021, ofroi 11 tema trajnimi të zhvilluara në 40 orë në platformën online dhe u dha mundësinë 342 audituesve të brendshëm të certifikuar të marrin njohuri të thelluara dhe të përditësuara me qëllim aftësimin dhe rritjen e kapaciteteve audituese.

Sipas të dhënave të paraqitura në Regjistrin e Trajnimeve në këtë proces u trajnuan gjithsej 342 auditues të brendshëm në total.

Nga krahasimi i të dhënave për numrin e planifikuar dhe faktik të audituesve pjesëmarrës në trajnim, rezulton një diferencë e cila përfaqëson auditues të brendshëm të cilët kanë ndërprerë marrëdhëniet e punësimit me Njësinë e Auditimit të Brendshëm për shkaqe të ndryshme (dalë në pension, transferuar në një pozicion të ri pune etj.), si dhe auditues që kanë patur arsye shëndetësore apo nuk kanë patur akses në platformën ku prezantoheshin temat e trajnimit.

Kufizimet në realizimin Programit të Trajnimit të Vijueshëm Profesional për vitin 2021

Ndikimi i pandemisë globale përgjatë vitit 2021, përballi aktivitetin e DH/AB me sfida të reja të cilat ndikuan jo vetëm në mënyrën e organizimit të punës por dhe në qasjen dhe stilin e të punuarit e të vepruarit.

Për këtë qëllim DH/AB rishikoi Planin e Aktiviteteve për vitin 2021, duke përshtatur realizimin e veprimtarive në kuadër të detyrave vjetore me kushtet e punës online. Për t'hapur rrugë ndryshimeve në zbatim, DH/AB propozoi ndryshimet e nevojshme në kuadrin rregullator të organizimit të trajnimeve, si në aspektin e trajnimit të vijueshëm ashtu dhe për certifikimin e audituesve të brendshëm. Këto ndryshime i reflektuar në aktet përkatëse të

miratuara nga Komisioni i Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm dhe ministri përgjegjës për financat.

Ndryshimet kërkuar si domosdoshmëri ndryshimin e kohës së organizimit të trajnimeve po ashtu dhe kohëzgjatjen e tyre. Sidoqoftë dhe gjatë kryerjes së trajnimeve DH/AB u përball me vështirësi të konsiderueshme të cilat konsistuan në :

- ⊙ Kushte teknike jo të përshtatshme për shkak të infrastrukturës jo të dedikuara për trajnime të cilën ishim të kushtëzuar të përdorim.
- ⊙ Situata shëndetësore e audituesve , numri i lartë i të infektuarve për shkak të pandemisë pati ndikim të konsiderueshëm dhe në nivelin e pjesëmarrjes. Por njëkohësisht dhe nga infrastruktura jo e plotë e audituesve të angazhuar për të marrë pjesë.

Procesi i Certifikimit të audituesve të Brendshëm për sezonin 2020-2021

Puna e DH/AB synon gjithashtu krijimin e një sistemi për audituesit e brendshëm për të marrë pjesë në trajnimin përgatitor dhe më pas në testime për të marrë provime për certifikim. Kjo kërkon trajnim adekuat për auditorët e brendshëm dhe programin e certifikimit (kombëtar).

Pas vlerësimit nga ana e Komisionit të Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm, 61 auditues të brendshëm në NJAB e sektorit publik u vlerësuan të plotësonin kriteret për ndjekjen e certifikimit. Ky proces zhvillohet tashme prej vitit 2016 nën një kuadër të ri dhe modern të kurrikulave të kategorizuara në 6 Module , sipas një programi dhe rregullorë të procedurave që janë hartuar me mbështetjen e SIGMA-s.

Aktualisht procesi i ndjekjes së trajnimeve vijon të kryhet i ndarë në dy grupe pjesëmarrësish dhe në një frekuencë prej tre orë trajnimi në javë. Trajnimi vijon në platformën online. Deri tani janë realizuar testimet për dy Modulet e para dhe vijojnë trajnimet për pjesën e mbetur të Moduleve.

Zhvillimi i vijueshëm profesional për vitin 2021.

Programi i zhvillimit profesional për vitin 2021 është fokusuar në dy drejtimet kryesore :

- ⊙ Vazhdimi i qëndrueshëm i procesit të certifikimit të audituesve të brendshëm, i cili ka filluar në Dhjetor 2020 deri në mbylljen e plotë të ciklit të trajnimit dhe testimit përfundimtar , sipas kalendarit të miratuar për këtë qëllim.
- ⊙ Organizimi i trajnimeve në kuadrin e Trajnimit të Vijueshëm Profesional, duke ofruar mundësi që cdo auditues të angazhohet në ndjekjen e trajnimeve deri në plotësimin e nevojshme të 80 orëve trajnim në dy vjet. Kjo duke konsideruar vështirësitë më të cilat u përball komuniteti audituesve të brendshëm gjatë këtyre viteve.

Objektivat dhe veprimtaritë e trajnimit, seminarët dhe ëorkshopet janë përfshirë në Programin e Trajnimit të Vijueshëm profesional për vitin 2021, miratuar me Urdhër të Ministrit të Financave. Monitorimi i implementimit të Programit të Trajnimit të Vijueshëm Profesional konsiderohet shumë i rëndësishëm për procesin e zhvillimit profesional të audituesve të brendshëm, pasi ofron informacion të vlefshëm dhe në kohë për t'u siguruar se veprimtaritë po kryhen sikurse ishin parashikuar në këtë Program dhe ndihmon që veprimet korrigjuese të ndërmerren në kohë dhe po ecet në drejtim të plotësimit të objektivave.

DH/AB monitoron në mënyrë të vazhdueshme implementimin e Programit të miratuar. Ajo raporton në mënyrë periodike dhe sa herë që është e nevojshme dhe kërkohet tek Ministri i Financave dhe Ekonomisë, Komisioni i Kualifikimit të Audituesve të Brendshëm si dhe strukturat e tjera drejtuese në sektorin publik sipas kërkesave të përcaktuara në kuadrin ligjor dhe mbështetës përkatësisht.

Cikli i trajnimit synon të sigurojë, të ofrojë trajnime të përshtatshme, në kohë dhe me cilësi të lartë nga ekspertë të fushës së auditimit. Ai përfshin një model të qëndrueshëm për të kuptuar dhe vlerësuar nevojat për trajnim dhe për të hartuar dhe ofruar mbi këtë bazë, trajnime që përfshijnë metoda të përparuara, praktike dhe të përshtatshme për audituesit e brendshëm.

Organizimi dhe formatimi i trajnimeve janë konceptuar që t'i japin mundësinë çdo audituesi të brendshëm të marrë pjesë në jo më pak se **40 orë trajnimi gjatë vitit**.

Synimi për të siguruar cilësi të lartë në trajnim ka shtuar përpjekjet për të përfshirë trajnues/lektorë me profil të lartë profesional dhe integritet në fushën akademike dhe profesionale.

Pyetësi i Vetëvlerësimit të NJAB

NJAB-të për vitin 2021, kanë plotësuar Pyetësin e vetëvlerësimit të NJAB, bazuar në Metodologjinë për monitorimin e performancës së njërive publike, e ndryshuar. Nga 135 NJAB të cilat kanë raportuar, këtë pyetësor e kanë plotësuar 123 NJAB. Nga 135 NJAB që kanë detyrimin për të raportuar veprimtarinë e tyre pranë DH/AB:

- 2 njësi publike megjithëse e kanë të miratuar strukturën e NJAB nuk e kanë të plotësuar me stafin auditues (Autoriteti Kombëtar i Veterinarisë dhe Mbrojtjes së Bimëve dhe Agjencia Kombëtare e Mbrojtjes Civile) dhe për këtë arsye nuk kanë dërguar raport për vitin 2021.
- 5 njësi publike nuk kanë dërguar raportin e veprimtarisë së auditimit të brendshëm për vitin 2021 (Autoriteti Mbikqyrjes Financiare, Universiteti i Mjekësisë, Spitali Rajonal Korçë, Spitali Rajonal Elbasan dhe Spitali Rajonal Gjirokastër).
- Krahas këtyre rasteve ka institucione të cilat në Raportin Vjetor të Veprimtarisë u mungon Pyetësi i vetëvlerësimit, ku përfshihen: Bashkia Çërrik dhe Bashkia Dibër ndërsa Bashkia Fushër Arrëz ka paraqitur një pyetësor të pa përditësuar.
- Në këtë kuadër janë evidentuar dhe njësi auditimi pa veprimtari: Spitali Lushnjë dhe Bashkia Divjakë (evidentuar zyrtarisht).

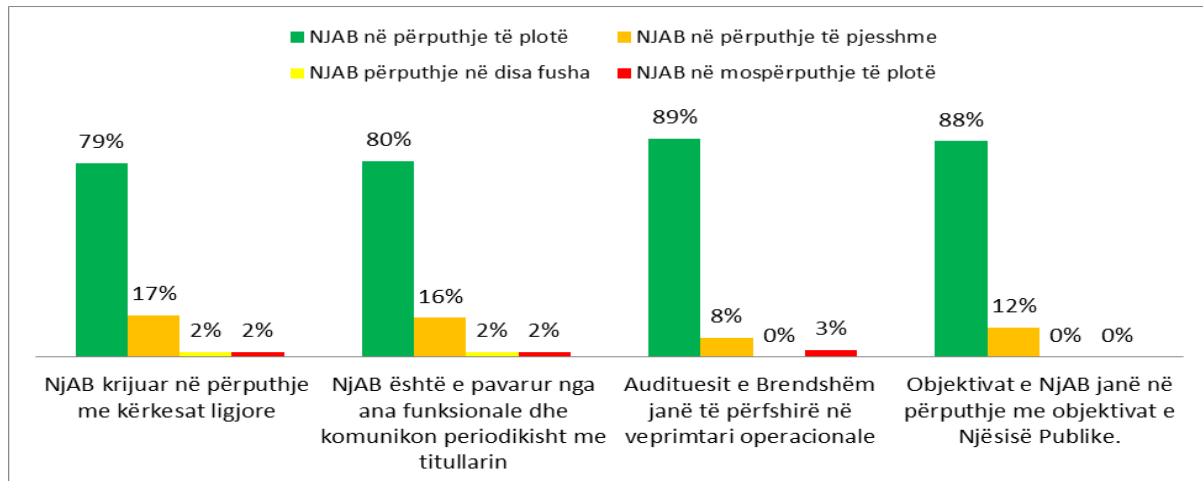
Pyetësi i vetëvlerësimit përban pyetje për të gjitha fazat e veprimtarisë së auditimit të brendshëm dhe kjo analizë është fokusuar në katër grupime pyetjesh, përkatësisht mbi:

5.11 Funkcionimin e NJAB sipas akteve ligjore.

NJAB e krijuara në sektorin publik duhet të funksionojnë në përputhje me bazën ligjore dhe nënligjore në fuqi dhe duhet të përbëhen minimalisht nga tre auditues. Kriteret e përcaktuara nuk janë të plotësuar nga një pjesë e konsiderueshme e njërive publike dhe kjo sjell si pasojë performancë të njërive të auditimit jo në kërkesat e standardeve ndërkombëtare. Nga analiza e të dhënave vetëm 79% e NJAB janë ngritur dhe funksionojnë në përputhje me aktet ligjore dhe nënligjore, pra e përmbushin këtë kriter.

Një nga parimet e auditimit të brendshëm është pavarësia. Një veprimtari audituese e pavaruar funksionalisht jep gjykime dhe vlerësime të pa ndikuara për risqet dhe sistemet e kontrollit të brendshëm. Në të njëjtën kohë të gjitha NJAB duhet të kenë komunikim të rregullt me titullarin e njësisë publike. Nga analiza e të dhënave rezultojnë se vetëm 80% e NJAB e plotësojnë këtë kriter.

Grafiku 11. Përputhshmëria e NJAB me kërkesat e akteve ligjore

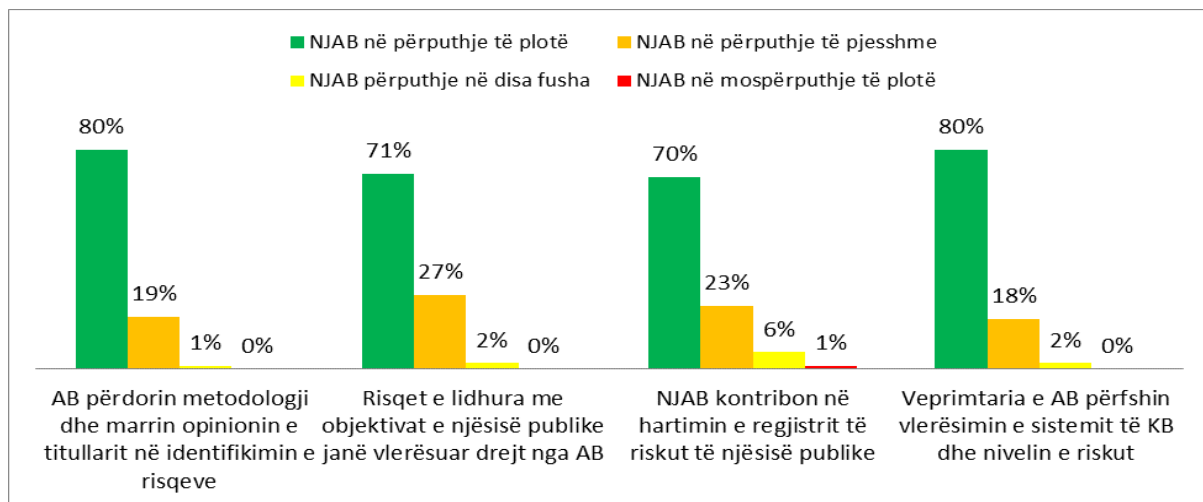
Nga të dhënat e konsoliduara të pyetësorëve, rezultojnë se vetëm në 89% të NJAB audituesit e brendshëm nuk përfshihen në veprimtari operacionale. Pjesa tjetër 11% e tyre rezultojnë në kundërshtim me kriteret ligjore, në të cilat vëhet re përfshirje e audituesve të brendshëm në veprimtari operacionale.

Roli i auditimit të brendshëm është të ndihmojë njësinë publike në arritjen e objektivave. Objektivat e NJAB gjithnjë duhet të jenë në përputhje me objektivat e njësisë publike. Nga analiza e të dhënave, vëhet re se 88% e NJAB i kanë objektivat e tyre në përputhje me objektivat e njësive publike në të cilat ato operojnë.

Identifikimin, vlerësimin dhe menaxhimin e risqeve nga NJAB.

Është detyrë e NJAB që në procesin e planifikimit duhet të përdorin metodologji për identifikimin dhe vlerësimin e risqeve të njësive publike, si dhe të marrin opinionin e titullarit gjatë këtij procesi. Në bazë të kësaj metodologjie organizohet puna që njësitë e identifikuara me risk të lartë të përfshihen në planin vjetor të auditimit. Nga analiza e përgjigjeve të NJAB, rezultojnë që 80% e tyre bazojnë planin e auditimit plotësisht në vlerësimin e riskut të veprimtarisë së njësive publike.

Grafiku 12. Identifikimi, vlerësimi dhe menaxhimi i risqeve

Evidentohet se vetëm 71% e NJAB kanë vlerësuar drejt risqet e lidhura me objektivat e njësisë publike, kurse 29% e NJAB kanë nevojë për përmirësime në këtë vlerësim. Në lidhje me këtë është e nevojshme të trajtohet me prioritet si në programet e trajnimit ashtu dhe në seminarët e ndërgjegjësimit në fushën e auditimit të brendshëm, sepse është një nga vlerësimet e rëndësishme që duhet trajtuar nga audituesit.

NJAB, si pjesë integrale e strukturës organike të njësisë publike duhet të japë kontributin e saj në hartimin e regjistrit të riskut. Nga të dhënat e analizuar vetëm 70% e NJAB (ose 5% më shumë se në vitin 2020) përmbushin këtë kriter, sepse nga të dhënat që MFE disponon një numër i konsiderueshëm njësish publike nuk kanë hartuar regjistrin e riskut.

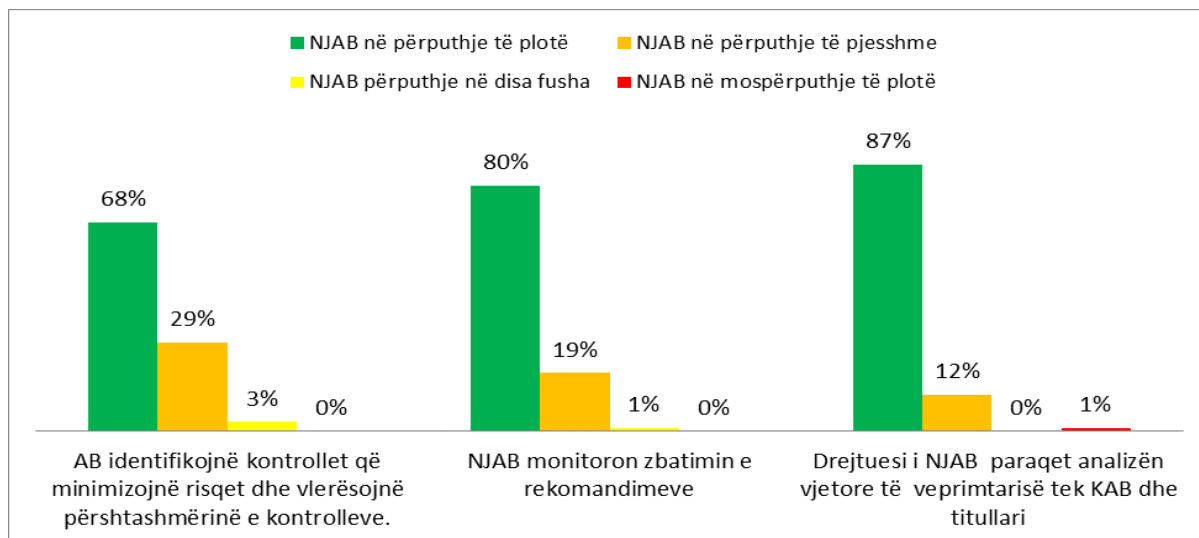
NJAB gjatë veprimtarisë së tyre duhet të vlerësojnë funksionimin e sistemit të kontrollit të brendshëm. Nga analiza evidentohet se 80% e NJAB e përmushin këtë kriter dhe 20% e vlerësojnë pjesërisht, duke mos përmbushur detyrimin ligjor. Megjithatë është e nevojshme të përmirësohet ky vlerësim evidentohet në të gjitha raportet e auditimit NJAB të vlerësuara nga DH/AB gjatë vitit 2021.

Vendosja e kontrolleve efektive dhe monitorimi i rekomandimeve.

Vihet se se, vetëm 68% e NJAB vlerësojnë përshtatshmërinë e kontrolleve të vendosura, kurse 32% e tyre i vlerësojnë ato pjesërisht. Në këtë fushë kërkohet vëmendje më e madhe si e drejtuesve të NJAB ashtu dhe nga audituesit për të marrë trajnimet e nevojshme në këtë fushë.

Nga analiza e përgjigjeve të NJAB në lidhje me monitorimin e zbatimit të rekomandimeve të dhëna rezultojnë që vetëm 80% të NJAB i monitorojnë në vazhdimësi këtë komponent dhe 20% e NJAB i monitorojnë ato pjesërisht. Ky proces i rëndësishëm është në monitorim të vazhdueshëm nga DH/AB.

Grafiku 13. Vlerësimi për kontrollet e vendosura dhe funksionimi i tyre

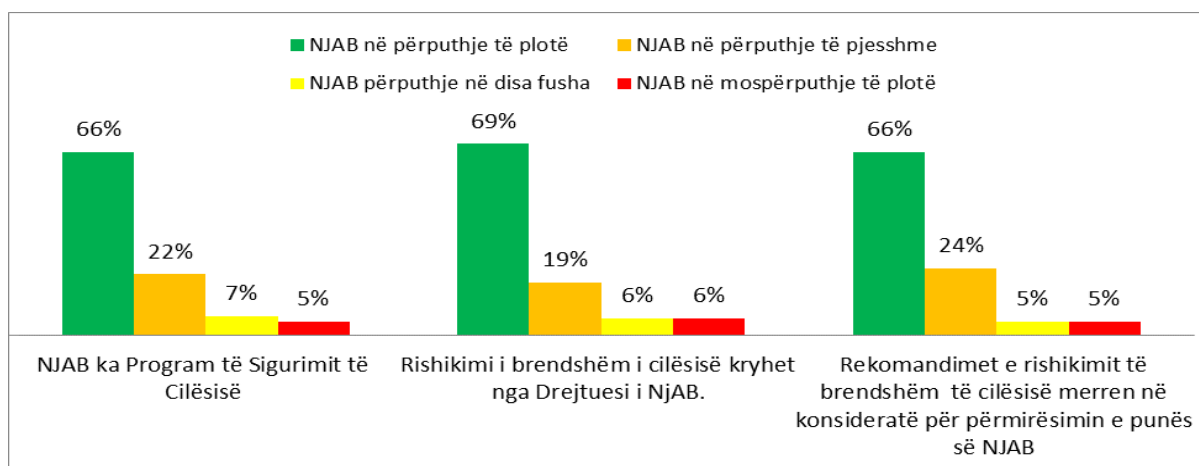

Vihet re se 87% të drejtuesve të NJAB paraqesin analizën vjetore të veprimitarisë në KAB dhe tek titullari i njësisë publike. Manuali i auditimit të brendshëm ka një procedurë të qartë në lidhje me raportimin e angazhimit të auditimit. 13% e NJAB e realizojnë pjesërisht këtë kërkesë të Manualit.

Vlerësimi i brendshëm i cilësisë së veprimitarisë audituese.

Në lidhje me Programin e Sigurimit të Cilësisë vetëm 66% të NJAB rezultojnë të kenë hartuar, miratuar dhe zbatuar këtë program dhe 22% e NJAB e kanë zbatuar pjesërisht këtë program. Kjo mangësi është evidentuar në pjesën më të madhe të NJAB të vlerësuara nga MFE, kryesisht në NJAB që funksionojnë jashtë kritereve (me 1 ose 2 auditues) të cilat duhet ta realizojnë këtë shërbim nga ana e NJAB tjetër (sipas përcaktimeve të Manualit të Auditimit të Brendshëm).

Grafiku 14. Vlerësimi i brendshëm i cilësisë së veprimitarisë audituese

Në lidhje rishikimin e brendshëm të cilësisë nga ana e drejtuesve të NJAB rezulton se vetëm 69% e tyre realizojnë këtë proces në përputhje me standardet. Në këtë tregues evidentohet se 19% e NJAB nuk e realizojnë fare këtë proces për shkak të strukturave të cinguar dhe jashtë kritereve (me 1 ose 2 auditues). Kjo problematikë me nivelin e strukturave është në monitorim të vazhdueshëm nga MFE.

Evidentohet se vetëm në 66% të NJAB rekomandimet e rishikimit të brendshëm të cilësisë merren në konsideratë nga audituesit. Në këtë element evidentohet se 5% e tyre nuk bien dakort me rekomandimet e dhëna nga ana e rishikuesve.

Nga analiza në tërësi e “Pyetësorit të vetëvlerësimit”, vihet re që një pjesë e konsiderueshme e NJAB nuk kanë qenë të qarta dhe koncize në përgjigjet e tyre. Të dhënat tregojnë që përgjigjet e dhëna nuk janë plotësisht në përputhje me të dhënat reale, të cilat janë konsoliduar nga të dhënat e raporteve vjetore të veprimtarisë së NJAB.

Në lidhje me problematikat e konstatuara në këtë analizë, DH/AB do të ketë një nga prioritetet e saj ndërgjegjësimin dhe koordinimin më të madh të informacionit me NJAB për mirëfunksionimin e shërbimit të auditimit të brendshëm në përfrim të plotë me standardet ndërkombëtare.

ANEKSI I. VLERËSIMI I PERFORMANCËS SË SISTEMIT TË MFK-SË NË NJËSITË SHPENZUESE ME BUXHET TË MADH

Ashtu sikurse vitin e kaluar, DH/MFKK ka vijuar procesin e vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm edhe në njësitë shpenzuese me buxhet të madh, me qëllim mbulimin e një game më të gjerë të institucioneve si dhe sigurimin e një pamje më të qartë të funksionimit dhe progresit të këtij sistemi për vitin 2021. Për këtë vit, janë analizuar 13 njësi shpenzuese me buxhet të madh, duke mundësuar krahasimin në performancë përgjatë dy viteve.

Vlerësimi i performancës së sistemit të MFK-së në këto institucione varësie për vitin 2021 u bazua në 18 treguesit e performancës lidhur me planifikimin dhe ekzekutimin e buxhetit si dhe treguesit mbi zbatimin e kërkesave ligjore të kontrollit të brendshëm.

Gjatë kësaj analize u vlerësuan edhe 17 parimet e MFK-së me qëllim evidentimin e progresit të sistemit të kontrollit të brendshëm në tërësi dhe adresimin e problematikave të cilat kufizojnë zhvillimin e mëtejshëm të këtij sistemi, përfundimet e së cilës janë paraqitur në Kapitullin nr. 2.

Nga vlerësimi i treguesve të performancës për vitin 2021 institucioni, i cili paraqet një nivel të kënaqshëm të efektivitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm, është Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve, duke u renditur në vendin e parë me 59 pikë nga 72 pikë maksimale të mundshme dhe me një realizim performance prej 82%. Gjithashtu, për këtë vit vlerësohet se performanca e Agjencisë së Trajtimit të Pronave, është në nivele mjaft të ulëta, duke u pozicionuar në vendin e fundit me 35 pikë.

Një vështrim i përgjithshëm për treguesit e performancës për këto njësi varësie paraqitet si më poshtë vijon:

1. Treguesi i parë i analizuar nga struktura përgjegjëse për buxhetin në Ministrinë e Financave dhe Ekonomisë është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore”**, i cili përcakton masën në të cilën janë realizuar shpenzimet buxhetore gjatë vitit kundrejt

planit të buxhetit të miratuar nga Kuvendi. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 3.2 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 80%), duke reflektuar një performancë të kënaqshme të tij për njësitë e marra në analizë dhe më e lartë se vlerësimi i vitit 2020. Rezultati eidenton faktin se, pjesa më e madhe e njësive janë efieiente dhe efektive në përdorimin e buxhetit dhe realizimin e shpenzimeve të planifikuara për mbarëvajtjen e veprimtarisë së institucionit, ndërkohë që, arsyet për mosrealizimin e këtij treguesi vijnë kryesisht si pasojë e shtyrjes së afateve të realizimit nga procesi i prokurimit, mosrealizimi i shpenzimeve për udhëtim e dieta për jashtë si dhe nënzërave të tjerë të këtij grupi shpenzimesh, apo edhe nga vonesat në paraqitjen e dokumentacionit teknik e financiar për lëvrimin e fondeve. Gjithashtu, për ato institucione në të cilat realizimi faktik i fondeve paraqitet më i lartë sesa plani fillestar i miratuar në Kuvend, arsyeja është shtimi i fondeve të planifikuara përkatësisht me Aktet Normative të miratuara gjatë vitit 2021, si edhe me përdorimet nga Fondi Rezervë i Buxhetit të Shtetit.

2. Një tregues tjetër është **“Realizimi i shpenzimeve buxhetore sipas klasifikimit ekonomik”**, i cili mat diferencën midis buxhetit të miratuar dhe buxhetit faktik në fund të vitit për çdo grup të shpenzimeve buxhetore të ndara sipas klasifikimit ekonomik. Nga vlerësimi i kryer për këtë tregues, rezultati është 2.9 pikë ose 73%, duke paraqitur një performancë të mirë të njësive lidhur me këtë tregues krahasuar me dy vitet paraardhëse. Për ato njësi, që paraqiten me një nivel të realizimit të shpenzimeve më të ulët se plani fillestar i miratuar në Kuvend, eidentojmë se shkaqet kryesore që ndikojnë në performancë, konsistojnë në mosrealizimin e shpenzimeve për paga, sigurim si edhe rastet e mosplotësimit të punonjësve në organikë. Gjithashtu, mund të përmendim problematikat e krijuara nga mosrealizimi i shpenzimeve për “Mallra e shërbime”, për shkak të mosrealizimit të zërave të tillë si shpenzime për udhëtim dhe dieta për jashtë, mosrealizimi i zërit “Transferta tek individët. Një ndër institucionet me performancën më të ulët është Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, vlerësuar me 0 pikë.
3. Treguesi **“Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura”** paraqet diferencën e stokut 12 – muhor të detyrimeve të prapambetura të vitit buxhetor korrent me stokun 12-muhor të vitit paraardhës në raport me stokun 12 – muhor të vitit paraardhës. Për vitin 2021, ai është vlerësuar me 3.4 pikë (85%) duke reflektuar një performancë të mirë por në ulje në krahasim me vitin 2020, duke eidentuar nevojën monitorimin rigoroz të këtij treguesi dhe uljen e stokut të detyrimeve aktuale.
4. Treguesi **“Realizimi i shpenzimeve kapitale”** paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Për vitin 2020, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 1.46 pikë (36%), duke shfaqur një performancë nën mesatare të njësive publike me buxhet të madh por të përmirësuar në krahasim me vitin 2020 ku ky tregues është vlerësuar me 28%. Për ato njësi të cilat paraqesin një performancë të ulët të realizimit të këtij treguesi, eidentohet se shkaqet kryesore janë të lidhura kryesisht me kryerjen e procedurave të prokurimit.
5. **“Investimet kapitale shumëvjeçare janë hedhur në sistem sipas planit kontraktual të disbursimit”** është një tregues tjetër i rëndësishëm, i cili paraqet shumat totale të shpenzimeve për projektet e investimeve në periudhën e vlerësimit (një ose disavjeçare) me shumën totale të planit shumëvjeçar të parashikuar për projektet. Për periudhën analizuuese, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 2.7 pikë (ose 69%) të nivelit referues. Vihet re, se në krahasim me vitin paraardhës 2020, ky rezultat ka pësuar një ulje me 0.6 pikë. Duhet eidentuar fakti se, për një pjesë të njësive të varësisë të marra në analizë problematika shfaqen lidhur me parashikimin e

fondeve në fillim të vitit buxhetor, gjë e cila ka sjellë dhe diferencat apo devijimet e planeve buxhetore. Gjithashtu, rishikimi i buxhetit kryhet duke i kaluar fondet nga projektet me ecuri më të ulët në ato me ecuri më të lartë. Ecuria e ulët mund të jetë rezultat edhe i planifikimit të gabuar, ku nuk janë mbajtur parasysh faktorët që mund të pengojnë ecurinë e projektit gjatë vitit.

6. Treguesi i parë i gjeneruar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha faturat janë dërguar në kohë për pagesë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e faturave të dërguara në thesar për pagesë përtej afatit kohor prej 30 ditësh kundrejt numrit total të faturave të dërguara për pagesë. Për vitin 2020, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 1.53 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 38 %), duke pësuar një ulje krahasuar me vitin 2020, ku ky tregues është vlerësuar me 2 pikë. Gjithësesi situata e reflektuar mund të konsiderohet relativisht problematike në këtë fushë për njësitë e marra në analizë. Kryesisht, arsyet e mosdërgimit në kohë të faturave në thesar vijnë për shkak se furnitorët nuk paraqesin faturat në kohë në institucion, dokumentacioni mbështetës i dërguar nuk është i plotë ose i saktë si dhe ndodh që shpesh të ketë vonesa në lidhje me dërgimin e të dhënave bankare të furnitorit. Për këtë tregues, institucionet që shfaqin më shumë problematika janë: Autoriteti Rrugor Shqiptar, Agjencia Kombëtare e Ujësjiellës Kanalizimeve dhe Infrastrukturës së Mbetjeve, Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”, Garda e Republikës, institucione të cilët janë vlerësuar me pikë minimale.
7. **“Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (Ilogaria ekonomike 486)”** është një tjetër tregues i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin. Lidhur me këtë tregues, theksojmë se të dhënat ekzistojnë vetëm për institucionin e Agjencinë për Zhvillim Bujqësor dhe Rural dhe, Autoritetin Rrugor Shqiptar, çka e bën të pamundur vlerësimin e këtij treguesi për këtë grup institucionesh.
8. Një tregues tjetër i analizuar nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit”**, i cili përcakton numrin e kontratave të dërguara pranë degëve përkatëse të thesarit pas tre ditëve nga data e nënshkrimit të tyre, kundrejt numrit total të kontratave të dërguara në thesar. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht në nivelin 0.15 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 3.8%), duke reflektuar një situatë shumë problematike në njësitë e marra në analizë. Mangësitë e evidentuara vijnë kryesisht si pasojë e mungesës së disponibilitetit të personave, të cilët nënshkruajnë kontratën, duke shkaktuar vonesa në dërgimin e tyre. Gjithashtu, afati ditor prej 3 ditësh për dërgimin e kontratave në thesar është praktikisht i pamundur për t’u zbatuar nga institucionet, të cilët nënshkruajnë dhe menaxhojnë një numër shumë të madh kontratash. Janë vlerësuar me 0 pikë pjesa më e madhe e institucioneve të analizuar, përveç Gardës së Republikës dhe Agjencisë së Trajtimit të Pronave, të vlerësuara minimalisht me 1 pikë.
9. Treguesi **“Numri i urdhër-prokurimeve të paautorizuara”** paraqet numrin e urdhër prokurimeve të paautorizuara kundrejt shumës totale të urdhër prokurimeve të dërguara për pagesë në thesar. Edhe për vitin 2021, ky tregues paraqet një performancë shumë të kënaqshme, me një vlerësim maksimal 4 pikë (100%). Rezultati evidenton faktin se, njësitë janë eficientë dhe efektive në mbarëvajtjen e procesit të dërgimit të urdhër-prokurimeve të autorizuara në thesar.
10. Një tjetër tregues i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Kufizimi i avancimit të planit mujor të arkës”**, i cili përcakton vlerën e avancimeve të kryera gjatë vitit nga njësitë shpenzuese kundrejt totalit të planit vjetor

të arkës. Për vitin 2021 ky tregues është vlerësuar maksimalisht me 3.85 pikë (ose 96%), duke reflektuar një situatë të qëndrueshme në këtë proces, duke treguar një aftësi të mirë parashikuese e flukseve të mjeteve monetare.

11. Treguesi i fundit i marrë në analizë nga struktura përgjegjëse për thesarin është **“Paraqitja, nënshkrimi dhe respektimi i afatit kohor të dorëzimit të pasqyrave financiare sipas kuadrit ligjor në fuqi”**, i cili mat respektimin e afatit kohor, nënshkrimin, përgatitjen dhe paraqitjen e pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar në nivelin 4 pikë (ose 100%), duke reflektuar një situatë shumë pozitive në këtë fushë. Gjatë vitit 2018, është miratuar Udhëzimi nr. 8, datë 09.03.2018 “Për procedurat e përgatitjes, paraqitjes dhe raportimit të pasqyrave financiare vjetore në njësitë e qeverisjes së përgjithshme”, i cili përcakton paraqitjen e pasqyrave financiare dhe afatet kohore ligjore për dorëzimin e pasqyrave financiare. Pavarësisht problematikave që kanë pasur institucionet në përshtatjen me udhëzimin e ri për përgatitjen e pasqyrave financiare në vitin , të gjitha institucionet e marra në analizë i kanë paraqitur pasqyrat financiare në kohën e duhur dhe me formatin e duhur.
12. Treguesi **“Hartimi me cilësi i Planit të Veprimit të MFK-së dhe paraqitja brenda afateve kohore të përcaktuara”**, paraqet respektimin e afatit kohor dhe cilësinë e përmbajtjes së Planit të Veprimit për ngritjen e sistemit të MFK-së në njësitë e qeverisjes së përgjithshme. Për vitin 2021, të dhënat pasqyrojnë një performancë mesatare për njësitë e marra në analizë, duke qënë se treguesi është vlerësuar mesatarisht me 2.4 pikë nga 4 pikë të mundshme (ose 59%) të nivelit referues të vlerësimit, në nivel më të ulët se viti 2020. Nga analiza e kryer, vihet re se ende ka një mungesë ndërgjegjësimit për vlerësimin dhe analizimin e mangësive të sistemit të kontrollit të brendshëm me të gjithë elementët përbërës të tij, gjë e cila rezulton në mungesën e realizimit të procesit të evidentimit dhe monitorimit të masave konkrete për adresimin e problematikave. Në funksion të vlerësimit të sistemit të kontrollit të brendshëm për vitin 2021, është evidentuar se një pjesë e konsiderueshme e institucioneve nuk kanë hartuar një plan veprimi për vitin 2022, nuk kanë respektuar formatin e rishikuar dhe miratuar në manualin e MFK si dhe kanë ende në përdorim planin e veprimit për vitin 2021.
13. Treguesi **“Gjithëpërfshirja dhe rregullsia e raportimit vjetor mbi sistemin e kontrollit të brendshëm”**, përcakton respektimin e afatit kohor për depozitimn e pyetësorit të vetëvlerësimit të njërive të marra në analizë si dhe cilësinë e tij, ku një pyetësor është konsideruar gjithëpërfshirës nëse përmban një informacion të plotë, të saktë, të mbështetur në statistika dhe evidenca. Për vitin 2021, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 2.7 pikë ose 67%, duke reflektuar një performancë mesatare më të ulët se ajo e dy viteve paraardhëse. Vlen të përmendim se efektet e rishikimit të pyetësorit të vetëvlerësimit janë reflektuar në performancën e disa njërive, të cilat nuk kanë depozituar pyetësorët në formatin e duhur apo përmbajtja dhe cilësia e informacionit të përfshirë nuk ishte në nivelin e dëshiruar për të realizuar një analizë të thelluar të gjendjes së sistemit të kontrollit të brendshëm.
14. Treguesi **“Efektiviteti i mekanizmave bazë të përgjegjshmërisë menaxheriale në njësitë e sektorit publik”** vlerëson se në çfarë mase dhe se sa shpesh njësitë publike përmbushin kriteret themelore të përgjegjësisë menaxheriale, të specifikuar në ekzistencën e një strukture organizative, të përshatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së saj, hartimin e planit vjetor të punës me objektiva të matshëm e të miratuar nga titullari i njësisë dhe monitorohet të paktën një herë në vit, raportime vjetore mbi nivelin e rezultateve të arritura kundrejt objektivave dhe synimeve të paracaktuara si dhe procedura delegimi sipas bazës ligjore në fuqi. Për

vitin 2021, ky tregues është analizuar duke marrë në konsideratë 31 pyetje të pyetësorit të rishikuar të vetëvlerësimit, nga vlerësimi i të cilave, efektiviteti i këtij treguesi është mesatarisht 3.2 pikë ose 79%, duke pasqyruar një ulje krahasuar me vlerësimin e vitit 2020. Referuar këtij treguesi, institucionet me buxhet të madh kanë reflektuar një performancë të mirë. Nga analiza e kryer, të gjitha institucionet kanë miratuar struktura organizative të përshtatshme me madhësinë dhe kompleksitetin e veprimtarisë së tyre. Gjithashtu, institucionet kanë të përcaktuara deklaratat e misionit dhe objektivat e tyre strategjike dhe operacionale, pjesë e dokumentit të programit buxhetor afatmesëm, duke pasur një lidhje organike midis këtyre prioriteteve dhe objektivave të performancës. Në hartimin e këtij dokumenti janë të përfshirë të gjithë drejtuesit e programeve, të cilët analizojnë situatën dhe përcaktojnë, monitorojnë dhe raportojnë prioritetet dhe objektivat për t'u realizuar. Ashtu sikurse është evidentuar edhe nga vlerësimet e kaluara, ende vazhdon të mbetet problematikë mungesa e raportimeve të rregullta periodike si dhe ndërmarrja e masave konkrete për adresimin e çështjeve në lidhje me sistemin e kontrollit të brendshëm, gjë e cila evidenton nevojën për hartimin dhe miratimin e bazës rregullative në lidhje me raportet e përhershme, standarde që duhet ti raportohen drejtuesit si dhe menaxherëve të tjerë të strukturave të institucionit. Ndërkohë, mbetet ende problematikë zbatimi i procedurave të sakta të delegimit çka e bën të nevojshme ndërmarrjen e masave për adresimin e problematikave dhe përcaktimin e qartë të termave, rregullave dhe procedurave që duhet të ndiqen në procesin e delegimit të detyrave brenda njësisë publike, në përputhje me kuadrin rregullator në fushën e kontrollit të brendshëm.

SHTOJCA I. LISTA E NJËSIVE PËR TË CILAT NUK KA TË DHËNA PËR DISA TREGUES PERFORMANCE

Për vitin 2021, duke marrë në kosideratë edhe efektet e krijuara nga pandemia e Covid-19, e cila ka penguar realizimin e procesve të punës me kapacitet të plotë, si dhe njëkohësisht zhvendosjen e fokusit dhe nivelin e angazhimit të të gjitha NJQP-ve të marra në analizë, evidentohen disa mungesa në të dhënat e treguesve të performancës apo tregues të cilët nuk aplikohen në disa prej tyre, të referuar përgjatë analizës së performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në këto njësi.

Në tabelën më poshtë jepen të dhënat mbi njësitë dhe treguesit e performancës për të cilët mungojnë të dhënat:

Tabela 14. Lista e institucioneve për të cilat mungojnë të dhënat për treguesit e performancës

Treguesit e performancës	Treguesi 3. Reduktimi i nivelit të detyrimeve të prapambetura	Treguesi 7. Faturat e detyrimeve të prapambetura janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit për regjistrimin në SIFQ si shpenzime të periudhave të ardhshme (llog ekonomike 486)	Treguesi 8. Të gjitha kontratat janë dërguar në kohë pranë degës përkatëse të thesarit	Treguesi 9 Numri i urdhër prokurimeve të paautorizuara
	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit	Presidenca	Qendra Kombetare e Kinematografise	Qendra Kombetare e Kinematografise
	Garda e Republikës MB	Kryeministria	Autoriteti i Konkurrencës	Agjencia per Mbështetje për shoqërinë civile
	Autoriteti Kombëtar i Ushqimit	SHISH	KKK	Komisioneret publik
	Agjencia e Trajtimin të Pronave	Drejtoria e Pergjithshme e Arkivave	Agjencia per Mbështetje për shoqërinë civile	Sekretariati Teknik i KEK
	Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive	Akademia e Shkences	Komisioneret publik	Qarku Elbasan
	Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme	KLSH	APP	
		Agjencia Telegrafike Shqiptare	Inspektoriati qendror	
		INSTAT	Agjencia e menaxhimit te burimeve ujore	
		Shkolla e Magjistratures	Qendra kundër Ekstremizmit të Dhunshëm	

	Qendra Kombetare e Kinematografise	Sekretariati Teknik i KEK	
	Avokati i Popullit	Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkeqeverisje	
	Komisioneri për Mbikëqyrjen e Shërbimit Civil	Agjencia Kombetare për Diasporën	
	KQZ	Komiteti per Pakicat Kombetare	
	ILDKPKI	Komiteti Shtetëror i Kulteve	
	Autoriteti i Konkurencës	Qarku Elbasan	
	KKK		
	Komisioni i Prokurimit Publik		
	Agjencia per Mbështetje për shoqërinë civile		
	Komisioneri për të Drejtën e Informimit dhe Mbrojtjen e të Dhënave Personale		
	Komisioneri për Mbrojtjen nga Diskriminimi		
	Instituti i studimeve të krimeve të komunizmit		
	Autoriteti për të Drejtën e Informimit mbi dokumentet ish-sigurimit		
	Prokuroria e Përgjithshme		
	Keshilli I larte Gjyqesor		
	Keshilli I larte I prokurorise		
	Gjykata Kushtetuese		
	Spak prokuroria e posacme		
	Komisioni i Pavarur i Kualifikimit		
	Komisioneret publik		
	Kolegji i Posacem i Apelimit		
	zyra e Inspektoriatit te Larte te Drejtesise		
	Drejtoria e Informacionit te Klasifikuar (DSIK)		
	APP		

		Komiteti per Pakicat Kombetare		
		Agjencia e menaxhimit te burimeve ujore		
		Qendra kundër Ekstremizmit të Dhunshëm		
		Sekretariati Teknik i KEK		
		Agjencia për Hapje, Dialog dhe Bashkeqeverisje		
		Agjencia Kombetare për Diasporën		
		Agjencia kombetare e planifikim teritori		
		(AKSHI)		
		ADISA		
		DAP		
		ASPA		
		Autoriteti Kombetar Certifikimin Elektronik/Sigurime Kibernetike		
		Autoriteti Shteteror Gjeohapsinor ASIG		
		Avokatura e shtetit		
		Drejtoria e sherbimit qeveritar		
		Agjencia Kombëtare e Ujësjetës Kanalizime dhe Infrastrukturës së Mbetjeve		
		Qendra Spitalore Universitare “Nënë Tereza”		
		Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit		
		Garda e Republikës MB		
		Spitali Universitar i Traumës		
		Autoriteti Kombëtar i Ushqimit		
		Drejtoria e Përgjithshme e Tatimeve		
		Drejtoria e Përgjithshme e Doganave		

		Agjencia e Trajtitimit të Pronave		
		Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve		
		Agjencia Kombëtare e Punësimit dhe Aftësive		
		Qarku Gjirokastrë		
		Qarku Korçë		
		Qarku Kukës		
		Qarku Lezhë		
		Qarku Shkodër		
		Qarku Tiranë		
		Qarku Vlorë		
		Qarku Berat		
		Qarku Dibër		
		Qarku Durrës		
		Qarku Elbasan		
		Qarku Fier		
		Bashkia Tiranë		
		Bashkia Berat		
		Bashkia Bulqize		
		Bashkia Delvinë		
		Bashkia Devoll		
		Bashkia Dibër		
		Bashkia Durrës		
		Bashkia Shijak		
		Bashkia Elbasan		
		Bashkia Cërrik		
		Bashkia Fier		
		Bashkia Patos		
		Bashkia Roskovec		

	Bashkia Gramsh		
	Bashkia Gjirokaštër		
	Bashkia Libohovë		
	Bashkia Has		
	Bashkia Kavaja		
	Bashkia Rogozhinë		
	Bashkia Kolonjë		
	Bashkia Korçë		
	Bashkia Krujë		
	Bashkia Kuçovë		
	Bashkia Kukës		
	Bashkia Kurbin		
	Bashkia Lezhë		
	Bashkia Librazhd		
	Bashkia Lushnjë		
	Bashkia Malësi e Madhe		
	Bashkia Mallakastër		
	Bashkia Mat		
	Bashkia Mirditë		
	Bashkia Peqin		
	Bashkia Përmet		
	Bashkia Pogradec		
	Bashkia Pukë		
	Bashkia Sarandë		
	Bashkia Poliçan		
	Bashkia Divjakë		
	Bashkia Belsh		
	Bashkia Prrenjas		
	Bashkia Këlcyrë		

		Bashkia Fushë-Arrëz		
		Bashkia Konispol		
		Bashkia Vorë		
		Bashkia Kamëz		
		Bashkia Dimal		
		Bashkia Maliq		
		Bashkia Dropull		
		Bashkia Pustec		
		Bashkia Klos		
		Ministria për Evropën dhe Punët e Jashtme		

SHTOJCA II. IMPAKTI I COVID-19 NË VEPRIMTARINË AUDITUESE

• TË DHËNA NGA RAPORTI VJETOR

Impakti i Covid-19 në zhvillimin e sistemit të kontrollit të brendshëm

Pandemia COVID-19 ka ndryshuar mënyrën se si njerëzit duhet të jetojnë, punojnë dhe bashkëveprojnë për të parandaluar përhapjen e sëmundjes. Kjo situatë çon në impakt të lartë në zhvillimin e ekonomisë duke kërkuar mbështetje ekonomike dhe politika stimuluese. Pandemia ka ndryshuar rrënjësisht veprimtarinë dhe operacionet e organizatave duke përfshirë edhe mënyrën se si ato vlerësojnë dhe testojnë sistemin e kontrollit të brendshëm. Meqënëse, proceset e punës kanë ndryshuar në përgjigje të situatës së krijuar nga pandemia dhe ato fusha që më parë paraqisnin stabilitet tani po përjetojnë paqëndrueshmëri, procesi i vlerësimit dhe menaxhimit të riskut tashmë duhet të jetë më i shtrirë dhe i mirëorganizuar brenda njësive.

Efektiviteti i reagimit të njësive të sektorit publik ndaj Covid-19 është faktori kritik i suksesit që do të përcaktojë se sa shpejt ekonomia kombëtare apo globale rikuperohet. Gjithashtu, nevoja për ndërhyrje të shpejtë do të vendosë në presion efektivitetin e kontrollit të brendshëm dhe mund të rrisë riskun për mashtrime apo gabime. Impaktet kryesore në sistemin e kontrollit të brendshëm fokusohen kryesisht në:

- Ndryshimet në mënyrën e funksionimit të kontroleve duke kaluar në realizimin e punës në distancë. Kjo ka rezultuar në pamundësinë e kryerjes së veprimtarisë në terren, nevojën për miratimin elektronik të veprimtarisë financiare apo ndarje të qartë të detyrave. Gjithashtu, evidenton mangësitë lidhur me funksionimin dhe përdorimin e sistemeve të teknologjisë për të siguruar ndarjen e detyrave.
- Impakti në burimet njerëzore ku evidentohet vështirësia për të ruajtur një mjedis kontrolli efektiv dhe staf të motivuar. Impakti psikologjik nga frika e virusit dhe puna në distancë rrit pasigurinë e punonjësve në realizimin detyrave të përcaktuara.
- Ndryshime në profilin dhe menaxhimin e riskut të cilat kanë çuar në menaxhimin e krizës më shumë se menaxhimin e riskut si dhe lindja e nevojës për të rishikuar planet operacionale të punës.

Pavarësisht situatës së krijuar dhe nivelit të zhvillimit të sistemit të kontrollit të brendshëm, njësitë e sektorit publik janë angazhuar në menaxhimin e veprimtarisë së institucionit duke ndërmarrë zgjidhje të ndërmjetme të cilat kanë ndihmuar në ruajtjen e funksionalitetit të sistemit të kontrollit të brendshëm.

Për vitin 2021, duke marrë në konsideratë edhe situatën në vazhdim të pandemisë, e cila ka penguar realizimin e procesve të punës me kapacitet të plotë, si dhe njëkohësisht nivelin e angazhimit të të gjitha njësive të qeverisjes së përgjithshme (NJQP) të marra në analizë, evidentohen disa mungesa në të dhënat e treguesve të performancës të cilat janë referuar përgjatë analizës së performancës së sistemit të kontrollit të brendshëm në këto njësi si dhe janë paraqitur të detajuara në Shtojcën bashkëlidhur këtij raporti.

Treguesi “**Realizimi i shpenzimeve kapitale**” paraqet devijimin nga plani i realizimit i shpenzimeve kapitale në një vit kundrejt shpenzimeve kapitale totale të planifikuara me ligjin e buxhetit vjetor në Kuvend. Për këtë vit, ky tregues është vlerësuar mesatarisht me 0.74 pikë

(18%), duke shfaqur një performancë jo të kënaqshme të njësive publike, (pavarësisht faktit se ka pësuar një rritje të lehtë në krahasim me vitin e mëparshëm), duke qenë se paraqet një nivel të konsiderueshëm devijimi nga fondet e planifikuara. Nga të gjitha grupet e NJQP-ve të marra në analizë, njësitë e vetëqeverisjes vendore kanë devijimin më të lartë, në krahasim me ministrinë e linjës dhe institucionet e pavarura. Për ato njësi, të cilat paraqesin një performancë shumë të ulët të realizimit të këtij treguesi, evidentohet se shkaqet kryesore janë të lidhura kryesisht me problematikat dhe vonesat që ndodhin gjatë kryerjes së procedurave të prokurimit. Ajo që vlen të theksohet, nisur edhe nga situata e krijuar nga Covid-19, është fakti se një pjesë e institucioneve nuk ka parashikuar investime për tu realizuar gjatë vitit 2020.

Duke pasur parasysh situata pandemike COVID-19 mbi proceset e menaxhimit të financave vendore në Shqipëri, viti 2020 duhet të konsiderohet një vit i veçantë dhe i jashtëzakonshëm. Çdo krahasim me trendet e performancës financiare të njësive të vetëqeverisjes vendore të vitit 2020 nuk duhet të konsiderohet si i mirë. Bashkitë u detyruan të shkurtojnë shpenzimet (në veçanti shpenzimet për investime, me 57%) duke u përpjekur të mbajnë vetëm shërbimet jetike për komunitetin. Këto emergjenca të papritura dhe me mjaft ndikim rezultuan në "progres të ngecur" për shumë bashki (dhe regresion, për disa).

Si përgjigje e menjëhershme ndaj situatës COVID-19 dhe kërkesave të bashkive, u zhvendos përqëndrimi në masa të tjera korrigjuese të tilla si forcimi i disiplinës së shpenzimeve, rritja e përparësive të efektshme të shpenzimeve, përmirësimi i menaxhimit të riskut në kontekstin e procedurave të kontrollit të brendshëm, përmirësimin e një numri të rregulloreve të brendshme. Kjo përvojë ka ndihmuar bashkitë duke rritur ndërgjegjësimin dhe gatishmërinë e tyre për elementet e menaxhimit të riskut në aktivitetet e tyre, ka rritur kapacitetin për t'u përgjigjur krizës aktuale, por edhe për t'u përgatitur për krizat e ardhshme.

- **TË DHËNA NGA RAPORTET VJETORE TË NJAB**

MINISTRIA E SHËNDETËSISË

Referuar Raporteve të Auditimit për çdo angazhim, janë identifikuar **gjithsej 165 parregullsi dhe gjetje me dëm ekonomik në shumën 179,037 mijë lekë.**

Gjetjet kryesore rezultojnë në a) fushën e prokurimeve përfshirë dhe shpenzimet kapitale; b) fushën e pagave dhe shpërblimeve për COVID-19; c) fushën e administrimit të pronës dhe pasurisë; d) fushën e kontabilitetit dhe raportimit financiar; e) fushën e inspektimit shëndetësor; ë) progresin e rekomandimeve të lëna nga auditimi i fundit.

Gjetje në fushën e pagave:

- Nuk është llogaritur saktë paga e grupit sipas nivelit të diplomës; tatimi mbi të ardhurat për shpërblimet e COVID-19 është përlllogaritur në listë pagese të veçantë dhe jo në listë pagesat mujore. *QKUM Tiranë*
- Nuk është llogaritur saktë tatimi mbi të ardhurat për shpërblimet e dhëna për COVID-19.

Gjetje në fushën e kontabilitetit dhe raportimit financiar

- Në spitalin COVID-4 janë dorëzuar pajisje bazuar në plan shpërndarje për të cilat nuk është lëshaur fletë dalje nga magazina.

- Pasqyrat financiare nuk paraqesin me vërtetësi dhe besueshmëri të dhënat e llogarisë 214 “Instalime teknike, makineri, pajisje, vegla pune” dhe llogarisë 2018 “Inventar ekonomik”; aktivet e transferuara drejt spitalit COVID-4 me urdhër të Ministrit për kalim kapital, mungon akt konfirmimi i nënshkruar
- nga NA dhe NZ të palës pritëse.

MINISTRIA DREJTËSISË

Nga auditimi i të ardhurave në Drejtorinë e Përgjithshme të Përmbarimit në vitin 2020 është evidentuar fenomeni i uljes së të ardhurave të cilat akumulon ky institucion nga tarifat e ekzekutimit të vendimeve gjyqësore, gjoba penale, shpenzime procedurale etj, në shumën 51,315,859 lekë ose 40% më pak se të ardhurat e akumuluar në vitin 2019. Në këtë situatë ka ndikuar negativisht situata e pandemisë Covid 2019. Këshillojmë që fenomeni i uljes së të ardhurave, të ndiqet me përparësi nga institucioni për realizimin me efektivitet të objektivave të institucionit.

MINISTRIA KULTURËS

Pandemia Covid-19 nxori në pah domosdoshmërinë për ndryshimin e përjasjes së auditimit të brendshëm, shërbim i cili tashmë duhet të orientohet drejt përshtatshmërisë së punës në terren me punë nga zyra; përshtatshmëri e cila përbën sfidë, përderisa ka mungesë të informatizimit të të gjithë transaksioneve/veprimeve të institucioneve buxhetore dhe mungesë të një programi softëare për auditimin e brendshëm.

Shënim: Në raportet e tjera evidentohet se efekti i pandemisë ndjehet përgjithësisht në mosrealizim të planeve vjetore ose për realizim të auditimeve në vitin e ardhshëm.